Barcode : 99999990027958
Title - Shri Gathasahastri
Author - Gani,Samaysunder
Language - Sanskrit
Pages - 63
Publication Year - 1940
Barcode EAN.UCC-13

२ आ ७०

अर्हम् ।

श्रीमत्खरतरगच्छाधीश्वर-श्रीअकबरप्रतिबोधक जङ्गम-युगप्रधान-भट्टारक-श्रीम-
जिनचन्द्रसूरिशिष्य पण्डितप्रवर-महोपाध्याय-सकलचन्द्रगणिशिष्योपाध्याय-
श्रीसमयसुन्दरगणिग्रथिता

श्री गाथासहस्री ।

जङ्गम-युगप्रधान-भट्टारक-श्रीमज्जिनकृपाचन्द्रसूरीश्वराणा शिष्यरत्नोपाध्याय-
श्रीसुखसागरोपदेशात् (मुम्बय्या) कोटस्थानस्थ-श्रीशान्तिनाथजैनमन्दिर-
पेढीकार्यवाहकप्रदत्तेन शा मानचन्दभाई भगनभाई श्रेष्ठिवर्यस्य
धर्मपत्नी श्रीमती चुनीबाईप्रदत्तेन च द्रव्यसाहाय्येन
मुम्बय्या निर्णयसागरमुद्रणालये
मुद्रापयित्वा प्रकाशितम् ।

प्रकाशक–जव्हेरी मुलचन्द हीराचन्द भगत, मुम्बई ।

विक्रमसंवत् १९९६ प्रतय –५०० सेट ईसवीसन् १९४०

द्रव्यसाहाय्यक—

१५१) श्रीशान्तिनाथस्वामि-जैनमन्दिर पेढी, कोट, (मुम्बई)

१००) शा० मानचन्दभाई मगनभाई धर्मपत्नी चुनीवाई, (पालनपुर–निवासी)

Published by Jhaveri Moolchand Hirachand Bhagat, Mahavir Jain Mandir, Pydhuni, Bombay.

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, Nirnaya Sagar Press, 26-28 Kolbhat Street, Bombay.

पुस्तकप्राप्तिस्थानम्—

श्रीजिनदत्तसूरिज्ञानभंडार, ठि० गोपीपुरा,

सीतलवाडी उपासरा, मु० सुरत

निवेदनम्

सुप्रसिद्ध कविवर्य उपाध्याय **श्रीसमयसुदरगणि** सगृहीत यह **"गाथासहस्री"** नामक ग्रन्थरत्न विद्वज्जनोंके विनोदार्थ प्रकाशित किया जा रहा है इनका अस्तित्वसमय सत्रहवीँ (१७) शताब्दी है। श्रीजिनचद्रसूरिजीके मुख्य शिष्य उ० सकलचद्रगणि थे (कल्पसूत्र कल्पलताटीका पृ ६८२) उनके शिष्य समयसुन्दरजी थे जिन्होने लघुवयमेंही तर्क-व्याकरण साहित्य वगैरहका इन्होंने अभ्यास करलिया था और गुरुमुखसे जैनागमोंका अभ्यासकरके फलस्वरूप सस्कृतभाषामें ग्रथोंकी रचना की और बहुतसे स्तवन-रास चोपाइ वगैरह गुजरातिभाषामें निर्म्माण किये।

प्रस्तुत ग्रथ उ० समयसुन्दरजीने स १६८६ में रचा है। यह ग्रथ पडित जनोंके मुखकी शोभा रूप ताबुलके सदृश है और व्याख्यानदाताओंके लिये तो बहुतही उपयोगी है ग्रथकार खुदही इस प्रकार कहते है—

व्याख्याचातुर्यवाञ्छा यदि भवति सदा शास्त्रमेतत् समग्रम्,
कंठे कृत्वा विशेषाऽवगमपरमार्थं गृहीत्वा गुरूक्तेः।
व्याख्याकाले विचारे प्रवरमवसरं प्राप्य वाच्यं प्रसक्तं,
सभ्येभ्यानां पुरस्तात् चतुरनरचमत्कारकारं च भावि ॥ ३ ॥ (पृ० ५०)

यदि आप प्रवर वक्ता बनना चाहते हों तो यह सारा ग्रन्थ मुँह जबान करके, गुरुके मुखारविंदसे ग्रन्थका गूढार्थ समझके हरहमेश गभा समक्ष प्रवचन करते समय समयानुसार सुभाषित पद्य बोलनेसे सज्जनोंके चित्तको (आप अवश्य) आश्चर्य करनेवाले होगे

आभारदर्शन—

[१] श्रीमोहनलालजी[3] ज्ञानभण्डार (सूरत), [२] श्रीजिनदत्तसूरि[4] ज्ञानभण्डार (सूरत)
[३] श्रीजिनदत्तसूरि ज्ञानभण्डार (बम्बइ), [४] श्रीजिनकृपाचद्रसूरि ज्ञानभण्डार (बीकानेर)

प्रस्तुत ग्रन्थरत्न सशोधन करनेमें उपरोक्त भडारोंकी प्रतियोंकी सहायता ली गइ है अतएव उक्त भण्डारोंके सचालकमहाशयोंको और द्रव्यसहायक सज्जनोंको यहाँपर धन्यवाद दिया जाता है

---

१ कल्पसूत्रकी कल्पलताटीका जो इसी सीरीझकी ओरसे प्रकाशित हो चुकी है-जिसमें H D वेलणकर (प्रो० ऑफ सस्कृत विल्सन कॉलेज बॉम्बे) महाशयका विद्वत्तापूर्ण लिखा हुआ Introduction है और श्रीयुत मोहनलाल दलीचद देशाइ (B A LL B Advocate) का अति परिश्रमसे लिखा हुआ उपोद्घात दिया गया है इस ग्रथको देखनसेही इसका महत्व विद्वानोंको अच्छी तरहसे ज्ञात हो सकेगा।

२ समयसुन्दरजी महाराज जबसे बाल्यावस्थामें विद्याकी ओर प्रेम रखते थे उसी तरह बडी अवस्थामें अपने शिष्योंको भी विद्वान बननेके लिये परिश्रम करते थे। उन्होंने अपने बालमुनियोंके बोध देनेके लिये एक स्वाध्याय भी बनाया था जो इस प्रकार है—

भणोरे चेलाभाइ भणोरे भणो, भण्या मागमने आदर घणो।
भण्याने हुए भलो वहरावणो, सखरवस्त्र पहिर ओढणो।
पद हुवे वाचक पाठक तणो, बाजोठ उपर बेसणो।
मणिया पाखे दुध देवणो खांध झोली हाथमें दोहणो (=घडो)।
समयसुन्दररो शब्द मानणो इह परलोक सुहावणो। इति ॥

३ सवत् १७६२ वर्षे कार्तिक वदि पांचमी दिने बुधवारे श्रीमत्पत्तने खरतरगच्छे श्रीजिनचन्द्रसूरिजिनवरराज्ये लिखिता प्रतिरियं विनेय प० रंगविलासेन श्रीरस्तु।

४ सवत् १८७६ मिति वैशाख शुक्लपक्षे ११ तिथौ गुरुवारे लिखितं प मतिनन्दिनेन इद पुस्तिकम श्रीरस्तु ॥

५ सवत् १९५६ श्रावण वद ११ प दिवसे ॥

संशोधन—

"श्रीजिनदत्तसूरि प्राचीन पुस्तकोद्धार फण्ड"–(सूरत) से ४१ वॉ "सामाचारी शतक नामक ग्रन्थ प्रकाशित किया गया है उसके निवेदनमें "४ प्रति पाटणना भंडारभांथी साहित्यप्रेमी मुनि श्री पुण्यविजयजीना अनुग्रहथी" इस प्रकार लिखा है लेकिन वह प्रति पाटनके भण्डारकी न समझकर प्रवर्तक मुनि श्रीकान्तिविजयजीके भंडारकी समझना.

पूज्य गुरुवर्य्य श्रीउपाध्याय **सुखसागरजी**महाराजने यह ग्रन्थका संशोधन करनेमें अति परिश्रम उठाया है, और श्रीयुत **मोहनलाल भगवानदास** झवेरी सोलिसिटर महाशयने भी प्रुफ देखनेमें स्वसमयका भोग दिया है और इस ग्रंथकी प्रस्तावना तथा ग्रंथसार लिखनेका भी परिश्रम लिया है प्रस्तुत ग्रन्थमें किसी भी तरहकी अशुद्धि रहगई हो तो सज्जन महाशय सुधारेंगे और पठन–पाठन कर संशोधक महाशयका परिश्रम सफल करेंगे यही शुभेच्छा.

संवत् १९९६ मार्गशीर्ष शु० ३
ता० १३–१२–३९, बम्बई.

निवेदक—
मुनिमंगलसागर.

गाथासहस्री ।

પ્રસ્તાવના

सच्छदा य सरूवा सालकारा य सरसउल्लावा ।
वरकामिणिव्व गाहा गाहिज्जती रस देई ॥ ८३२ ॥

ગ્રંથકર્તા ને ગ્રંથરચનાકાળ

આ ગ્રંથ 'ગાથાસહસ્રી'ના કર્તા ઉપાધ્યાય શ્રીસમયસુંદર છે યુગપ્રધાન શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ કે જે ખરતરગચ્છના એક સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય હતા ને જેણે સમ્રાટ્ અકબરને સંવત્ ૧૬૪૮મા લાહોરમા જૈન ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો હતો તેમના શિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રીસકલચંદ્રગણિના તેઓ શિષ્ય હતા આ ગ્રંથ ઉપાધ્યાય શ્રીસમયસુંદરે સંવત્ ૧૬૮૬મા રચ્યો હતો

ગાથાસપ્તશતી અને ગાથાસહસ્રી

આ ગ્રંથમા ભિન્ન ભિન્ન આગમ તેમજ પ્રકરણ ગ્રંથોમાથી વ્યાખ્યાનમા ઉપયોગી થઈ પડે તેમજ ધર્મચર્ચાઓમા પણ પ્રમાણભૂત ગણાય તેવા અવતરણોનો તેમજ કેટલાક સુભાષિતો ને અન્યોક્તિઓનો સંગ્રહ કરવામા આવ્યો છે મોટે ભાગે ગાથાઓનો જ સંગ્રહ છે જૈનેતર ગ્રંથો મહાભારત પદ્મપુરાણ માનવી સ્મૃતિ આદિમાથી પણ ઉતારા અપાયા છે આ ગ્રંથનું નામ 'ગાથાસહસ્રી' રાખ્યુ છે તે પરથી પ્રસિદ્ધ 'ગાથાસપ્તશતી'નું આપણને સહજ સ્મરણ થાય પ્રસિદ્ધ જૈનાચાર્ય પાદલિપ્તસૂરિ કે પાલિત્ત કવિ તરીકે પણ જાણિતા છે તેણેજ ગાથા સપ્તશતી માની ગાથાઓનો મોટો ભાગ રચ્યો છે એવી મા યતા હોઈ પ્રસ્તુત ગાથા સંગ્રહ કરવાને ગ્રંથકર્તાને પ્રેરણા મળી હોય અને ગાથાસપ્તશતી જેમ શૃંગારિક સુભાષિતોનો હૃદયંગમ રસમય સંગ્રહ છે તેવોજ શાંતરસનો રસમય સંગ્રહ રચવાનો ઉદ્દેશ ગ્રંથકર્તાનો હોય તે સંભવિત છે બનવા જોગ છે કે આનું નામ પણ ગાથાસપ્તશતી રાખવાનો શરૂમા તેમનો ઇરાદો હોય કારણ કે છેવટના ભાગના સંસ્કૃત સુભાષિતો બાદ કરીએ તો સા સપ્તશતીની આસપાસ પ્રાકૃત સૈદ્ધાન્તિક ગાથાઓની સંખ્યા થાય છે પછી ગ્રંથનું નામ જુદુ રાખવુ જોઈએ એ હેતુથી કે સંગ્રહમા ગાથાઓ વધી જવાથી—જો કે પૂરી સહસ્ર નથી પણ લગભગ સહસ્ર હોવાથી ગ્રંથનુ નામ 'ગાથાસહસ્રી' પસંદ કરવામા આવ્યુ હોય.

બન્ને ગ્રંથો વચ્ચે બીજી રીતે મુકાબલો યોગ્ય નથી કારણ કે ગાથા સપ્તશતીમા કેવળ શૃંગાર રસને પોષવાના હેતુથી કાવ્યની દૃષ્ટિએ ઉત્તમ કોટિની ગાથાઓનો સંગ્રહ કરવામા આવ્યો છે ત્યારે અહિંયા તો વ્યાખ્યાનમા તથા ધર્મચર્ચામા સંક્ષેપથી પણ સચોટ રીતે કથન કરી શકાય એવી સુંદર ગાથાઓનો સંગ્રહ કરવામા આવ્યો છે ટૂંકમા અહિંયા સંગૃહીત ગાથાની સંખ્યાના પ્રમાણમા મોટી સંખ્યાના વિષયની ચર્ચા તથા માહિતી મળે છે આ જ કારણે ગ્રંથનો કંઈક વિસ્તૃત સાર નીચે આપવામા આવ્યો છે તે પરથી વાચકને ઉપાધ્યાય શ્રી સમયસુંદરના સૈદ્ધાંતિક ગ્રંથોનું તેમજ અન્ય ગ્રંથોનું વિશાલ વાચન વિવેચક બુદ્ધિ, હૃદયંગમતા સંસાર કથા વ્યાખ્યાન-કુશલતા આદિનો ખ્યાલ આવશે અને તેની અદ્ભુતતા પ્રતીત થશે

ગ્રંથકર્તાનુ ચરિત્ર તથા તેના અન્ય ગ્રંથો

ઉપાધ્યાય શ્રીસમયસુંદરગણિનો જન્મ સાચોર-સત્યપુર (જે સ્થળ શ્રીમહાવીરસ્વામિના પ્રસિદ્ધ ચૈત્યને લઇને ખૂબ ખ્યાતિ પામ્યું હતું)મા થયો હતો તે હકીકત તેમણે સ્વરચિત 'સીતારામ ચોપાઇ'ના છઠા ખંડની ત્રીજી ઢાળમા જણાવી છે પોરવાડ જ્ઞાતિના રૂપસી પિતા તથા લીલાદે માતાથી તેમનો જન્મ થયો હતો તેમની જન્મસાલ ચોક્કસ મળી નથી પણ તે સંવત્ ૧૬૨૦ની આસપાસ હશે એમ તેમણે રચેલા પહેલા સંસ્કૃત-ગ્રંથ 'ભાવશતક'ની સાલ સંવત ૧૬૪૧ છે તે પરથી લાગે છે વળી તેમને દીક્ષા આપનાર શ્રીજિનચંદ્રસૂરિને સૂરિપદ સં ૧૬૧૨મા મળ્યુ હતુ તે પરથી શ્રીસમયસુંદરને સં ૧૬૧૨ પછી જ દીક્ષા આપવામા આવી હશે તે સિદ્ધ થાય છે સંવત્ ૧૬૨૮ના શ્રીજિનચંદ્રસૂરિના આગ્રાથી સાબલિના સંઘને લખેલ પત્રમા તેમનુ નામ ન હોવાથી શ્રીસમયસુંદરે ત્યારબાદ દીક્ષા લીધી હશે એમ અનુમાન થાય છે

ગ્રંથકારે રચેલા સંસ્કૃત પ્રાકૃત ગ્રંથો ટીકાઓ સાલવાર નીચે દર્શાવ્યા છે (૧) भावशतकम् સં ૧૬૪૧ (૨) अष्टलक्षी સં ૧૬૪૯ (૩) रूपकमालावचूरि સં. ૧૬૬૩ (૪) चातुर्मासपर्वव्याख्यानपद्धति સં ૧૬૬૫ (૫) कालिकाचार्यकथा સં ૧૬૬૬, (૬) सारस्वतरहस्य? સં ૧૬૬૭ (૭) सामाचारीशतकम् સં ૧૬૭૨ (૮) विशेषशतकम् સં ૧૬૭૨ (૯) गाथालक्षणम्? સં ૧૬૭૩, (૧૦) विचारशतकम् સં ૧૬૭૪ (૧૧) दुरियरसमीरवृत्ति (श्रीजिनवल्लभसूरिकृत वीरस्तव-वृत्ति) સં ૧૬૮૪ (૧૨) विशेष संग्रह સં ૧૬૮૫, (૧૩) विसंवादशतकम् સં ૧૬૮૫ (૧૪) नवतत्त्वप्रकरणावचूरि? સં ૧૬૮૫ (૧૫) गाथासहस्री સં ૧૬૮૬ (૧૬) भक्तामरसुबोधिकावृत्ति સં ૧૬૮૭ (૧૭) जयतिहुअणवृत्ति સં. ૧૬૮૭ (૧૮) नवतत्त्व-शब्दार्थवृत्ति સં ૧૬૮૮ તથા ૧૬૯૧ (૧૯) ... वृत्ति સં ૧૬૯૧ (૨૦) संदेहदोलावलीपर्याय સં ૧૬૯૩ (૨૧) वृत्तरत्नाकरवृत्ति સં. ૧૬૯૪ (૨૨) रघुवंशटीका સં ૧૬૯૫ (સં ૧૬૯૨ શ્રીનાહ?) (૨૩) ... वृत्ति સં ૧૬૯૫ (૨૪) कल्पलताटीका સં ૧૬૯૫ (૨૫) ... સં. ૧૬૯૫ (૨૬) (अ त्तर-वृत्त-न्वित) महावीरस्तोत्रवृत्ति-वृत्ति (૨૭) विमलस्तवकवृत्ति (૨૮) वाग्भटालंकारवृत्ति, (૨૯) प्रश्नोत्तरसंग्रह (૩૦) ... (જુઓ નાહટાકૃત યુગ-પ્રધાન શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ પૃ ૧૯૮-૨૦૧)

એમની ગુજરાતી કૃતિઓ માટે જુઓ શ્રી મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈકૃત 'કવિવર સમયસુંદર' નામનો લેખ જે આનંદકાવ્યમહોદધિ મૌક્તિક ૭માની પ્રસ્તાવનામા મુદ્રિત થયો છે

તેમના ઉપર દર્શાવેલા સંસ્કૃત પ્રાકૃત તથા ગુજરાતી ગ્રંથકૃતિ પરથી તેમજ તેમાં ચર્ચેલા વિવિધ વિષયો પરથી તેઓ અનેક વિષયમાં પારંગત અદ્ભુત વિદ્વાન હતા, તેમજ પ્રૌઢ પ્રતિભાના કવિ, ગ્રન્થકાર, વૈયાકરણી, સિદ્ધાંતના જ્ઞાતા, સૂત્રકાર, વ્યાખ્યાનકાર તથા ટીકાકાર હતા, અને સંસ્કૃત પ્રાકૃત પર પણ ગુજરાતી ભાષાની જૈન પ્રભુત્વ ધરાવતા હતા–તે સ્પષ્ટ થાય છે તેમના મુખ્ય શિષ્ય હર્ષનન્દને સંવત્ ૧૬૭૦મા રચેલી 'મધ્યાહ્નવ્યાખ્યાન પદ્ધતિ'ના તેમને માટે કરેલા ઉલ્લેખના સાર ગુજરાતીમા એ છે કે તેમને વ્યાખ્યાનકાર, કવિ, વાદી, વૈયાકરણી, આસ્તિક, જ્યોતિષવિદ્યા તથા સૈદ્ધાન્તિક તરિકે ખ્યાતિ મેળવી હતી, તેમને શિષ્ય પ્રશિષ્યની ઘણી સંતતિ હતી, તેઓ લોકપ્રિય તથા રાજપ્રિય હતા, અને એક જ પદના આઠ લાખ અર્થ પ્રાપ્ત કરવાની ચમત્કારી શક્તિ ધરાવતા હતા ઉક્ત બાબત તેમણે રચેલા 'અષ્ટલક્ષી' ગ્રંથને ઉદ્દેશીને છે કે જેમા એક જ પદના તેમણે આઠ લાખ અર્થ કર્યા છે તે ગ્રંથ તેમણે સંવત્ ૧૬૪૯મા જ્યારે શ્રીજિનચન્દ્રસૂરિએ બાદશાહ અકબરની લાહોરમાં મુલાકાત લીધી ત્યારે તેમની સાથે દરબારમા જઈ બાદશાહને તથા બીજા ઘણાને પ્રસન્ન કર્યાં હતો બાદશાહે તે ગ્રંથ પોતાના હાથમા લઈ 'પઠન કરાવો, સર્વત્ર વિસ્તાર–ફેલાવો પામો સિદ્ધિ પામો' એવી શુભેચ્છા કરીને શ્રીસમયસુન્દરના હાથમા તે ગ્રંથને મૂક્યો હતો તેજ વર્ષમા એટલે સંવત્ ૧૬૪૯ના ફાગણ શુદ બીજને દિને જ્યારે શ્રીજિનચંદ્રસૂરિને બાદશાહે યુગપ્રધાન પદ આપ્યુ, ત્યારે શ્રી માનસિંહને શ્રીજિનસિંહસૂરિ નામ આપી આચાર્ય પદ, તથા શ્રીસમયસુન્દર તેમજ શ્રીગુણવિનયને વાચક પદ અપાયુ હતુ શ્રીસમયસુન્દરને ત્યારબાદ ઉપાધ્યાય–પાઠકપદ લવેરા ગામમા ઉક્ત શ્રીજિનસિંહસૂરિએ આપ્યુ હતુ સંવત્ ૧૬૭૪મા શ્રીજિનસિંહસૂરિ સ્વર્ગસ્થ થયા અને તેમની પાટે શ્રીજિનરાજસૂરિ આવ્યા તેમની સાથે જ એક જ દિવસે સૂરિપદ પામેલા શ્રીજિનસાગરસૂરિએ બાર વર્ષ સુધી શ્રીજિનરાજસૂરિની આજ્ઞામા રહ્યા પછી સંવત્ ૧૬૮૬માં ૯ આચાર્યીય ખરતર ગચ્છની ભિન્ન શાખા કાઢી એમાં શ્રી સમયસુન્દરના ન્યાય–નિપુણ વિદ્વાન્ શિષ્ય શ્રી હર્ષનંદન કારણભૂત હતા એમ કહેવાય છે ત્યારથી શ્રીજિનરાજસૂરિની આજ્ઞામા શ્રીસમયસુન્દર ઉપાધ્યાય અંત સુધી રહ્યા સંવત્ ૧૬૯૧મા શ્રી સમયસુન્દરે ક્રિયોદ્ધાર કર્યો સંવત્ ૧૭૦૨ના ચૈત્ર શુક્લ ૧૩ને દિને અમદાવાદમાં, જ્યા સંવત્ ૧૬૯૯થી વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને તેઓ રહેતા હતા ત્યા હાજા પટેલની પોળના ઉપાશ્રયમા, ઉપાધ્યાય શ્રીસમયસુન્દર સ્વર્ગસ્થ થયા ત્યારે તેમની ઉમ્મર ૮૦ વર્ષ આસપાસની હશે તેમની શિષ્ય પરંપરા સંવત્ ૧૮૭૭ સુધી તો હતી જ એમ તેમની પરંપરાના થયેલ શ્રીકમલચંદ્ર ઉપાધ્યાયના શિષ્ય શ્રીઆસકરણના શિષ્ય શ્રીઆલમચંદ્રે તે વર્ષમા રચેલી 'સમ્યક્ત્વ કૌમુદી ચતુષ્પદી'ની પ્રશસ્તિ પરથી માલમ પડે છે ઉપાધ્યાય શ્રીસમયસુન્દરના શિષ્ય શ્રીહર્ષનંદને શ્રીસુમતિકલ્લોલ સાથે શ્રીસ્થાનાંગસૂત્ર–વૃત્તિમાંની ગાથાઓ પર ૧૩૬૦૪ શ્લોક–પ્રમાણ વૃત્તિ રચી હતી તથા એકલા ઉત્તરાધ્યયનવૃત્તિ રચી હતી

પ્રસ્તુત ગ્રંથ ગાથાસહસ્રીમા ગ્રંથકર્તાએ સાત નિહ્નવોની આવશ્યકચૂર્ણિમાંની ૧૯ ગાથા ટાંકી તેના વિવેચન માટે પોતાના 'વિશેષસંગ્રહ'નો હવાલો આપ્યો છે એ ઉપરાંત પોતાના 'વિશેષશતક'નો પણ ઉલ્લેખ આ ગ્રંથમાં કર્યો છે એમનો 'વિસંવાદશતક' ગ્રંથ સિદ્ધાંતમાના વિસંવાદ સંબંધી ઉપયોગી ચર્ચાનો ગ્રંથ છે આ ગ્રંથો ઉપરાંત 'વિચારશતક' 'સામાચારીશતક', તેમની સિદ્ધાન્તપ્રિયતા દર્શાવે છે તેમણે સિદ્ધપુરમા મહમદ શેખને પ્રતિબોધ્યો હતો સિંધના મખનુમ શેખને પ્રતિબોધી પાંચ નદીના જલચર જીવો તથા ગાયોની રક્ષા કરી હતી જેસલમેરના રાવલ ભીમજીને ઉપદેશ આપી સાંઢાનો–સાંઢનો વધ અટકાવ્યો હતો આ તેમની પ્રતિબોધકશક્તિના પ્રત્યક્ષ દૃષ્ટાંતો છે

પ્રસ્તુત ગ્રંથ વાંચતા જ એ તરી આવે છે કે કર્તાને કવિદૃષ્ટિ હતી (ગા ૭૬૬–૭૬૮) તથા સુભાષિતનો અત્યંત શોખ હતો કારણકે પ્રાકૃત સિદ્ધાંતની ગાથાઓમા પણ વચ્ચે વચ્ચે ક્વચિત્ સંસ્કૃત ને ક્વચિત્ પ્રાકૃત સુભાષિતો ટાંક્યા છે (ગા ૨૭૨–૨૯૦, ૩૪૨–૪૨૮) કેવલ જ્યોતિષ ને શકુનને લગતી ગાથાઓ પણ તે વિષયના ગ્રંથમાથી ઉતારી છે (ગા ૪૩૭–૪૪૦,૪૭૮, ૭૬૯–૭૭૦) પ્રાણાયામ–ધ્યાન પણ તેમનો પ્રિય–વિષય હશે (ગા ૧૯૮–૨૦૭) વ્યવહારની બલવત્તા પણ તેઓ બતાવે છે (ગા ૨૦૮–૨૦૯) ગાનાર તથા વાજિંત્રોની વિવિધ મંડલી પણ તેમણે લૌકિક નાટક માટે વર્ણવી છે (ગા ૩૬૨–૩૬૩). ગ્રંથકર્તા સંગ્રહ કરતી વખતે ગચ્છાદિ ભેદને લક્ષમા લેતા નથી તેમણે રત્નશેખરસૂરિના 'શ્રાદ્ધવિધિ,' 'આચાર પ્રદીપ' તેમજ શ્રીદેવસુન્દરની તથા શ્રીસોમસુન્દરની સામાચારીમાંથી અને છેવટે ૧૧ સુંદર ગાથા ચિત્રાવાલગચ્છીય (તપાગચ્છીય) શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિના 'सुदंसणाचरियम्' (જેનુ ખરું નામ 'सुदंसणाकहा' છે)માથી આપી છે ટૂંકમાં સુભાષિત રત્નોનો સંગ્રહ સાચી ગુણગ્રાહિતાથી સ્થળે સ્થળેથી ઝવેરી જેમ રત્નોનો સંગ્રહ કરે તેમ કર્યો છે 'શ્રાવકવિધિ' શ્રાવક પંડિત ધનપાલની રચેલી છે તેમાથી પણ તેમણે અવતરણો કર્યા છે (પૃષ્ઠ ૧૯) એમનો હાસ્યપ્રિય આનંદીસ્વભાવ પણ (ગા ૨૫૬,૮૪૦) સ્થળે સ્થળે તરી આવે છે વિશેષ ગ્રંથના અભ્યાસથી માલમ પડે એમ છે. છતા ગુજરાતી વાચક માટે નીચે ગાથા સહસ્રીનો સાર આપ્યો છે તે ઉપરથી તેમને પણ ખાતરી થશે.

આ ગ્રંથ સાથે ટિપ્પણ અપાયું છે તે સ્વોપજ્ઞ નથી. તેના કર્તાનુ નામ આપેલ નથી તેથી તે કોણે રચ્યુ તે કહી શકાય એમ નથી તેમાં અશુદ્ધિ વિશેષ માલમ પડી છે ને કેટલેક સ્થળે મૂળ ગ્રંથની ગાથા સાથેનો સંબંધ સ્પષ્ટ નથી (જુઓ પૃષ્ઠ ૬ના ૩ જા ટિપ્પણમાની "मइनै पूनी अरणी मरणी" ઇત્યાદિ) ટિપ્પણકાર જ્યા મૂળમાંની ગાથા પર ટીકા ઉપલબ્ધ છે ત્યા ટીકાભાગ ટૂંકાવી પ્રાયઃ તેજ શબ્દોમાં ટિપ્પણ આપે છે ભાષા પરથી ટિપ્પણકાર સંવત્ ૧૮૦૦ આસપાસ થયાનુ અનુમાન થાય છે

ગાથાસહસ્રીસાર

હવે ગાથા સહસ્રીનો પૃષ્ઠાનુક્રમથી સાર આપીશુ જે પ્રાકૃતથી અનભિજ્ઞ વાચકોને ઉપયોગી થઈ પડશે, તેમજ વિષયાનુક્રમની પણ ગરજ સારશે

પ્રથમ આચાર્યના ૩૬, સાધુના ૨૭ તથા શ્રાવકના ૨૧ ગુણો દર્શાવી નવકારવાળીના ૧૦૮ મણકાનો સંબંધ પંચપરમેષ્ઠિના ૧૦૮ ગુણો સાથે છે, તે દર્શાવ્યું છે પૃષ્ઠ ૧

પછી જિનકલ્પીના ૮ ભેદ ને ૧૨ ઉપકરણો તથા સ્થવિરકલ્પીના ૧૪ ઉપકરણો વર્ણવ્યા છે શ્રાવક કુળમા જન્મની પ્રશંસા અને તપસ્વી અને જ્ઞાની બે પ્રકારના ગુરુમા જ્ઞાની પોતાને તેમજ પરને તારે છે એમ કહ્યુ છે. પૃષ્ઠ ૨

[illegible] પ્રાપ્ત કરી [illegible] અનુમોદના કરી મુનિ કરે તેની અનુપમ દાણી પોતાનું [illegible] અને કેમ આપ્યું પુણ્યના વિવિધ દૃષ્ટ ફળ કુપાત્રોનો નાશે તથા અપાત્રોનો સ્વર્ગે જાય છે તેની શ્રીકૃષ્ણદેવનું પ્રશ્નોત્તર [illegible] શ્રીમ ઘણાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવા અર્થે પ્રાણીનું સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિ આવશ્યક [illegible] દોષ તે તથા કે તેનું મોક્ષ જવા દૃષ્ટાન્ત [illegible] વિષે જાણવા જે પ્રકારે [illegible] ચક્રવર્તી મુખે [illegible] અને અભયા દૃષ્ટ જે વાત જાણવા કરીને જોવાને [illegible] વિવિધ દૃષ્ટાન્તો [illegible] પ્રસિદ્ધ [illegible] મુખે [illegible] પ્રમ [illegible] પ્રકારના આવે પૃષ્ઠ ૩

પરિગ્રહ [illegible] ચક્રવર્તી અભય પુકાર તથા જે જે [illegible] ન પામે તેની મુખ્યપણાના તથા દેહ-[illegible] વિસ્તાર [illegible] પ્રમાણના [illegible] પોષધ તથા [illegible] માહિમા દેવ [illegible] પણ પ્રમાણ કર્યું છે પૃષ્ઠ ૪

[illegible] જાણવા નિયમ કરી તે આપણાને સમ્યક્ત્વ દેવવિનિપત્ર સુવર્ણવિનિપત્ર આદિ શું પ્રાપ્ત [illegible] તે કહ્યું છે પરિગ્રહ [illegible] ની દોષ વાપરવે તે કેટલું સુખી ઉપાધી રાખે છે તે કહ્યું છે હિંસ કામભોગ આદ પ્રકારના પ્રકાશ [illegible] દેવત્વને આપવે વિનયેનું રૂપ રાજીવરોના સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિથી સિદ્ધિપદ [illegible] તે તીર્થકરો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પૃષ્ઠ ૫

[illegible] સ્વપ્નમાં આવે ચક્ર [illegible] વિષે [illegible] તે તીર્થકર અવતાર પામે જવાનું ઋદ્ધિ જોવા [illegible] કેટલાં નિયમ [illegible] તે કહી દાનના ચારણ ચોપડા [illegible] પરિચોપડા [illegible] નિત્ય દેવું કહ્યા છે [illegible] વિ [illegible] ભુ નૈનો બાદ નિયમે મનુષ્યનો ચાર મુનને તથા દેવનો અધમાસ કહ્યો છે રાજીવરોના માત પિતાની ભિન્ન ભિન્ન ગતિઓ કહી છે આપુને કલ્પ જેવા જન્મ ત્રણ ભવ કરી ત્રણ ઋતુના પરીના ત્રણ [illegible] કહ્યા છે વિવિધ વસ્તુ કેટલો સમય અધિન રહે છે તે કહી વિષે જે [illegible] ઉત્પત્તિ થાવી આપુની સ્થાન [illegible] કહી છે પૃષ્ઠ ૬

પરિ અભયના ઐતિ [illegible] જણાવેની આવો ઉત્પત્તિ ને તીર્થોદ્ધારાદિપયન્તામાં આપી છે [illegible] નિવૃત્તિ પૂર્વક [illegible] પુકારાર એ પાપ સમવાય સમસ્તપણે [illegible] આપના [illegible] માનવામાં સમ્યક્ત્વ અને વિપરીતપણે માનવામાં નિયમ [illegible] છે પરિ ક્રિયાવાદીના ૧૮૦ અક્રિયાવાદીના ૮૪ અજ્ઞાનીના ૬૭ તથા વૈનયિકના ૩૨ ભેદો તથા તેમના મુખ્ય [illegible] કહ્યા છે પૃષ્ઠ ૭

[illegible] નિયમના અભાવે અવજ્ઞા ગર્હિમા પ્રવેગ [illegible] થવાથી સિદ્ધિ સુખ પામતા નથી એવા ભવો પરત્વ અનન્ત છે અભવ્ય દ્રવ્ય ક્રિયત્વ અનુષ્ઠાનિક [illegible] ત્વપણું ને ભાવાનિક-દેવપણું પામતા નથી મિથ્યાત્વમિ દુષ્ટ [illegible] પ્રકારે અઢારના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

પછી ધ્યાતા અને પ્રાણાયામના પ્રકાર વર્ણવી, તેથી થતો મનનો જય વર્ણવી, મન તથા પવનની વિલીનતાથી ઇંદ્રિયશુદ્ધિ, ને તેના જયથી મોક્ષપ્રાપ્તિ કહી છે સાધુ કયી દશાએ વર્તે છે તે નિશ્ચયથી જાણવું શક્ય નથી, તેથી દીક્ષા પર્યાયમાં જ્યેષ્ઠને વ્યવહારથી વંદન થાય છે વ્યવહારની બલવત્તાનાં બી-જાં દૃષ્ટાંતો આપ્યા છે સુવિહિત વસતિ, વિહાર, સ્થિતિ, ગતિ, ભાષા તથા વિનયથી માલમ પડે છે માતાપિતા જ્યેષ્ઠભાઈ તથા રત્નાધિક પાસે કૃતિ-કર્મ ન કરાવવું પૃષ્ઠ ૧૩

જિનપૃચ્છવિધાન, તથા કલ વર્ણવી, ગર્ભોત્પત્તિનો બાર મુહૂર્તનો સમય કહી, સ્ત્રીત્વ તથા પુરુષત્વની અવધિ કહી છે કાચા ઘડામા ભરેલુ જલ જેમ તેનો નાશ કરે છે તેમ ઓછા પાત્રને આપેલુ સિદ્ધાંતરહસ્ય તેનો નાશ કરે છે સાત વખત શ્રીસુવિધિનાથથી શ્રીશાંતિનાથ સુધીમા, કુલે પોણા ત્રણ પલ્યોપમ સુધી, તીર્થ-વિચ્છેદ થયો જીવોના ઉત્પત્તિભેદે આઠ પ્રકાર છે પૃષ્ઠ ૧૪

ચૌદ પ્રકારે આતંરિક ઋધિ કહી છે એક જ વસતિમાં જિનકલ્પી વધારેમા વધારે સાત હોય આર્તધ્યાનથી તિર્યંચગતિ, રૌદ્રધ્યાનથી નરકગતિ, ધર્મધ્યાનથી દેવગતિ અને શુક્લધ્યાનથી મોક્ષ થાય આર્તધ્યાન કામરંજિત, રૌદ્ર, હિંસારંજિત, ધર્મધ્યાન ધર્મરંજિત અને શુક્લધ્યાન નિરંજન છે જ્યારે પણ પૂછાય ત્યારે એ જ ઉત્તર હોય કે એક નિગોદનો અનંતમો ભાગ સિદ્ધિ ગયો છે. પછી ચરણ-સિત્તરી તથા કરણ-સિત્તરી વર્ણવી છે 'આચીર્ણ'ની વ્યાખ્યા કરી એકેંદ્રિય જીવોને પણ દશ સંજ્ઞા હોય છે તે દૃષ્ટાંત પૂર્વક કહી, જે છ સંજ્ઞા તેમને નથી હોતી તે પણ કહી છે ગીતાર્થનો વિહાર તથા ગીતાર્થ મિશ્રિત વિહાર એ સિવાય ત્રીજો કોઈ જિનેશ્વરે કહ્યો નથી યતિવરોને ઉપાશ્રયદાન વસ્ત્રાન્નપાણી શયન ને આસન આપ્યા બરોબર છે પૃષ્ઠ ૧૫

આશ્રયદાનનું લોકોત્તર ફળ કહી ચૌદ ગુણસ્થાનોના નામ કહ્યા છે નવ અભવ્યનો નામોલ્લેખ કરી, શાશ્વતી પ્રતિમાના ઉત્સેધ અંગુલથી પાંચસે ધનુષ તથા સાત હાથ એ બે પ્રમાણ કહ્યા છે અનુક્રમે ત્રણ વર્ષ, પાંચ વર્ષ, તથા સાત વર્ષ સુધી સચિત્ત રહે એવા ધાન્યો વર્ણવ્યા છે હાથ નચાવી અન્યને ઉપદેશ આપે પણ પોતે ન કરે તો શું ધર્મ વકરો કરવાની બનાવ વસ્તુ છે? શબ્દથી મૃગ, રૂપથી પતંગિયું, ગંધથી ભમરો, આહારથી મત્સ્ય, અને સ્પર્શેંદ્રિયથી હાથી પાશમા પડે છે કવચિત્ જીવને કવચિત્ કર્મ બલવાન્ થાય છે, જીવ અને કર્મને અનાદિ કાળથી વેર છે ગઈ અને સરસવ જેટલા પણ પારકા છિદ્રો જુવે છે તો બેલાકળ જેટલા મોટા પોતાના કેમ જોતો નથી? માથું ધુણ્યુ, ચિત્ત ચમકયુ, અંગ પુલકિત થયુ, છતા પણ પરગુણ ગ્રહણ કરવા બળ પુરુષની વાણી ન જ નિકળી એક સમયે ઉત્કૃષ્ટપણે નવલાખ પંચેંદ્રિય મનુષ્યની સ્ત્રીગર્ભે ઉત્પત્તિ હોય સંઘ આદિના કાર્યમાટે ચક્રવર્તી સૈન્યને પણ ચૂર્ણ કરે એવી લબ્ધિ યુક્ત તે પુલાક લબ્ધિવાળો જાણવો ઉત્તમ નર (શલાકાપુરુષ), પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસિ દેવો, ત્રાયસ્ત્રિંશ દેવો, પૂર્વધર, ઇંદ્રો, કેવલિદીક્ષિત, શાસનદેવી, ને શાસનયક્ષ, એ આઠ અભવ્ય ન હોય અરિહંત, સિદ્ધ, ચૈત્ય, તપ, શ્રુત, ગુરુ, સાધુ, તથા સર્વનો વિરોધી દર્શનમોહનીય કર્મ બાંધે તેથી અનંત સંસારી થાય સાધુ કે ગૃહસ્થી જે ધર્મદાન કરે તે જ ધર્મગુરુ આરંભ હોય તો દયા નથી, સ્ત્રીસંગ હોય તો બ્રહ્મચર્ય નથી, શંકા હોય તો સમ્યક્ત્વ નથી, અને દ્રવ્યગ્રહણ હોય તો પ્રવ્રજ્યા નથી ગૃહસ્થીના વ્યાપાર પરિશ્રમથી ખિન્ન થયેલા કેટલાકને રમણી વિશ્રામસ્થાન હોય ને કેટલાકને જિનધર્મ વિશ્રામસ્થાન હોય ઉદરભરણ સરખું જ હોવા છતા મૂઢ અને અમૂઢના કર્મવિપાકમા કેટલું અંતર છે મૂઢ નરક દુ ખ પામે છે અને અમૂઢ શાશ્વત સુખ પામે છે પૃથ્વીપર પડેલા ભૈરવ-ઝપાપાત કરેલા, તરવારથી છેદાયલા પણ જીવે છે, પરંતુ ક્ષુધાથી પીડિત જીવતા નથી. લૌકિક પ્રેમ વટારવ જેવો પહેલા ગંભીરને પર્યંતે ધીમો હોય છે ભ્રમરની અન્યોક્તિ કહી છે. અતિહાસ્ય, અતિસંતોષ, અતિદુર્જન મનુષ્યો સાથનો સહવાસ, અતિઉદ્ભટ વેષ-પાંચે મોટાને પણ હલકાં પાડે છે પૃષ્ઠ ૧૬

અરિહંત પણ એમને એમ તારવાને સમર્થ નથી, તે કુશળ માર્ગદર્શક છે, તેના દર્શાવેલ માર્ગે નય તે તરે દશાપૂર્વ તથા અર્દ્ધનારાચ સંઘયણ શ્રીવજ્ર સ્વર્ગે જતા વિચ્છિન્ન થયા ઋષભદેવ, તેમના નવાણુ (ભરતવિના) પુત્રો અને ભરતના આઠ પુત્રો એમ કુલે એકસો આઠ એક જ સમયે સિદ્ધ થયા અર્દ્ધા આમળા જેટલી પૃથ્વીકાયમાના જીવો કબુતર જેટલુ જ રૂપ ધારણ કરે તો પણ જંબુદ્વીપમા ન માય આ ભરતક્ષેત્રમા કેટલાક મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો પણ એવા ભદ્રિક છે કે મરીને નવમે વર્ષે કેવળી થશે. પાંચે ઇંદ્રિયોની ઉત્કૃષ્ટ વિષય-ગ્રહણ-અવધિ વર્ણવી સોળ પ્રકારના વચન કરી કહ્યા છે પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ કહી, કુલીન સમર્થ પુરુષે પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવી કે યુદ્ધમા મરવું, પણ પોતાથી ઉતરતા મનુષ્યોના ઉપાલંભ ન સહેવા એમ કહ્યુ છે જંબુદ્વીપમાં ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રીસ ચક્રવર્તી અને જઘન્યથી ચાર હોય ધાતકીખંડમા તથા પુષ્કરદ્વીપમા દરેકમા બમણા હોય વાસુદેવ આદિનુ પણ તેમજ જાણવું એક દિવસે જે દેવો ચ્યવે છે તેમાથી થોડા જ મનુષ્યભવ પામે છે, તેથી કયારે મનુષ્યભવ મળશે એ ચિંતાથી દેવો દુ ખી રહે છે ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના દેવોની ઉપર નીચે તથા તિર્યક્ જવાની શક્તિની મર્યાદા બતાવી છે પૃષ્ઠ ૧૭

પિસ્તાળીશ આગમોનુ પ્રમાણ કુલે છ લાખ પિસ્તાળીશ હજાર પાંચસો ચુમાળીશ શ્લોક જેટલુ છે સ્વર્ગની વાવોમાં મત્સ્યાદિ જલચર હોતા નથી, ગ્રૈવેયકવિમાનોમાં વાવો નથી અને જળ પણ નથી ચૈત્યદ્રવ્યના પૂજાદ્રવ્ય ને નિર્માલ્યદ્રવ્ય એમ બે પ્રકાર વર્ણવ્યા છે પછી પચ્ચખાણનુ મહત્ત્વ કહ્યુ છે વિહરમાન જિનેશ્વરો ઉત્કૃષ્ટપણે એકસો સિત્તેર તથા જઘન્યથી વીશ હોય દશ કલ્પવૃક્ષોના નામ તથા ફળ વર્ણવ્યા છે પૃષ્ઠ ૧૮

યોગપટ્ટ (સ્થવિર, સ્થાનકે વાચનાચાર્યને) ચાર અંગુલ વિસ્તૃત સંધિરહિત શરીરવિશ્રામ અર્થે હોય તો અવષ્ટમ્ભ દોષ ન થાય શ્રાવક પાંચ તિથિ પાળે અને અન્ય તિથિમા તીવ્રાભિલાષ વિના વિષયસુખ ભોગવે એક દીવામાથી સો દીવા પ્રકટાવવામાં આવે તો ય દીવો પ્રકાશે છે, તેમ દીપ જેવા આચાર્ય અન્ય દીપ પ્રકટાવે છે ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકના છ ગુણ કહી મૈથુનથી થતી જીવહિંસા બતાવી છે શલ્યોદ્ધાર અર્થે આલોચના માટે ગીતાર્થની ગવેષણા સાતસો યોજન સુધી બાર વરસ પર્યંત કરે અગીતાર્થ આલોચના આપતા સ્વ તથા પરને પાડે અગીતાર્થ જેમ વર્તે, અગીતાર્થ-નિશ્રિત જેમ વર્તે, તેમ ગચ્છને વર્તાવે અને અનંતસંસારી થાય પછી શ્રાવકની વ્યુત્પત્તિ દ્વાર વ્યાખ્યા કરી છે જ્ઞાનની, કેવળીની, ધર્માચાર્યની, કે સાધુની નિંદા કરનાર માયાવી કિલ્બિષિક ભાવના કહે છે પછી માન, ઉન્માન, તથા પ્રમાણથી સુલક્ષણવાળો વર્ણવ્યો છે પૃષ્ઠ ૧૯

તીર્થંકરના જન્મ, અભિષેક, દીક્ષા, જ્ઞાન, ને નિર્વાણના સ્થળો, સ્વર્ગના ચૈત્યો, મેરુ, નંદીશ્વર તથા મનુષ્ય લોકના ચૈત્યો, અષ્ટાપદ, નિષિદાર, ગજાગ્રપદ, ધર્મચક્રસ્થળ (તક્ષશિલા), અહિચ્છત્રા, આવર્ત તથા ચમરના ઉત્પાતસ્થળને વંદન કર્યું છે. પરને

શ્રાવકે યથાશક્તિ ગુણહીન સાધુને ઉચિત દાન ને ગુણવાનને ભક્તિપૂર્વક દાન દેવું પછી સમવસરણમા વિવિધ પર્ષદા ક્રમ જોસે ને અન્યોન્ય વિનય કળવે તે કહ્યુ છે નદીશ્વર દ્વીપના અંજનાદ્રિ પર્વતપરના પર તથા ઇંદ્રની રાજધાનીઓના ૩૨ મળી ૮૪ ચૈત્યને વંદના કરી છે અગિયાર અંગો કાલિકશ્રુત છે પણ દૃષ્ટિવાદમા વિકલ્પ છે. કાલિકશ્રુતનો આ યયનકાળ દિવસ તથા રાત્રિના પહેલા ને છેલ્લા પ્રહર છે. ક્ષેત્રાદિક કર્મના ઉદયનું કારણ છે તે લક્ષમા ગણી શુભ ક્ષેત્રમા શુભ દિના સન્મુખ શુભ તિથિ નક્ષત્ર મુહૂર્તમા દીક્ષા વ્રતારોપણ આદિ કરવા. પ્રભાસ્વ (સાધારણ દ્રવ્ય), યજ્ઞહુત્યા, દરિદ્રનું ધન, ગુરુપત્ની, દેવદ્રવ્ય એ સ્વર્ગમા રહેલાને પણ પાડે પૃષ્ટ ૨૮

આચાર્ય, ગચ્છ, કુલ, ગણ, સંઘ કે ચૈત્યનો વિનાશ ઉપસ્થિત થતા સ્વવીર્યાનુસાર પરાક્રમ કરે ને નાશ અટકાવે, તેમ કરતા દોષ લાગે તેની ગુરુસમક્ષ આલોચના કરી મિચ્છામિ દુક્કડ માત્ર દેવાથી શુદ્ધ થાય, કારણ કે મોટી નિર્જરા થાય છે જિનેશ્વરનાં ચમર છત્ર કલશ આદિ ઉપકરણો નકરો આપ્યા વિના જે વાપરે તે દુખી થાય. વદનથી નીચ ગોત્ર કર્મ બાંધે ને કર્મગ્રંથિ ઢીલી કરે કિટ્ટા, છોભ, ને દ્વાદશાવર્ત એ ગુરુવંદનના ત્રણે પ્રકાર વર્ણવ્યા છે બીજુ ચૈત્ય ન હોય તો નિશ્રાકૃત ચૈત્યમા પણ સમવસરણ થાય મોક્ષ નક્કી હોવા છતા તીર્થંકર ભગવાન્ પણ બલ વીર્ય ગોપવ્યા વિના સર્વત્ર સર્વથા ઉદ્યુક્ત રહે છે કેવલી ને છદ્મસ્થની પડિલેહણાનો ભેદ દેખાડ્યો છે પૃષ્ટ ૨૯

સવાટક (સિંધોડા)નો ગુચ્છો અનેક જીવવાળો ને પત્ર પ્રત્યેક જીવવાળા જાણવા, ને ફળમા બન્ને પ્રકારે જીવો હોય મધ, માખણ, સઘાટક, ગોરસથી થયેલ વિદલ જાત અનંતકાય, અજ્ઞાત ફળ, વેંગણ ને પાચ ઉમરા ન ખાય ભાવતીર્થ વિવિધ રીતે સમજવ્યુ છે ઉપશમશ્રેણિઆરૂઢને જે સમ્યકત્વ હોય તે ઔપશમિક સમ્યકત્વ, તેનો સમય અંતર્મુહૂર્તનો છે સરંભ, સમારભ ને આરંભ તે અનુક્રમે સંકલ્પ, સંતાપ, ને પૃથિવ્યાદિના ઉપમર્દન જાણવા શ્રુતજ્ઞાનમાં અભક્તિ, લોકવિરુદ્ધતા, પ્રમત્તની છલના, ને વિધાસાધનમા વૈગુણ્ય ન કરવા દાન, પૂજા, હોમ ને સ્વાધ્યાય અણિહત, સાવેલા, છિન્ન, ગાતા કે રૌદ્ર વસ્ત્ર પહેરીને કરવાથી નિષ્ફળ થાય છે પછી દશ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યા છે ને વદનના આઠ પ્રસંગ કહ્યા છે પૃષ્ટ ૩૦

સામાયિકમા શ્રાવક, ન ચાલે તો, એક કે બે અધિક વસ્ત્ર-પ્રાવરણ રાખે, છતા ન ચાલે તો ત્રણ રાખે સામાયિકમા શ્રાવિકા કટિવસ્ત્ર-ચણિયો, કંચુક તથા ઉત્તરીય (ઉપર ઓઢવાનુ) એમ ત્રણ પહેરે, અપવાદે બીજા ત્રણ પહેરે, પરંતુ પ્રતિક્રમણ સમયે ત્રણ જ રાખે, વધારેનો ત્યાગ કરે જે સળી વિના મુખશુદ્ધિ ન કરી શકે તે કરવા કે તુરા સ્વાદની સળી લે, તેથી વ્રતાદિનો ભંગ થતો નથી. અજ્ઞાની જે કર્મ ઘણા કરોડો વર્ષ ખપાવે તે ત્રણ ગુપ્તિયુક્ત જ્ઞાની ઉછ્વાસમાત્રમા ખપાવે સમવસરણમા, જિનભવનમા, શેરડીના વનમા, અશ્વત્થાદિ ક્ષીર વૃક્ષના વનખણ્ડમા, ગંભીર નાદવાળા કે દક્ષિણાવર્ત જળવાળા ભાગમા દીક્ષા આપવી તપ એવું કરવુ કે જેથી મનના પરિણામ અશુભ ન થાય, જેથી ઇંદ્રિય હાનિ કે યોગનો હ્રાસ ન થાય પૃષ્ટ ૩૧

જિનેશ્વરોએ (એકાંતે) કયાની અનુજ્ઞા કે કયાનો નિષેધ કર્યો નથી, તેમની આજ્ઞા કાર્યમા સત્ય હોય તે જ કરવાની છે જે દીક્ષા માટે અસમર્થ હોય, બાલક, વૃદ્ધ, કે રોગી હોય તે નિર્જરા ઇચ્છે તો આવશ્યકયુક્ત રહે દર્શનથી ભ્રષ્ટ છતા ચારિત્ર-યુક્તનો સામાન્યત ગ્રૈવેયક વિમાન સુધી ઉત્પાત થાય ઉદ્દિષ્ટ ભોજન કરે, છ કાયનુ મર્દન કરે, દેવના મિસે વર કરે, પ્રત્યક્ષ સચિત્ત જલ પીએ તેને સાધુ કેમ કહેવાય? સુવ્રતી વજ્રસ્વામિએ દ્રવ્ય-સ્તવ (પુષ્પાદિપૂજન) કરાવવાનુ પણ વિધિ તરીકે કહ્યુ છે, ને વાચકના ગ્રંથોમા પણ આ સંબંધી દેશના છે નિર્દિષ્ટ ગુણો રહિત હોવા છતા જે ગણ સોંપે કે પ્રવર્તિની પદ આપે તથા જે લે તેને આણા-ભંગનો દોષ થાય ગણધરપદ શ્રીગૌતમે ને પ્રવર્તિનીપદ આર્યા ચદનાએ ધારણ કર્યા હતા તે છતા જાણીને અપાત્રને તે પદો જે અર્પે તે, તથા જે લે તે, તથા ધારણ કરીને વિશુદ્ધ ભાવથી પદને સર્વથા યોગ્ય ન થાય તે મહાપાપી-વિરાધક છે આવસ્સિય, નિસીહિય, ને ઉપસંપદ સિવાયની સાતે સામાચારી પ્રયોજનના અભાવે જિનકલ્પીને હોતી નથી પૃષ્ટ ૩૨

જિનકલ્પી છ ગૃહ-પંક્તિ કરી એકેકમા પ્રતિદિન ગોચરી માટે વિચરે, તથા એક વસતિમા સાતથી વધુ ન રહે, ને પરસ્પર સભાષણ ન કરે ગુણી સાધુના ગુણોની સુવર્ણના ગુણો સાથે સરખામણી કરી છે જિનકલ્પીને જેથી બાર પ્રકારની, સ્થવિરને ચૌદ પ્રકારની, ને આર્યાને પચ્ચીસ પ્રકારની ઉપધિ હોય તે દરેક વર્ણવી છે ૪૦ અંગુલ પરિધિવાળું ભાજન મધ્યમ ને તેથી ઓછુ વધતું જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ હોય પૃષ્ટ ૩૩

પાત્રસ્થાપન, ગોચ્છક, તથા પ્રતિલેખનીનુ પ્રમાણ એક વેંત ને ચાર અંગુલ કહી, વિવિધ ઋતુ પરત્વે પટલની સંખ્યા કહી, પ્રમાણ બતાવી રજસ્ત્રાણ, ત્રણ કલ્પ (બે સુતરના ને એક ઉનનો), રજોહરણ (૨૪ અંગુલ દંડ ને આઠ અંગુલ દસિયા મળી ૩૨ અંગુલ), મુહપત્તી, માત્રક, ચોલપટ્ટો ને કમઢના પ્રમાણ વર્ણવી, પીઠક, નિસજ્જા, દંડક, પ્રમાર્જની, લોહદંડક, અંગલ, પિપ્પલક (અસ્તરો), સોય, નેરણિ તથા કાનકોરણી ને દાતકોરણીનો ઉલ્લેખ કર્યો છે જેમ પટનુ કારણ તંતુ, ને તંતુનુ કારણ છે, તેમ મોક્ષનુ કારણ જ્ઞાનદર્શન ને ચારિત્ર અને એ ત્રણેનુ કારણ આહાર છે નિશ્ચય નયના મતે ચારિત્રઘાતથી જ્ઞાન ને દર્શનનો પણ નાશ થાય છે, જ્યારે વ્યવહાર નયના મતે ચારિત્રઘાતથી જ્ઞાનદર્શનનો નાશ વિકલ્પે થાય આજ્ઞામા રહેવાથી જ ચારિત્ર હોય તેથી આણા ભંગથી સર્વનો ભંગ થાય છે વાસ્તવિક કથન ન કરનાર મિથ્યાદૃષ્ટિ અન્યને પણ શંકા ઉપજાવી મિથ્યાત્વને જ વધારે છે પૃષ્ટ ૩૪.

ઇંધણ, અગ્નિ, અન્નગંધ, ધૂમાડો, ને વરાળના અંશોથી થતી અશુદ્ધિ ટાળી શકાય એવી નથી અધ્યાત્મનુ મહત્વ કહ્યુ છે. ભાવિ ચોવીસીના બારમા 'અમમ' તીર્થંકરની શીઘ્ર સિદ્ધિ વર્ણવતા તે નરકમાથી મનુષ્યભવ પામી, પાચમા દેવલોકે ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાથી ચ્યવી, તીર્થંકરપણે જન્મી મોક્ષે જશે-એ કહ્યુ છે વાદી, ક્ષમાશ્રમણ, દિવાકર, ને વાચકનો એક જ અર્થ છે રુચિભેદે સમ્યકત્વના દશ ભેદ વર્ણવ્યા છે દર્શન વિના ચારિત્ર નથી, ને દર્શન હોય તોપણ ચારિત્રની ભજના જાણવી દર્શન ને ચારિત્ર સાથે જ થાય, અથવા પહેલુ દર્શન ને પછી ચારિત્ર હોય સમ્યગ્દર્શન વિના જ્ઞાન નથી, જ્ઞાન વિના ચારિત્ર નથી, ચારિત્ર વિના કર્મ-મોક્ષ નથી, ને કર્મક્ષય વિના નિર્વાણ નથી દિવસ કે રાત્રિના કયા પ્રહરે વિવિધ તીર્થંકરો મોક્ષ પામ્યા તે કહ્યુ છે અસંયમના સત્તર ભેદ ને ભારંડપક્ષિનુ સ્વરૂપ વર્ણવ્યા છે. પૃષ્ટ ૩૫.

स्वप्नमाथी च्यवी श्रव पृथ्वीमय अपकाय वनस्पति गर्भ ८ पर्याप्त सं ज्ञाता श्रवस्थानमेमा उत्पन थाय ते ६धु छे पछी महाभारतमाथी मद्य मास नक्षत्र रात्रिभो ८न ६ ने मूलाना भक्षणनो निषेध वणन्यो छे पछी मानवी स्मृति (मानव धर्मसुष्टिना १)माथी तुम्बरु वेंगण कविगर मूला तेमज काद्या लसण गाजर सुरण भतरय भास आदिनो निषेध वणुन्यो छे पद्मपु राणमाथी रात्रे भोजन तथा जलपाननो निषेध ने मन्नाभारतमाथी मधुपाननो निषेध वणन्यो छे पछी अन्न ाननो महिमा ६ध्यो छे पृष्ठ ८६

अनुक्रमथी महात्मनी ने तेथी तत्त्वज्ञानी ये छे तत्त्वज्ञानी जेवु पात्र थयु नथी ने थशे नहि पछी शत्रुंजय तीर्थनुं उत्कृष्ट महात्म्य वणन्युं छे देहेराना आशातना न करवी ते ५री भवुन्य ज भनी दुर्लभता दश दृष्टाते करी छे भद्रहाथीनुं भूच्य सवा लाख नद हाथिनु सयु मृग हाथीनु चोथा भागनु ने भिन्न तिना हाथीनु आठमा भा नुं ६धु छे अतिवृष्टि अनावृष्टि ६६ ती चोपड स्वचक्र ने परचक्र ओ सात इतिओ करी छे ानीने तो ाने भरीने तथा मापीने जेम चार रीते विविध वस्तुनु प्रमाण थाय छे जेन्द्रियथी अनुत्तरविमानना देवो सुधी उत्तरोत्तर शुद्ध ज्ञान जाणवु ने सर्वथा शुद्ध पूर्वधरनु जाणवु श्रीऋषभदेवने प्रथम भिक्षा वर्षे मली बाकीना तीर्थंकरोने बीजे ज दिवसे मली मिथ्यात्व सास्वा न ने अविरति सम्यक्त्व ३ स्थानके ज पडतो ामन थाय प्रत्येक गुणस्थानको समय करी दश नियुक्तिना नाम ६ला छे पृष्ठ ८७

श्रीमहावीर तथा श्रीऋषभदेवनो प्रभा मात्र अतमुहूर्त तथा अहोरात्रि उपसर्गो श्रीपार्श्वनाथ तथा श्रीमहावीरने ज थया बीजाने नहि श्रीऋषभदेव श्रीनेमिनाथ श्रीपार्श्वनाथ तथा श्रीमहावीर आय तेम ज अनाय देशोमा विचर्या शेष तीर्थंको मात्र आय देशमा ज विचर्या पछी २४ जिनतप जिनजीमा-व्रतपरिवार जिनव्रतवेला देव च्य तथा तेनो काळ जिन ज्ञानतप जिनभो परिवार यु ागान्तकर भूमि तथा पर्यायान्तकर भूमि वणुवी वसुधारा वृष्टी सा । बार करोड सुवर्णनी तथा जघन्य सा ा बार लाख सुवर्णनी करी छे पृष्ठ ३८

आहार पुरुषनो बत्रीस ोळियानो ने स्त्रीनो अठावीस ोळियानो करी ोळियानु प्रमाण बताव्युं आचार्य उपाध्याय प्रवर्तक स्थविर तथा ाणाधिपतिना आवश्यक गुणो ६ही अ ार भेदे ब्रह्मचर्य ही रसालु नामक राजाने योग्य पाक भे पत्र थी भेक पत्र मध अधु आ क द्रुति वीस भरी तथा दश पल शाकर अथवा गोळथी थाय छे ते ६धु छे दिवसना त्रण पहोर पछी अभक्ष्य जमनने सदाचारित्र दोषनी सभावनाना मारणे सा वी तथा श्राविका समवसरणमा न जाय पृष्ठ ८९

पछी नव प्रकारे चैत्यवदना वणवी छे मतिज्ञान ने श्रुतज्ञान परोक्ष छे तथा बाकीना ज्ञान आत्मप्रत्यक्ष छे मतिज्ञानी श्रुतज्ञानी तथा केवली छ द्रव्य क्षेत्रे अवधिज्ञानी मात्र पुद्गलद्रव्य क्षेत्रे ने मन पर्यवज्ञानी मनस्थित या पर्याय पण तेने ओ ओ मति श्रुत अवधि तथा मन पर्यवना ओ ोपभेद वणवी केवळज्ञानना ओ ए, असहाय असाधारण अनत शेषरहित ने केवळ एम छ अय ६ला छे पृष्ठ ४

केरीनी जेम स्वाभाविकीने अथवा उपचारथी कर्मनी निर्जरा अकामने सकाम जे प्रकारे होय श्रीजिनदत्तसूरिओ ६धु छे के धार्मिक पुरुष धर्म ाार्थे शुद्र करता अन्यने मारे तो पा। तेने धर्म थाय ने कर्मे भोग पामे भूल्यथी पु पाप मणता होय तो व ीकुवा न ग्रावे ने स्थावर निक्षम्त वसारी ने देवद्रव्यनो समद्ध करी न वधारे अगळा व्रत पुरुष ज्ञान ने वा के नक्षियी पर दार आपे तो ते जिनचैत्यमा रात्र्य ही । हो त्यारे रात्रे देहेरामा स्नान नि तथा व्रतिग न करे त ा स्त्रीने न आववा दे निर्दिष्ट ाग्रथी सीमानो व्रतिभ अति ाय ो भाटे थो छे ६ता दीक्षाथी भ्र थनाराने पण पूर्वे आपेथी सीमा मुम्बिना भी ८५ छे रात्रुने प्रत्यक्ष जो ८न करवु जेथी कर्मबध न थाय ी ा भाटे जय यथी व प्रमाणु आठ वधनु ने ६ कृष्णपक्षे आठेच होय त्या सुधीनी वय करी छे तेथी ओछी वयना परानव पात्र थाय छे चारित्रनो लाभ पण प्राय त्यारे परिपाक पामतो नथी पृष्ठ ४१

कर्मना इयोपशमथी थता चारित्र ने बालकपणाने विरोध नथी तेथी भावदीक्षितने ओकाने अयोग्य कहेवा असद्दमद छे दीक्षामा नक्षत्र पुनम आठम नोम छठ चोथ तथा बारश वर्जी त्रण उत्तरा त ा गेरिणीमा दी ा अनुत्ता तथा मद मन आरे ी ामा न्या न्य नक्षत्रो ने तेथी थता अनिष्ट इळ ाया छे ी ा आपता चैत्यव न रे रत्नोद्घनु आपी होय करी आम विक-ा रश न करी सामायि त्रण वखत उच्चरे ने त्रण व्रतिक्रमा दे शिष्यने गुरु पोतानी जमणी बाजुओ बेसाडी एक मन त्रण वखत उच्चरी आरे पच्चक्खु ममाइ चैत्यवन्दने वधमानस्तुति करे-ओवो पाठ छे ओ नियम ६ला छे पृष्ठ ४२

त्रयी माठी पृथ्वीनु शोषक ६धु छे अग्नि-रम थयी पृथ्वना ओथी नव नव तरे गाम निक्षेपो ने दिनशुद्धी उत्पत्तिनी स ो ाया दर्शनो आप्या छे पृष्ठ ४३

आधाकर्मे परिणतिथाना शुद्ध ो न करे त व धर्मे बाँधने ६ इ आहारनी रो ा करनार आधाकर्मी आहार ले तो पण ६ दोष श्रेणापरिभ ा वनी मानसिक शक्ति हण ारी ाय छे के तेओ वनु पर जेम जेम तत्त्वनी भमाे-ा रे छे तेम तेम मुक्त रक्तनी मस्तक ने ानाग पामे छे ६ मनिवाना भमीओ मे बाँधने वि ाग न बाँधे ते लीधा ने शुभा त्रे भागीना ओ ामगी ६ओ अति चाि ने सोन चाँदे ते प थी ६धु छे अढारनिना नवनिधानेनो नामोल्लेख कर्यो छे ने तेनी भक्ष्य ६ अभक्ष्य ६धु छे जे के (व्यवन ाग अभीष्ट आवना) दवोना तेरमा ६ा ४ ा छे छता तेमनी ूपनपत्ता अनध्य ी होय छे पृष्ठ ४४

श्रीसंघना ज नम ोत्सव अदि प्रत्ये अरनव ि शासनादरी व्यवो प रना ना थी ज्योतिषी मिश्रनादरी ने ाप धिक देवो परानादरी ी अक्रम ी नर्ये ष्टिपुरी ानु पत्रमा १५ छे श्रुतीमधस्तेन मिश्रा ज भ री ा ने ि ुद्धिना प्रभव ६ा छे अन्ना ोग ानु ारी उभय मङ्गल दर्शा छे, वरमा पण दिव्य शुद्धि-ज्ञान नथी ते ६धाप्रमाण ६धु

છે. કામરાગ ને સ્નેહરાગ કરતાં દૃષ્ટિરાગ દૂર કરવો અતિ દુષ્કર છે. નવીન જિનમંદિર કરતા જીર્ણોદ્ધારમાં આઠગણું પુણ્ય થાય. માટી, પાષાણ, કાષ્ઠ, ચાંદી, સોનું, રત્ન, મણિ કે ચન્દનનું જિનબિંબ કરાવનાર મનુષ્યલોકના તથા સ્વર્ગના સુખભોગવે. શ્રીમહાવીરનો મહાન્ અભિગ્રહ જે શ્રીચંદનાએ પૂર્યો તે વર્ણવ્યો છે પૃષ્ટ ૪૫

અત્યંત પ્રતિકૂળ સંજોગોમાં શ્રીસ્થૂલભદ્રે કામને જિત્યો તેની પ્રશંસા કરી છે જિનપૂજનમાં ત્યાજ્ય પુષ્પ ફલ ને પત્ર બતાવ્યાં છે પ્રસ્થાનસમયના શુભ શકુન કહ્યા છે વાતુડિયો, પક્ષવગાડી, ઉધણસી, અતિચંચલ ને વચ્ચેથી ઉઠી જનાર વ્યાખ્યાન-ને અયોગ્ય છે વિદ્યાને સર્વ ધનમાં પ્રધાન કહી આમ્નાય દુર્લભ કહ્યા છે અસારનો આડંબર વિક્ષેપ હોય, જેમ સુવર્ણના ધ્વનિ કરતાં કાંસાનો અધિક હોય. જુથની પ્રશંસા કરી, મૂર્ખતાનું ઔષધ નથી એમ કહ્યું છે સાગરતીરે કુવાનું જળ શોધનાર મુસા-કરની અન્યોક્તિ કહી છે સદેશો, લેખ, ને મીલન ઉત્તરોત્તર ઉંમતી છે, પણ સ્વેષ્ટસંગમ થતા કઈ કિંમત રહેતી નથી શ્રુતસાગર અપાર છે, આયુષ થોડું છે, જીવો બુદ્ધિશાળી નથી, માટે જે થોડું પણ કાર્યકારી થાય તે નિબંધ દૃષ્ટાંતથી નિર્ધનનું જીવિત કષ્ટમય બતાવી, ધર્મ અને ધનનો અવિનાભાવ સંબંધ કહ્યો છે. પુરુષાર્થ કરતા પુણ્યની પ્રબળતા દર્શાવી છે પૃષ્ટ ૪૬.

તપ કરતા વિદ્યાનું પ્રાધાન્ય બતાવી કુપાત્રને આપેલી વિદ્યા નિષ્ફળ બતાવી છે એકલી વિદ્યાથી જ નહિ પણ તપથી યે પાત્રતા આવે છે, ને બન્ને જ્યાં હોય તે જ પાત્ર છે માઘકવિ દાક્ષિણ્ય સતોષથી રહે છે, પણ યાચકો પાછા જાય છે તેનું દુ ખ તેને અસહ્ય લાગે છે તે કહ્યું છે બાલશત્રુ કરતા અંતરંગશત્રુ વધારે બલવાન્ કહ્યા છે વેર, વૈશ્વાનર-અગ્નિ, વ્યાધિ, વાદ ને વ્યસન મહા અનર્થકારી કહ્યા છે અઢારભાર વનસ્પતિના નામો આપ્યા છે, ને ચાર પુષ્પિત, આઠ ફલ ને પુષ્પવાળી, ને છ વેલો એમ અઢાર કહી છે પૃષ્ટ ૮૭

પુસ્તક લેખન રક્ષણના શુભ ફળ કહ્યા છે. બાલક સ્ત્રી મન્દમતિ તથા મૂર્ખ ને ચારિત્રની ઇચ્છાવાળા માટે સિદ્ધાંત પ્રાકૃતમાં રચ્યા છે માયાશીલ મનુષ્યનો વિશ્વાસ ન થાય, મોર મધુર બોલે છે, પણ ઝેરી નાગને ખાય છે પરાશ્રય દુ.ખકારી કહ્યો છે પુત્ર પિતા જેવો હોય એ કથન ખોટું છે-સૂર્યાસ્ત થતા શશિ એક ક્ષણ પણ પ્રકાશ આપતો નથી કન્યાનો પિતા હમેંશ દુ ખી હોય છે વસંતઋતુમાં કાગડો તે કાગડો ને કોયલ તે કોયલ જણાઈ આવે છે રાબની મુજબની લાપ લાડવાની શી વાત? વચનમાં જ દરિદ્રતા તો ધનની શી આશા ? અતિ પરિચયથી વિશિષ્ટ વસ્તુ પ્રત્યે પણ અવજ્ઞા થાય છે, જેમ પ્રયાગમાં પ્રાયે લોક દુવાપર નહાય છે પછી મચ્છરની, હંસની, કોકિલની, મોરને પીછાની તથા જલની અન્યોક્તિઓ તથા કેટલાક સુભાષિતો આપ્યા છે અપમાન થતાં સિંહ, સત્પુરુષ ને હાથી જતા રહે છે, પણ કાગડો, હલકો માણસ, તથા મૃગ સ્વાન છોડતા નથી ચિતાને, કાવ્ય કરનાર, કુવૈદ્ય, તથા ખરાબ રાંધ, ને ગામનો કુથલીખોર નકકે જાય છે વામનમાં ૯૦, માંજરામાં ૮૦ને કુટમુટ-હીન અંગવાળામાં ૧૦૦ દોષ હોય છે, પણ કાણાના દોષની તો સંખ્યા જ કહી શકાય નહિ. પૃષ્ટ ૪૮

સારા છંદવાળી, સાંગ રૂપવાળી, સરસ ઉક્તિવાળી, ગ્રહણ કરાતી ગાથા શ્રેષ્ઠ મુદ્રીની જેમ રસ-આનંદ આપે છે કેટલાક સુભાષિત પછી સમવસરણની બાર પર્ષદા વર્ણવી છે બે મોઢાવાળી સોયથી સીવાય નહિ, તેમ ઇન્દ્રિય સુખ ને મોક્ષ સાધે ન સકલને ગ્રંથકારે રમુજ કરી છે કે વીતરાગે જે રાગદ્વેષને જિત્યા તે મુદ્દલ થઈ હઠ કરી તેના સંતાનોની પુઠે લાગ્યા છે અંતરાત્મા જલથી નહિ, પણ સંયમ, સત્ય, ને શીલથી શુદ્ધ થાય છે ક્રોધ, દરિદ્રતા, બંધુ પ્રત્યે વેર, અતડાપણું, અત્યંત કોપ ને કડવીવાણી એ નરકમાંથી આવેલાના ચિહ્ન છે આંધરાપણું, માનહીનતા, અતિબીકણપણું, અતિબળ, માનાપમાનમાં જડતા એ તિર્યંચગતિ-માથી આવેલાના ચિહ્ન છે સંતોષ, મધ્યસ્થતા, અલ્પકોપ, કષાયરહિતતા ને ભોગાભિલાષમાં સમચિત્તતા એ મનુષ્ય ગતિમાથી આવેલાના ચિહ્ન છે મુનિ તીર્થનું મૂળ છે, તેથી મુનિને આહાર આપનાર તીર્થોન્નતિ કરે છે કેવળીના અભાવે મુનિઓ જ ઉપકારી છે પૃષ્ટ ૪૯.

શ્રીમહાવીરે પણ મુનિદાનના પ્રભાવે દુર્લભ બોધિ-બીજ પ્રાપ્ત કર્યું હતું ચોરાસી પ્રકારના આસને રહી મુનિવરો કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાન કરતા, આતાપના લેતા, કે વિવિધ તપ કરતા, ને દુષ્કર્મની ગ્રંથિ તોડતા કેટલાક શ્રુતપાઠ કરતા, શંકા પૂછતા, વિચારતા કે પુનરાવર્તન કરતા હતા તેઓ ક્રોધ, માન, લોભ, ને પરીસહ, નિદ્રા, માયા, ને ઇન્દ્રિય જિતનારા, ધીર, ને મોહનો પરાજય કરનારા હતા ગ્રંથકાર કહે છે કે આ 'ગાથાસહસ્ત્રી' ગ્રંથ મુખમાં તાંબૂલની જેમ શોભાકારી છે વ્યાખ્યાન-ચાતુર્ય ઇચ્છનારે વિવિધ ગ્રંથોમાંથી શ્રમપૂર્વક અત્ર ભેગા કરેલા ગાથા, શ્લોક ને કાવ્યો કંઠસ્થ કરી વ્યાખ્યાનની વચ્ચે વચ્ચે અવસર જોઈ કહેવા જેથી ચતુર શ્રોતાઓના ચિત્ત ચમત્કાર પામશે પ્રશસ્તિ પૃષ્ટ ૫૦.

આ પ્રસ્તાવના લખવાની તેમજ પ્રુફ શોધન માટે પ્રેરણા કરી આવા મુદ્દા ગ્રંથરત્નના પ્રકાશનમાં સાહાય્ય આપવાની તક આપવા માટે ઉપાધ્યાય શ્રી ૧૦૮ સુખસાગરજી મહારાજનો આભાર માનું છું મુદ્રિત ગ્રંથના વાચકને આવા ગ્રંથોના સંપાદનમાં પડતા શ્રમનો પૂરો ખ્યાલ ન આવે, પણ જેણે થોડા પણ અવતરણોના મૂળ શોધવાની તકલીફ લીધી હશે તે જરૂર કહી શકશે કે અનુક્રમણી વગરના બૃહત્કાય ગ્રંથોમાંથી એકેક પ્રકીર્ણ ગાથા શોધી કાઢી સ્થળનિર્દેશ કરવો કેટલા શ્રમ ને સમયથી સાધ્ય છે લેખકે પણ અત્ર તેમ કર્યું છે તેથી તે કહી શકે છે પ્રાકૃત ભાષાની અનિયમિતતાએ શુદ્ધિનું કાર્ય મુશ્કેલ કર્યું હતું તેટલું જ આ ગ્રંથની હસ્તલિખિત શુદ્ધ પ્રતોના અભાવે પણ કર્યું હતું એક જ પ્રત પરથી પ્રેસકૉપી તૈયાર થઈ હતી, ને બીજી બે પ્રતો પ્રુફ શોધનમાં ઉપયોગી થઈ હતી, પાછળથી એક અશુદ્ધ ઘણા પ્રક્ષિપ્ત ભાગવાળી પ્રત પ્રાપ્ત થઈ હતી તે ઉપયોગી થઈ ન હતી આ ગ્રંથના વિદ્વાન્ સંપાદક શ્રી સુખસાગરજીએ છતા શ્રમ લઈ પ્રકાશનકાર્ય ઉત્સાહપૂર્વક પાર ઉતાર્યું છે તે માટે વાચક વર્ગ તેમનો ઋણી છે

૧૫ ધનજી સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં ૩
સ ૧૯૯૬ માર્ગશીર્ષ શુક્લ ૫ શનિ તા ૧૬-૧૨-૩૯

મોહનલાલ ભગવાનદાસ ઝવેરી.
બી એ (ઑનર્સ), એલએલ બી, સોલિસિટર

अर्हम्

॥ श्री-स्तम्भनपार्श्वनाथाय नमः ॥

श्रीमद्वज्रस्वामिगुप्तोद्धार श्रीमदभयदेवसूरि प्रतिबोधक जङ्घमयुगप्रधान भट्टारक श्रीमज्जिनचन्द्रसूरीश्वर
शिष्यरत्न-महोपाध्याय-श्रीसकलचन्द्रगणिवर-शिष्यवाचक समयसुन्दरगणि
प्रथितोऽयं ग्रन्थः ।

श्री गाथासहस्री ।

॥ सरस्वत्यै नमः ॥

पंडिरूवाइ चउद्दस, रतीमाई य दसविहो धम्मो ।
वारस य भावणाओ, सूरिगुणा हुंति छत्तीस ॥ १ ॥

[इति १६ सूरिगुणाः ॥]

छद्दय छक्कायरक्खा १२, पचेन्द्रिय १७ लोहनिग्गहो १८ खंती १९ । भावविसुद्धी २० पडिलेहणाइ करणे विसुद्धी च २१ ॥ २ ॥ संजमजोए-जुत्त य २२, अकुसलमणवयणकायसु निरोहो २५ । सीयाइ-पीडसहण २६, मरण (तु) उवसग्गसहण च २७ ॥ ३ ॥ सत्तावीसगुणेहिं, एएहिं जो विभूसिओ साहू । त पणमिज्जइ भत्तिभरेण हिअएण रे जीव ! ॥ ४ ॥

[इति २७ साधुगुणाः ॥]

धम्मरयणस्स जुग्गो, अक्खुद्दो १ रूववं २ पगइसोमो ३ । लोगप्पिओ ४ अक्रूरो ५, भीरू ६ असढो ७ सुदक्खिणू ८ ॥ ५ ॥ लज्जालुओ ९ दयालू १०, मज्झत्थो ११ सोमदिट्ठि १२ गुणरागी १३ । सक्कह सुपक्खजुत्तो १४, सुदीहदरिसी १५ विसेसन्नू १६ ॥ ६ ॥ वुड्ढाणुगो १७ विणीओ १८, कयन्नूओ १९ परहिअत्थकारी अ २० । तह चेव लद्धलक्खो २१, इगवीसगुणो हवइ सड्ढो ॥ ७ ॥

[इति २१ श्रावकगुणाः श्रीप्रवचनसारोद्धारे पृ ४००]

बारगुणा अरिहंता १२, सिद्धा अट्ठेव २० सूरि छत्तीस ५६ । पणवीस उवज्झाया ८१, साहू सगवीस १०८ अट्ठसय ॥ ८ ॥

[इति नवकारपाठी १०८ मणिकविचारः ॥]

१-"पडिरूवो तेयस्सी०" इत्यादि १४ । २-"खंतीमद्दव०" इत्यादि १० । ३-"पदममणिष्टमसरण०" इत्यादि १२ । ४-[illegible]त्यादि ६ । ५-[illegible]त्यादि ६ । ६-[illegible]भावना । ७-कापि-"भीरू असढो०" इत्येतौ द्वौ । ८-"सप्तदश गुणयुक्तश्च" इति गुणद्वय पृथक् । ९-न्यायोपात्तविभवेन गुरु संतुष्ट १ अक्षुद्रपरेष्टिनी शीलवत २, कृतज्ञ मध्यस्थदृष्ट ३, लब्धलक्ष्यजनवत्स सदाक्षिण्यश्च ४, परहितार्थकारिद्विक ५ धर्मं शृण्वन् मातापितृगुरुप्रतिपत्तिमान् निजो विवेक, अपवर्गे संगतारम्भ ६, अनाशी ७, अविगर्हणीयो सदाचारमपि बहुतरोपकरणक्रियम् ८ अविरुद्धेष्वनुरक्तः ९ प्रतिरूपकारी शुश्रूषुः १०, बहुरं रागद्वेषवर्जित ११, दीर्घदर्शी विशेषज्ञ कृतज्ञो विनयी दयालु १२ लज्जालुकः सदा न तु कुत्रचिदप्यलज्जनीयकृत्यकारी, १३ दीक्षितधर्मैर्वृद्धाश्रयवान्, सौम्यः शुद्धश्च उभयपक्षसिद्ध विशेषज्ञतया एव एव गुरु १४, धर्मं शृण्वन् दुर्धरस्त्री न तु अविनयवान् १५ गुणानुरागी १६, धर्मोपष्टम्भकान् दुर्बलादी १७, मातापितृगुरुप्रतिपत्तिमान् १८ अदेशकालचारक १९, पोष्यो संपन्नगम्भीरश्च २०, सन्तो शास्त्रज्ञो गुरुजनो यद्यत्र २१ लिंगिपक्षपातो इति ॥ १०-अट्ठारगुणा अरिहंता, सिद्धा पन्नरस सूरि छत्तीसं । पाठीस उवज्झाया, साहू सत्तावीस अट्ठसय ॥ १ ॥ १८ दोषरहित पंचज्ञानसहित अनन्तज्ञान १ दर्शन २ चरित्र ३ वीर्य ४ सुख ५ रूप ६ पवित्रत्व । इत्यं १२ अरिहन्त ।

जिणकप्पिआ (वि) य दुविहा, [1]पाणीपाया पडिग्गहधरा य । पाउरणमपाउरणा, इक्केक्का ते भवे दुविहा ॥ ९ ॥ दुग २-तिग ३-चउक्क ४-पणगं ५, नव ९-दस १०-एक्कारसेव ११-बारसंगं १२ चेव। एए अट्ठविगप्पा, जिणकप्पे हुंति उवहिस्स ॥ १० ॥

[इति श्रीप्रवचनसारोद्धारसूत्रे ६ शते जिनकल्पिकानामष्टौ भेदाः ॥]

पत्तं १ पत्तावंधो २, [2]पायट्ठवणं च ३ [3]पायकेसरिया ४ । पडलाइं ५ रयत्ताणं ६, च गोच्छओ ७ पायनिज्जोगो ८ ॥ ११ ॥ [4]तिन्नेव य पच्छागा, रयहरणं ९१ चेव होइ मुहपोत्ती १२ । एसो दुवालसविहो, उवही जिणकप्पियाणं तु ॥ १२ ॥

[एतानि १२ जिनकल्पिकानामुपकरणानि ॥]

एए चेव दुवालस, [5]मत्तग अइरेग चोलपट्टो अ । एसो चउद्दसरूवो, उवही पुण थेरकप्पंमि ॥१३॥

[इति श्रीप्रवचनसारोद्धारसूत्रे पत्रे ११७ स्थविरकल्पिकसाधूनां १४ उपकरणानि ॥]

तण १ छार २ डगल ३ मल्लग ४ सेज्जा ५ संथार ६ पीढ ७ लेवाई ८ । सिज्जायरपिंडो सो, न होइ सो होइ वहिओत्ति ॥ १४ ॥

[इति श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ ॥]

सावयकुलम्मि वर हुज्जा चेडओ नाणदंसणसमिद्धो । मिच्छत्तमोहिअमई, मा राया चक्कवट्टी वि ॥ १५ ॥ दुविहे गुरू पन्नत्ते तंजहा–तवोवउत्ते १ नाणोवउत्ते य २ । तत्थ तवोवउत्ते वडपत्तसमाणे १ केवलमप्पाणं तारेइ १ । नाणोवउत्ते जाणवत्तसमाणे अप्पाणं परं च तारेइ ॥ १६ ॥

[इति श्रीउपदेशसप्ततरीग्रन्थे ३ अधिकारे १ उपदेशे ५१ पत्रे ॥]

जंति अ मुच्छिममणुया, पुढवाई दसपएसु नियमेण । आगच्छंती अडए, तेऊ १ वाऊ नहुति (नोइंति) नरा ॥ १७ ॥

[इति श्रीकम्मपयडी कर्म्मग्रन्थे ॥]

पढमा [6]आवस्सिया १ नाम, बीया य निसीहिया २ । आपुच्छणा ३ य तइया, चउत्थी पडि-

---

१–**पाणी०** पाणिपात्राणाम् अप्रावरणाना रजोहरणं १ मुखवस्त्रिका च २ इति उपकरणद्वयम् १, पाणि० प्रावरणधराणा च द्वे ते एव एक कल्पग्रहणेन ३ उप०, कल्पद्वयग्रहणेन ४ उप०, ३ कल्पत्रयग्रहणेन उप० ५, ४ पात्रधराणा प्रावरणधराणा च ७ उपकरणानि पात्रसबन्धानि, २ रजोहरणमुखवस्त्रिकाभ्या सह ९ उपकरणभेदा । ५ पात्रप्रावरणधराणा ९ तान्येव। एक कल्पग्रहणे १० उपकरणभेदा । कल्पद्वयग्रहणे उप० ११ भेदा । ७ कल्पत्रयग्रहणे उप० १२ भेदा.। २–**'पात्रस्थापनं'** यत्र कम्बलखण्डे पात्रं निधीयते। ३–**"पायके०"** पात्रप्रमार्जनपोतिका पटलानि भिक्षावसरे पात्रप्रच्छादकानि तानि च यदि सर्वस्तोकानि तदा त्रीणि भवन्ति अन्यथा पञ्चसप्तेति। **रय०** पात्रवेष्टनचीवरम्, **गो०** पात्र वस्त्रप्रमार्जनहेतु· कम्बलशकलरूप । ४–**त्रय** एव प्रच्छादा द्वौ सौत्रिकौ तृतीय और्णिक । पतद्ग्रहो येन वस्त्रखण्डेन पात्रं धार्यते कम्बलमयं पात्रो यत्र पात्रकाणि स्थाप्यन्ते, चिलिमिलिका–पात्रवेष्टानि ॥ ५–**मत्तग** नंदी पात्र ७ **उग्गहऽणंतग पट्टो, अद्धोरुअ चलणिया वोधव्वा। अब्भंतरवाहिनियंसणि य तह कंचुए चेव ॥ १ ॥ ओकच्छिय वेकच्छिय,–संघाटी चेव खंधगरणीय। ओहोवहिंमि एए; अज्जाणं पन्नवीसं तु ॥ २ ॥** इति साध्वीना २५ उपकरणानि ॥ ६–**'आ०'** अवश्यकर्त्तव्यैर्योगैर्निष्पन्ना आवश्यकी आश्रयान्निर्गच्छतो भवति साधो १। **'नि०'** निषेधेन निर्वृत्ता नैषेधिकी व्यापारान्तरनिषेधरूपा आश्रये प्रविशतो भवति २। **'आ०'** आपृच्छनमापृच्छा, सा च विचारभूमिगमनादिप्रयोजनेषु गुरो कार्या ३। **'प०'** प्रतिपृच्छा प्रश्न· प्राग्नियुक्तेनापि कार्या ४। **'छं०'** छन्दना च प्राग्गृहीतेन अशनादिना कार्या ५। **'इ०'** एषणम्=इच्छा, करणं=कार , इच्छया=बलाभियोगमन्तरेण करणम्–इच्छाकार , यथा इच्छाकारेण ममेदं कुरु ६। **'मि०'** मिथ्याक्रिया ७। **'त०'** तथा करणं तथाकार·, स च सूत्रप्रश्नादिगोचर , यथा भवद्भिरुक्तं तथैवेदम् ८। **'अ०'** आभिमुख्येन उत्थानम् उद्यमनम् अभ्युत्थानं, तच्च गुरुपूजाया या च गौरवार्हाणामाचार्यग्लानबालादीना यथाऽऽहारादिसपादनम्। अत्राभ्युत्थानं निमन्त्रणाभूतरूपमेव ग्राह्यम् ९। **'उप०'** उपसम्पत्–'इतो भवदीयोऽहम्' इत्यभ्युपगम., सा च ज्ञानदर्शनचारित्रार्थत्वात्त्रिधा, तत्र ज्ञानसम्पत्–सूत्रार्थयोः स्थिरीकरणार्थं, तथा विस्रुटितसन्धानार्थं, तथा प्रथमतो ग्रहणार्थमुपसम्पद्यते। दर्शनोपसम्पदप्येवं नवर दर्शनप्रभावकसन्मत्यादिशास्त्रविषया । चारित्रोपसम्पच्च वैयावृत्त्यकरणार्थं क्षपणार्थं च उपसम्पद्यमानस्येति १०।

पुच्छणा ४ ॥ १८ ॥ पचमा छदणा ५ नाम, इच्छाकारो ६ य छट्ठओ । सत्तमो मिच्छकारो ७ य, तहकारो ८ य अट्ठमो ॥ १९ ॥ अब्भुट्ठाण ९ नवम, दसमा उवसपया १० । एसा दसगा साहूण, सामायारी पवेइया ॥ २० ॥ विहि–निगमवणे गमण, घरपडिमापूयण २ च सज्झाय ३ । पुप्फवइ इत्थीण, पडिसिद्ध पुग्गसूरीहि ॥२१॥ आलोअणाइ न पडइ, पुप्फवई ज तव करइ नियमा । पयरणमुत्त अन्न, न गुणेइ अ तिन्नि दिवसाइ ॥ २२ ॥ मेणुआउ सम गयाई, हयाइ चउरस अजाइ अट्ठसा । गोमहिसुट्टखराई, पणस साणाइ दस मसा ॥ २३ ॥ (मोहो कोडाकोडी सत्तरि बीस च नाम गोयाण । तीसउयराणि चउण्ह तित्तीसउयराणि आउस्स ॥) एगो य सत्तमीए, पण हरि छट्ठीइ पचमी एगो । एगो अ चउत्थीए, कण्हो तइयाइ पुढवीए ॥ २४ ॥ अट्ठ बलदेव सिद्धा, चरिमो पुण पचमम्मि कप्पम्मि । उरसप्पिणीइ सो पुण, सिज्झस्सइ कण्हतित्थमि ॥ २५ ॥ अनियाणकडा रामा, सव्वेवि पेमवा नियाणकडा । उड्ढगामी रामा, केसव सव्वे अहोगामी ॥ २६ ॥ उसभस्स तिन्नि गाऊ, धैत्तीस धणूणि वद्धमाणस्स । सेस जिणाणमसोगो, सरीरओ बारसगुणो य ॥ २७ ॥ बारवरिसेहिं गोयमो, सिद्धो वीराओ वीसहिं सुहम्मो । चउसट्ठीए जबू, वुच्छिन्ना तत्थ दस ठाणा ॥ २८ ॥ मण १ परमोहि २ पुलाए ३, आहारग ४ खवग ५ उवसमे ६ कप्पे ७ । सजमतिअ ८ केवलि ९ सिज्झणाय १० जबुम्मि वुच्छिन्ना ॥ २९ ॥

[इति श्रीप्रवचनसारोद्धारे ॥]

चत्तारि वाराओ, चउद्दसपुव्वी करेइ आ(शरीर)हार । ससारम्मि वसतो, एगभवे दुन्नि वाराओ ॥३०॥ अरिहत १ चक्कि २ केसव ३, बल ४ समिने अ ५ चारणे ६ पुव्वा ७ । गणहर ८ पुलाय ९ आहारग च १० न हु हुवइ महिलाण ॥ ३१ ॥ एगिंदिय १ पचेंदिय २, उड्ढेअ अहे अ तिरियलोए अ । विगलिंदिअ जीवा पुण, तिरिअलोए मुणेअव्वा ॥ ३२ ॥ पुढवी १ आऊ २ वणस्सई ३, बारसकप्पेसु सव्व पुढवीसु । पुव्वी जा सिद्धिसिला, तेऊ नरखित्ति तिरिलोए ॥ ३३ ॥ "सिद्धान्ते तु–एकयो-जनोच्च" बारसजोअणपिहुला, मुंघोसघटा य अद्धउच्चत्त । चत्तारि अ लोलाओ, देवा सयपच वायति ॥ ३४ ॥ जावजीव १ वरिस २ चउमास ३ पक्खगा ४ निरय १ तिरि २ नरा ३ अमरा ४ । सम्मा १ णु २ सव्वविरई ३, अहखायचरित्त ४ घायकरा ॥ ३५ ॥ चक्खुनिरक्खणमेग १, पुरिमा चरिम ७ पुण घायणा । अरजोडा १६ पक्खोडा २५, नव ९ पणवीस इच्छति ॥ ३६ ॥ बारस बाहिं १२ ठाणा, बारस ठाणाइ २४ हुति मज्झमि । पत्तपडिलेहणाए, पणवीसो होइ परिक्खो ॥ ३७ ॥

[इति यतिदिनचर्यायाम् पृ० ४० ॥]

१-मासखमणे सट्ठीस, सय च दिणमाउ मणुअहत्थीण । चउवीस वरिसमाऊ, गोमहिसीण स पगदिण ॥ १ ॥ पचीस तुरगाण, सोलस पसु पलगाण वरिसाइ । बारस सम खुणगाण खरकरहाण चउणवीस ॥२॥ ११ च० मनुष्यगजादि । ३२ मग ६ हयादि । १६ माग ३ अजादि । २६ गोमहिषी ऊगग । १३ श्वनादि ।

२-उसभे भरहो १, अजिय, सगरो २ मघव ३ सणकुमारो ४ य । धम्मस्स य सतिस्स य विचतरे चक्कवट्टिदुग ६ ॥ १ ॥ सती कुथू य अरो, अरिहता चेव चक्कवट्टी य । अरमल्लिअंतरे पुण, हवइ सुभूमो य कोरव्वो८ ॥ २ मुणिसुव्वयनमिपि य, हुति दुवे पउमनाह ९ हरिसेणे १० । नमिनेमिसु जयनामो ११, अरिट्ठ नामतरे बारहो ॥ ३ ॥ १-२१ धनुषि अशीतिशत सप्तत्रिं ११ धनुषि चतुर्विंशति अ १२ धनुःशतम् ॥ ४-इदानीं एतत्र पत्रकशोधनविधा पत्रकुशलक्षिणा शिष्ये पत्र कथा प्रथम पंक्ति इत्र लक्षयित्वा अनन्तरं शिष्य पत्र पुन प्रथम तत्र कि कोणे पत्रकर्णमि सदृशकरम् अधोमुख हत्वा मुख प्रतीक्षत, एव वेधिकपत्र मुखत । अधिमुखपत्रकं एव मन्यि यतु शिष्ये पत्र प्रत्यर्पणीयम् । एतत्र मध्यि-एकस्य प्रथम पत्रकमुखं प्रत्यर्पणीयम् । एव पत्रक तु पूर्व शिष्ये प्रत्यक्ष स्थापयित्वा अद्-पत्रमि एतत्र कर्णे धारयित्वा प्रतीक्षणीयम् भूयस्तमप्रत्यर्पणीयम् । लोपनिमुक्ति इत्य ॥ पत्रक एव प्रतीक्षा, केचिन्मता भिन्न एव इत्य ॥

पत्तं पमज्जिऊणं, वहिंअं अंतो सय तु पप्फोडे । केई पुण तिन्निवारा, चउरंगुलभूमि पडण(त)भया ३८

[इति ओघनियुक्तौ ॥]

आमोसहि १ विप्पोसहि २ खेलोसहि ३ जल्लोसही चेव ४ । सव्वोसहि ५ संभिन्ने ६, ओही ७ रिउ ८ विउलमइलद्धी ॥ ३९ ॥ चारण १० आसीविस ११ केवली अ १२ गणहारिणो य १३ पुव्वधरा १४ । अरिहंत १५ चक्कवट्टी १६, बलदेवा १७ वासुदेवा य १८ ॥ ४० ॥ खीरमहुसप्पिआसव १९, कोट्ठगबुद्धी २० पयाणुसारी २१ अ । तह बीअबुद्धि २२ तेअग २३, आहारग २४ सीअलेसा य २५ ॥ ४१ ॥ वेउव्विदेहलद्धी २६, अक्खीणमहाणसी २७ पुलाय २८ तहा । परिणामतववसेणं, एयाओ हुंति लद्धीओ ॥ ४२ ॥ ("भवसिद्धियपुरिसाणं, एयाओ हुंति भणियलद्धीओ । भवसिद्धियमहिलाणवि, जत्तिय जायंति तं वोच्छं ॥ १ ॥ अरहंतचक्किकेसवबलसंभिन्ने य चारणा पुव्वा । गणहरपुलायआहारगं च न हु भवियमहिलाणं ॥ २ ॥") अभविअपुरिसाणं पुण, दस पुविल्लाओ केवलित्तं ११ च । उज्जुमई १२ विउलमई तेरस, एयाओ न हुंति लद्धीओ ॥ ४३ ॥ अभवियमहिलाणंपि हु, एयाओ न हुंति भणियलद्धीओ । महुखीरासवलद्धीवि १४ नेय सेसाओ अविरुद्धा ॥ ४४ ॥ समणीमवगयवेअं १, परिहार २ पुलाय ३ मप्पमत्तं च । चउदसपुव्विं ४ आहारगं च १ नय कोई संहरई ॥ ४५ ॥

[भगवतीवृत्तौ ॥]

सुत्तत्थतत्तदिट्ठी १ दंसणमोहतिअगं च ४ रागतिअं ७ । देवाइतत्ततियं १०, तहा अदेवाइतत्ततिअं १३ ॥ ४६ ॥ नाणाइतिअं १६ तह तविराहणा १९ तिन्निगुत्ति २२ दंडतिअं २५ । इअ मुहणंतगपडिलेहणाइ कमसो विचिंतिज्जा ॥ ४७ ॥ हासो १ रई अ २ अरई ३, भय ४ सोग ५ दुगंछया य ६ वज्जिज्जा । मुअजुअलं पेहंतो, सीसे सुपसत्थलेसतिगं ॥ ४८ ॥ गारवतिअं च वयणे १२, उरिसल्लतिगं १५ कसाय चउ पिट्ठे १९ । पयजुगि छज्जीववहं २५, तणुपेहाएवि जाणमिणं ॥ ४९ ॥ जइवि पडिलेहणाए, हेऊ जिअरक्खणं जिणाणा य । तहवि इमं मणमक्कड, निजं तणत्थं मुणी विंति ॥ ५० ॥

[इति मुखवस्त्रिका १ देहयोः २ प्रतिलेखनाविचारः ॥]

सासे १ खासे २ जरे ३ दाहे ४ [1]कुच्छिसूले ५ भगंदरे ६ । अरिसे ७ अजीरए ८ दिट्ठी ९ मुद्धसूले १० अकारए ११ ॥ ५१ ॥ [2]अच्छिवेयणा १२ कन्नवेयणा १३ कंडू १४ य उदरे १५ कोढे १६ ॥

[॥ इति विपाकसूत्रे प्रथमाध्ययने १६ रोगाः ॥]

जइ पोसहिओ सहिओ, तवनियमगुणेहिं गमइ एगदिणं । ता बंधइ देवाउं, इत्तियमित्ताइं पलियाइं ॥ ५२ ॥ तथाहि—सगवीसं कोडिसया, सतहत्तरिकोडिलक्खसहसा य । सत्तसया सत्तहुत्तरि, नवभागा सत्त पलियस्स ॥ ५३ ॥

[॥ २७७७७७७७७७ $\frac{७}{९}$ इति पौषधे देवायुर्बन्धप्रमाणम् ॥]

वाणवइकोडीओ, लक्खागुणसट्ठिसहस्स पणवीसं । नवसयपणवीसजुआ, सतिहा अडभाग पलियस्स ॥ ५४ ॥

[॥ ९२५९२५९२५$\frac{५}{८}$ इति सामायिके देवायुर्बन्धप्रमाणम् ॥]

१-'जोणीसूले'ति पाठः 'कुच्छिसूले' इत्यस्यान्यत्र दर्शनात् । २-'अच्छिवेयणे'त्यादिश्लोकातिरिक्तम् ।

निव १ धणि २ नारी ३ नर ४ सुर ५, अप्पप्पविआर ६ अप्पविआरत्त ७ । सद्भुत्त ८ दरिद्दत्त ९, चइत्ता इअ नवनिआणाइ ॥ ५५ ॥ कल्लाणगे टिप्पणए, नवनवइतेहिसु तत्थ इग छक्को । घावन्नेगुववासा, चालीस दुआ तिया छक्क ॥ ५६ ॥

[विधिप्रपायाम्-]

तत्रैकयोजनोत्सेधा, विस्तारेऽप्येकयोजनाम् । भरतार्द्धवासिनीभि -देवताभिरधिष्ठिताम् ॥ ५७ ॥ शिला कोटिशिला नाम, दक्षिणेतरबाहुना । चतुरङ्गुलमुद्धे, पृथ्वीत कससूदन ॥ ५८ ॥ ता भुजाग्रे दधौ विष्णु-राद्यो मूर्ध्नि द्वितीयक । कण्ठे तृतीयस्तूर्यस्तूर स्थले पञ्चमो हृदि ॥ ५९ ॥ षष्ठ कट्यां षडधिकस्तूर्वोरानानोश्चाष्टम । चतुरङ्गुलमन्योऽवसर्प्पिण्या ते पतद्वला ॥ ६० ॥ परमिट्ठीण जुवाण, सोलसवच्छरओ वि ओगमिलिआण । जे हुति कामभोगा, नरमिहुणाण तओ हुति ॥ ६१ ॥ वत्तैरअसुरविवज्जिअ, भवणवई असुर *तोरयाईण । ससिसूराण च तहा, जहक्कमा ते अणतगुणा ॥ ६२ ॥ तत्तो वि उत्तमा खलु, दिव्वा वेमाणियाण पन्नत्ता । बारससयमि छहुद्देस अगमि पचमए ॥ ६३ ॥ पावयणी १ धम्मकही २, वाई ३ नेमित्तिओ ४ तवस्सी य ५ । विज्जा ६ सिद्धो ७ अ कई, अट्ठेव पभावगा भणिआ ॥ ६४ ॥ उण्हे करेइ सीअ, सीए उण्हत्तण पुण करेइ । कवलरयणादीण, एस सहाओ मुणेअव्वो ॥ ६५ ॥ सो लद्धि अपज्जत्तो, जो मरइ अपूरिअ सपज्जत्ति । लद्धिपज्जत्तो सो पुण, जो मरइ ताओ पूरित्ता ॥ ६६ ॥ न जवि पूरेइ पर, पूरिस्सइ स इह करणअपज्जत्तो । सो पुण करणपत्तो, जेण ता पूरिया हुति ॥ ६७ ॥ सव्वसुरा जइ रूव, अगुट्ठपमाणय विउव्विज्जा । जिणपायगुट्ठ पइ, न सोहए त जहिं गालो ॥ ६८ ॥ गणहर १ आहार २ अणुत्तरा य जाव वण ३ चक्कि ४ वासुगला ५ । मडलिया ६ जा हीणा, छट्ठाणगया भवे सेसा ॥ ६९ ॥ थूला सुहुमा जीवा, सकप्पारभओ य ते दुविहा । सऽवराह निरऽवराहा, सविक्खा चेव निरविक्खा ॥ ७० ॥ उसभ १ ससि २ सति ३ सुविध ४, नेमीसर ५ पास ६ वीर ७ सेसाण ८ । तेर १ सग २ दार ३ नव ४ नव ५, दस ६ सगवीसा य ७ तिन्नि भवा ८ ॥ ७१ ॥ एगा हिरण्णकोडी, अट्ठेव अणूणगा सयसहस्सा । सूरोदयमाईय, दिज्जइ जा पायरासीओ ॥ ७२ ॥ तिन्नेव य कोडिसया, अट्ठासीअ हुति कोडीओ । असिअ तु सयसहस्सा, एव सवच्छरे दिन ॥ ७३ ॥ पहसत-गिलाणेसु १, आगमगाहीसु तहय २ लोअकारीसु ३ । उत्तर ४ पारणगमि अ ५, दिन्न च वहुफल होइ ॥ ७४ ॥ जिणभवण १ बिंब २ पुत्थय ३, सघसरूवाइ ४ सत्तखित्ताइ । जिण्णुद्धारो ५ पोसह-साला ६ साहारण ७ चेव ॥ ७५ ॥

१-पञ्चनिदानी सम्यक्त्वमपि न लभते, सप्तमनिदानी सम्यक्त्व लभते, परं देशविरतिं न लभते, अष्टमनिदानी सम्यक्त्व देशविरतौ लभते परं सर्वविरतिं न लभते, नवमनिदानी सम्यक्त्व देशविरतिसर्वविरती लभते परं मुक्तिं न लभते यदुक्तम्-"छसु दुलहबोहित्थ, देसे सव्वेय विरइ मुक्खे अ । सत्तममाइसु न भवे, सगुणो ताए अवज्झिज्जा ॥ १ ॥ २-एतदर्थप्रतिपादक गाथात्रय श्रीतिलकाचार्यकृतायां श्रीदशवैकालिकवृत्तावप्यस्ति ।

* तीरयाइण-तीरा-नक्षत्र-ग्रहाणाम् । ३-प्रवचन द्वादशाङ्ग गणिपिटक तदस्यास्तीति प्रवचनी-युगप्रधानागम १ । धर्मकथा प्रशस्ता अस्यास्तीति धर्मकथी शिक्षादित्वादिन् २ । वादि १ प्रवादि २ सभ्य ३ सभापति ४ लक्षणायां चतुरङ्गायां प्रतिपक्षनिरासपूर्वक स्वपक्षस्थापनार्थमवयं वदतीति वादी ३ निमित्त । अन्यलिङ्गाभाग्यभविपादक तद्वेत्ति अधीते वा नैमित्तिक ४ । तपो विकृष्टमष्टमादि अस्यास्तीति तपस्वी ५ । विद्या प्रज्ञप्त्यादय शासनदेवताश्चा साहाय्ये यस्य स विद्यावान् ६ । अञ्जन १ पादलेप २ तिलक ३ गुटिका ४ भूतकर्म ५ निरञ्जन ६ वैक्रियत्व ७ प्रभृतय सिद्धयस्ताभि सिद्धानि स सिद्ध ७ । कवत गद्यपद्यादिभि प्रबन्धैर्वर्णनां वदयते इति कवि ८ । एते प्रवचनादयोऽष्टौ भगवच्छासनस्य देशकालापेक्षया विशेषेण महाप्रभावका ॥ ४-सवत्सरीदानाधिकार । ५-इति क्षेत्रादि ७ ।

संघयणं १ संठाणं २ च पढमगं जो उ पुव्वउवओगो ३ । एए तिन्निवि ठाणा, वुच्छिन्ना थूलभद्दंमि ॥ ७६ ॥ तित्थगररिद्धिदंसणत्थ १ मत्थावगमहेउं वा २ । संसयवुच्छेअत्थं, गमणं जिणपायमूलंमि ॥ ७७ ॥ सा पुण दुविहा सिक्खा, गहणे १ आसेवणे २ य नायव्वा । गहणे सुत्ताहिज्जण, आसेवण कप्पतिप्पाई ॥ ७८ ॥ आलस्स १ मोह २ वन्ना ३, थंभा ४ कोहा ५ पमाय ६ किवणत्ता ७ । भय ८ सोगा ९ अन्नाणा १०, वक्खेव ११ कोतूहला १२ रमणा १३ ॥ ७९ ॥ पम्हट्ठे सारणा वुत्ता, अणायारस्स वारणा । चुक्काण चोयणा वुत्ता, निट्ठुरं पडिचोयणा ॥ ८० ॥ पडिक्कमणे १ चेइयहरे २, भोअणकाले अ ३ तह य संवरणे ४ । पडिकमण ५ सुअण ६ पडिवोहकालियं ७ सत्तहा जइणो ॥ ८१ ॥ भिन्नमुहुत्तो नरएसु तिरिअमणुएसु हुंति चत्तारि । देवेसु अद्धमासो, उक्कोस विउव्वणाकालो ॥ ८२ ॥ अट्ठण्हं जणणीओ, तित्थयराणं तु हवंति सिद्धाओ । अट्ठ य सणंकुमारे ३, माहिंदे अट्ठ वोधव्वा ॥ ८३ ॥ नागेसुं उसभपिआ, सेसाणं सत्त हुंति ईसाणे । अट्ठ य सणंकुमारे, माहिंदे अट्ठ वोधव्वा ॥ ८४ ॥ अन्नजलं १ उण्हं वा २ कसायदव्वेहिं मीसियं वावि ३ । कप्पइ जईण नन्नं, सुविहिय कप्पट्ठियाणं च ॥ ८५ ॥ जायइ सचित्तया से, गिम्हंमि उ पहरपंचगस्सुवरिं । चउपहरुवारिं सिसिरे, वासासु पुणो तिपहरुवरि ॥ ८६ ॥ वासासु पनरदिवसं,–सि उण्हकालेसु मास वीस दिणा । ओगाहिमं जईणं, कप्पइ आरब्भ पढमदिणं ॥ ८७ ॥ जगरा य वारपहुरा, विसं तक्करंवको गिण्हइ । पच्छा निगोअजंतू, उप्पज्जइ सव्वदेसेसु ॥८८॥ पणदिणमी सो लुट्टो, अचालिओ सावणे ण भद्दवए । चउ आसोए कत्तिअ, मगसिरपोसेसु तिण्णि दिणा ॥ ८९ ॥ पणपहर माह-फग्गुणि, पहरा चत्तारि चित्त–वइसाहे । जिट्ठासाढे तिपहर, तओ परं होइ अचित्तो ॥ ९० ॥ विदले भोयणे चेव, कंठे जीवा अणंतसो । उदरंमि गए चेव, जीवाण न होई उप्पत्ती ॥ ९१ ॥ वासासु सगदिणोवरि, पणरसदिणोवरिं च हेमंते । जायइ सचित्तयं पुण, गिम्हे मासोवरिं लूणं ॥ ९२ ॥ पडिकमण १ गमण २ भोयण ३, पडिलेहण ४ वच्च ५ मुत्त ६ गहणेसु ७ । वज्जेअव्वा वत्ता, साहूहिं साहुणीहिं सयं ॥९३॥ सुत्ते १ अत्थे २ भोयण ३, काले ४ आवस्सए अ ५ सज्झाए ६ । संथारे चेव तहा ७, सत्तविहा मंडली जइणो ॥ ९४ ॥ अणुवट्ठविअं[3] सेहं, अकयविहाणं च मंडलीए उ । जो परिभुंजइ सहसा; सो गुत्तिविहारओ भणिओ ॥ ९५ ॥

[॥ श्रीपञ्चवस्तुके ६७६ गाथा ॥]

पंचसया चोआला, तइआ सिद्धिं गयस्स वीरस्स । तो अंतरं जिआए, तेरासिअदिट्ठि उप्पत्ती ॥ ९६ ॥ छव्वाससएहिं नवुत्तरेहिं सिद्धि गयस्स वीरस्स । तो [4]वोडिआण दिट्ठी, रहवीरपुरे समुप्पन्ना ॥ ९७ ॥ वारसवाससएहिं सड्ढेहिं निव्वुअस्स वीरस्स । जिणघरमढआवासो, पगप्पिओ सायसीलेहिं ॥ ९८ ॥ पंचसु सएसु वरिसाण अइगएसुं जिणाउ वीराओ । वयरो सोहग्गनिही, सुनंदगब्भे समुप्पन्नो ॥९९॥

१–इति त्रयोदशका—था । २–भिन्न खण्डो मुहूर्त्तो भिन्नमुहूर्त्तमित्यर्थं । उत्कर्षतो विकुर्वणा भणिता । इति **जीवाभिगम**वृत्तौ व्याख्या० श्री**भगवती**सूत्रे ८ शतके १० उद्देशे पञ्चेन्द्रियतिर्यङ्मनुष्याणा वैक्रियदेशवन्ध , उत्कर्षतोऽन्तर्मुहूर्त्तमेवोक्तम् । ३–अनुपस्थापित शिष्यकं व्रतेषु अकृतविधानं च अकृताचामाम्लादिसमाचार च मण्डल्यामेव य परिभुङ्क्ते सहसा तत्क्षणमेव स गुप्तिविराधको भणित अर्हद्भिरिति गाथार्थ. ॥ मइ नैं पूजी अरणी भरणी, माहरइ नहि छै सासू तरुणी, ल्यइरे मुंहडा लव्वाक ॥ इति स्त्रीवाक्यम् ॥ मइ नैं पूज्यउ आलउ मालउ, माहरे नहि छै सुसरउ सालउ । ल्यइरे वासा धव्वाक ॥ इति भर्त्तार वाक्यम् ॥ कथा–पोपटचाल्यौ पाटासार १ तृण दीधइ चाल्याउ मुरारि २ । पडित चाल्यउ घालइ तेल ३, मूरख चाल्यउ ठेलाठेल ४ ॥ ४–इति दिगम्बरोत्पत्ति. ॥ ४७० विक्रमसवत् । ततः ५८५ **हरिभद्रसूरिः** । ततो वीरनिर्वाणात् **हरिभद्रसूरिः** १०५५ ॥

पचसए पणसीए, विक्कमकालाओ झत्ति अत्थमिओ । हरिभद्दसूरिसूरो, निवुओ दिसउ सिवसुक्ख ॥ १०० ॥ तेरसवाससएहिं, वीराओ समहिएहिं निवपुत्तो । सिरिवप्पभट्टिसूरी, विउसाण सिरोमणी जाओ ॥ १०१ ॥ पणसयरिवरसाण, तिन्निसय समन्निय अइक्कमिय । विक्कमकालाओ तओ, वलही-भगो समुप्पन्नो ॥ १०२ ॥ श्रीविक्रमादित्यनृपस्य काला-दष्टोत्तरे १०८ वर्षशते व्यतीते । शत्रुञ्जये जावडिना प्रतिष्ठा, निम्नस्य पाषाणमयस्य कारिता ॥ १०३ ॥ छव्वाससएहिं नवुत्तरेहिं रयणेण रेवय-गिरिंमि । सठविय मणिबिंब, कचणमयणाउ नेऊण ॥ १०४ ॥ बारसवाससएहिं, पन्नासहिएहिं वद्ध-माणाओ । चउन्सिपढमपवेसो, कप्पिओ साइसूरीहिं ॥ १०५ ॥

[॥ इति गच्छोत्पत्तिप्रकीर्णके ॥]

तेणउअनवसएहिं, समइक्कतेहिं वद्धमाणाओ । पज्जोसवणचउत्थी, कालगसूरीहिंतो ठविआ ॥१०६॥ वीसहिं दिणेहिं कप्पो, पचगहाणीइ कप्पठवणा य । नवसयतेणउएहिं, वुच्छिन्ना सघआणाए ॥ १०७ ॥ सालाहणेण रन्ना, सघाएसेण कारिओ भयव । पज्जोसवणचउत्थी, चाउम्मास च चउ-दसिए ॥ १०८ ॥ चउमासयपडिकमण, पक्खिअदिवसम्मि चउव्विहो सघो । नवसयतेणउएहिं, आयरण त पमाणति ॥ १०९ ॥

[॥ इति गाथाचतुष्टय तीर्थोद्गालिप्रकीर्णके ॥]

सिरिवीराओ गएसु, पणतीसहिएसु तिवाससएसु ३३५ । पढमो कालगसूरी, जाओ सामज्जना-मुत्ति ॥ ११० ॥ चउसयतिपन्नवरिसे ४५३, कालिगगुरुणा सरस्सई गहिआ । चउसयसत्तरि ४७० वरिसे, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ १११ ॥ कालो १ सहाव २ नियई ३, पुव्वकय ४ पुरिसकारणे गता ५ । मिच्छत्त ते चेव उ, समासओ होंति सम्मत्त ॥ ११२ ॥ सव्वेवि अ कलाई, इअ समुदाएण साहगा भणिआ । जुज्जति अ एमेव य, सम्म सव्वस्स कज्जस्स ॥ ११३ ॥ नहि कालाईहिंतो, केव-लेहिं तु जायए किंचि । इह मुग्गरघणादिवि, ता सव्वे समुदिआ हेऊ ॥ ११४ ॥

[॥ पञ्चवस्तुके पृ० २८० ॥]

जह-णेगलक्खणगुणा, वेरुलिआदी मणीवि सजुत्ता । रयणावलिववएस, न लहति महग्घमुल्लावि ॥११५॥ असिअसय १८० किरियाण, अकिरिआण च होइ चुलसीए ८४ । अन्नाणी सयसट्ठीय ६७, वेणइआण च बत्तीस ॥ ३२ ॥ ११६ ॥ काल १ यदृच्छा २ नियति ३ स्वभावे ४ श्वरा ५ त्मन-श्चतुरात्मीति । नास्तिकवादिगतमते, न नास्ति भावा स्वपरसस्था ॥ ११७ ॥ अज्ञानिकवादिमते, नवजीवादीन् सदादिसप्तविधान् । भावोत्पत्ति सदसद्वैतावाच्य च को वेत्ति ॥ ११८ ॥ वैनयिकमत विनयश्चेतो वाक्कायदानत कार्य । सुर १ नृपति २ यति ३ ज्ञाति ४ स्थविरा ५ धर्म ६ मातृ ७ पितृषु ८ सदा ॥ ११९ ॥ पुरिमेण पच्छिमेण य, एए सव्वेवि फासिआ ठाणा । मज्झिमेहिं, निणेहिं, एग दो तिन्नि सखे वि ॥ १२० ॥ सामग्गिअभावाओ, ववहारिअरासिअप्पवेसाओ । भव्वावि ते

१-वल्ही-चमारदीभङ्गो जात ॥ २-काल १ स्वभाव २ नियति ३ पूर्वकृत ४ पुरुषाकार ५, एते पच समवाया ॥ काल स्वभावो नियति पूर्वकृत पुरुषकारैनैकान्ता एव कारण विद्वत्स्वेवेवभूता, मिथ्यात्व त एव समासतो भवन्ति सम्यक्त्व मेवं एव समुदिता सन्त फलजनकत्वेनेति गाथार्थ ॥ पच १०४९ गाथा ॥ ३-एतदेव स्पष्टयति—सर्वेऽपि च कालादयो-ऽनन्तरोपवर्णिता इव समुदायेतरेतरापेक्षासाधका भणिता प्रवचनज्ञै, युज्यते च एवमेव सम्यक्साधका सर्वस्य कार्यस्य रचनाये, अन्यथा मापकत्वयोगादिति गाथार्थ ॥ पच० १०५० गाथा । ४-एतदेवाह—न हि कालादिभ्य अनन्तरो-दितेभ्य केवलेभ्य एव जायते किञ्चित्कार्य जातम् इह लोके मुद्गरचनायामपि कालमात्रो तावदेतत् अत एव सर्वेभ्य कालादय समुदिता एव देयस्य कार्यस्येति गाथार्थ इति पचवस्तुकवृत्तौ १०५१ गाथा ॥

अणंता, जे सिद्धिसुहं न पावंति ॥ १२१ ॥ इंदत्तं १ चक्कित्तं २, पंचुत्तरविमाणवासिदेवत्तं ३ । लोगंतिअदेवत्तं ४, अभवजीवेहिं नो पत्तं ॥ १२२ ॥ 'मि'त्तिमिउमद्दवठिओ, 'छ'त्तिअदोसाण छायणे होइ । 'मि'त्तिअ मेराइठिओ, 'दु'त्तिदुगंछामि अप्पाणं ॥ १२३ ॥ 'क'त्तिकडं मे पावं, 'ड'त्तिअ डावेमि तं उवसमेणं । एसो मिच्छादुक्कड,-पयक्खरत्थो समासेणं ॥ १२४ ॥ सद्धेणवि अलिएणवि, चेइअसम्माइ जो कुणइ मूढो । सो नट्ठबोहिवीओ, अणंतसंसारिओ होइ ॥ १२५ ॥ इक्कारस अंगाइं, बारस उवंगाइं, दस पइन्नाइं । छ—चेअमूल चतुरो, नंदीअणुओगदाराइं ॥ १२६ ॥ ओराजीपन्नवन्ना, सू जं चं नि-क-क-पुप्फ-वण्हिदसा । आयाराइउवंगा, नायव्वा आणुपुवीए ॥ १२७ ॥

[विधिप्रपायाम् ॥]

अविहिकयावरम-कयं, असूअवयणं भणंति गीयत्था । पायच्छित्तं जम्हा, अकए गुरुअं कए लहुअं ॥ १२८ ॥ जोअणसयं तु गंता, अणहारेणं तु भंडसंकंती । वाया-गणि-धूमेण ३ अ, विद्धत्थं होइ लोणाई ॥ १२९ ॥

[प्रवचने ॥]

हरिआल १ मणोसिल २ पिप्पली य ३ खज्जूर ४ मुद्दिआ ५ अभया ६ । आइण्णमणाइण्णा तेऽवि हु एमेव नायव्वा ॥ १३० ॥ पत्ताणं १ पुप्फाणं २, सरडुफलाणं ३ तहेव हरिआणं १२१ । विंटंमि मिलाणंमि, नायवं जीवविप्पजढं ॥ १३१ ॥

[॥ श्रीबृहत्कल्पसूत्रवृत्तौ ॥]

नय किंचि अण्णुन्नायं, पडिसिद्धं वावि जिणवरिंदेहिं । मोत्तुं मेहुणभावं, न त विणा रागदोसेहिं ॥ १३२ ॥ छम्मासाऊ सेसे, उप्पन्नं जेसि केवलन्नाणं । ते नियमा समुघाइया, सेसा समुघाइ भइ-णिज्जा ॥ १३३ ॥ वेअणिअस्स उ बारस, नामगोआण अट्ठओ मुहुत्ता । सेसाण जहन्नट्ठिई, भिन्न-मुहुत्तं जिणुद्दिट्ठं ॥ १३४ ॥ एला १ लवंग २ केला ३, खयरवडी ४ खयरसार ५ कप्पूरा ६ । खारिक ७ दुप्पर ८ खज्जूर ९ दक्ख १० गुल ११ सव्वफलेसागा १२ ॥ १३५ ॥

[॥ गर्यपा तपाश्रीदेवसुन्दरकृतसामाचार्यां, श्रीसोमसुन्दरसामाचार्यामपि ॥]

१—पृथक् नामान्यपीत्थम्—आचाराङ्ग १, सूत्रकृताङ्ग २, स्थानाङ्ग ३, समवायाङ्ग ४, भगवती ५, ज्ञाताधर्मकथा ६, उपासकदशा ७, अन्तकृद्दशा ८, अनुत्तरोपपातिका ९, प्रश्नव्याकरण १०, विपाकश्रुत ११, इत्येकादशाङ्गानि ॥ उपपातिका १, राजप्रश्नीय २, जीवाभिगम ३, प्रज्ञापना ४, सूरप्रज्ञप्ति ५, जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति ६, चन्द्रप्रज्ञप्ति ७, निरयावली ८, कल्पावतंसिका ९, पुष्पिका १०, पुष्पचूलिका ११, वहिदशा १२, इति द्वादशोपाङ्गानि, पूर्वमीलते २३ ॥ चतु शरणप्रकीर्णकं १, चन्द्रा-वेध्यक २, आउरप्रत्याख्यान ३, महाप्रत्याख्यान ४, भक्तप्रत्याख्यान ५, तन्दुलवैकालिक ६, गणिविद्या ७, मरणसमाधि ८, देवेन्द्रस्तव ९, सस्तारकप्रकीर्ण १०, इति दश प्रकीर्णकानि, पूर्वमीलने त्रयस्त्रिंशत् ३३ ॥ निशीथ १, महानिशीथ २, व्यवहार ३, बृहत्कल्प ४, जीतकल्प ५, दशाश्रुतस्कन्ध ६, इति षट् छेदग्रन्था , पूर्वमीलने ३९ ॥ ओघनिर्युक्ति १, पिण्डनिर्युक्ति २, दशवैकालिक ३, उत्तराध्ययन ४, इति चत्वारि मूलसूत्राणि, क्वापि विचारग्रन्थसग्रहादौ ओघनिर्युक्तिस्थाने आवश्यकनिर्युक्तिरस्ति, पूर्वमीलने ४३, नन्दी ४४, अनुयोगद्वार ४५ आगमा ॥ एतान्येवाऽऽगमनामानि **श्रीजिनप्रभसूरिभिरपि** स्वकृतसिद्धान्त-स्तवे प्रोक्तानि; तथाहि—"**इक्कारस०**" १२६ "**ओराजी०**" १२७ । इदं गाथाद्वयं **श्रीबृहत्कल्पवृत्तौ** १, **श्रीस्थानाङ्ग-वृत्तौ** २, **श्रीनिशीथचूर्णि**पञ्चमोद्देशके ३, **प्रवचनसारोद्धारे** ४ च प्रोक्तमस्ति । २—स्वदेशजसाधारणा आहारभावेन योजनशतादूर्ध्वं पुनर्भिन्नाहारत्वेन शीतादिसम्पर्कश्च अचित्तं भवति । केचित्—योजनशतस्थाने गव्यूतशत पठन्ति, **निशीथ-चूर्णौ** तथैव चोक्तत्वात् । तथा भाण्डसक्रान्त्या २ वातामिधूमैश्च योजनशतमपि स्वस्थाने अन्तरे वा वर्त्तमानं लवणादिकम-चित्तं भवति । ३—पिप्पलीहरीतक्यादय आचीर्णा अतो गृह्यन्ते, खर्जूरद्राक्षादय पुनरनाचीर्णास्ततोऽचित्ता अपि न गृह्यन्ते ॥ **४—अप्पेवि जो उ कज्जे, एयाणिं किंचि सेवए साहू । सो पाविट्ठो धिट्ठो, परमप्पाणं च बोलेइ ॥ १ ॥**

परिगच्छेऽवि सगच्छे, जे सविग्गा बहुस्सुआ साहू। तेसु अणुरागवध, मा मुंचसु मच्छरेण हओ ॥ १३६ ॥ जत्थ जल तत्थ वण, जत्थ वण निच्छओ अग्गी। तेऊ-वाऊसहगो, तसा य पञ्चक्खया चेव ॥ १३७ ॥ चुलसीवाससहस्सा, वासा-सत्तेव पचमासा य। वीरमहापउमाण, अतरमेय जिणुद्दिट्ठ ॥ १३८ ॥ तिनिसया तेसट्ठा ३६३, दसणभेया परुप्परविरुद्धा। नय दूसति अहिंस, त गिण्हह जत्थ सा सयला ॥ १३९ ॥

[कुमारपालचरित्रे ॥]

घाएण य घायसय, मरणसहस्स च मारणेणाऽवि। आलेण य आलसय, पावइ नत्थित्थ सदेहो ॥ १४० ॥ निणपूअण तिसझ, कुणमाणो सोहए अ सम्मत्त। तित्थयरनामगोत्त, वधइ सेणिअनरिंदव ॥ १४१ ॥ मेरुगिरिक्कणयत्ताण, धन्नाण देइ कोडिरासीओ। इक्क वहेइ जीव, न छुट्टए तेण पावेण ॥ १४२ ॥ नेव दार पिहावेई, मुत्तमाणो सुभावओ। अणुकपा जिणिंदेहिं, सड्ढाण न निवारिया ॥ १४३ ॥ उत्तमपत्त साहू, मज्झिमपत्त सुसावया भणिया। अविरइसम्मद्दिट्ठी, जहन्नपत्त मुणेयव्व ॥ १४४ ॥ ओहो सुओवउत्तो, सुअनाणी जइऽवि गिण्हइ असुद्ध। त केवली-वि भुजइ, अवमाण सुअ भवे इहरा ॥ १४५ ॥ सावणबहुलपडिवए, बालवकरणे अभीइनक्खत्ते। सवत्थ-पढमसमए, जुगस्स आइ वियाणाहि ॥ १४६ ॥

[ज्योतिष्करण्डके २९ पत्रे ॥]

वत्थन्नपाणासणखाइमेहिं, पुप्फेहिं पत्तेहि अ पुप्फलेहिं। सुसावयाण करणिज्जमेअ, कय तु जम्हा मरहाहिवेण ॥ १४७ ॥ त अत्थ त च सामत्थ, त च विन्नाणमुत्तम। साहम्मिआण कज्जमि, ज वयति सुसावया ॥ १४८ ॥ होइ समत्थो धम्म, कुणमाणो जो न वीहए परेसिं। माइपिइसामिगुरु,-माइआण धम्माण भिन्नाण ॥ १४९ ॥ चदो १ चदो २ अभिवड्ढिओ ३ अ चद ४ अभिवड्ढिओ चेव। पचसहिअ जुगमिण, दिट्ठ तेलुक्कदसीहिं ॥ १५० ॥ कम्माइ नूण घणचिक्कणाइ गरुआइ वज्जसाराइ। नाणड्ढियपि पुरुस, पथाओ दुप्पह निंति ॥ १५१ ॥ चउदसपुव्वी १ आहारगा य २ मणनाणि ३ वीयरागा य ४। तज्जम्माऽनतरए, नरए निवडति परिवडिआ ॥ १५२ ॥

[श्रीपार्श्वनाथगणधरचरित्रे ॥]

कालमि अणाईए, अणाइदोसेहिं वासिए जीवे। ज पाविज्ज गुणोवि हु, त मन्नह भो महच्छरिअ ॥ १५३ ॥ नायगमि हए सते, जह सेणा विणस्सइ। एव कम्मा विणस्सति, मोहणिज्जे खय गए ॥ १५४ ॥ सावज्जऽणवज्जाण, वयणाण जो न याणइ विसेस। वोत्तुपि तस्स न खम, किमग पुण देसण काउ ॥ १५५ ॥ घर १ निणहर २ जिणपूआ ३, वावारचायओ निसीहितिग। अग्गदारे १ मज्झे २, वइआ चिइवन्दणा समए ॥ १५६ ॥

[चैत्यवन्दनकभाष्ये गा० ८ ॥]

१-महापुरुषचरिते उक्तम्—आगामि दुःषमसुषमाया वर्ष ३ मास ८ पक्ष १ अतिक्रमेण-चित्तसिअतेरसीए, चदे हत्थुत्तराइ जोगेण। जायहिति पउमनाहोऽभिसेआईयि वीरजि ॥ १ ॥ तत श्रीपद्मकल्याणमनि वीरपद्मनाभ नीयते। २-ओहो० 'ओहो इत्यत्र प्रथमा तृतीयार्थे तत ओघेन-सामान्येन 'श्रुते' पिण्डनिर्युक्त्यादिरूपे आगमे उपयुक्तम् तन्नुसारेण कल्पाकल्प्य परिभावयन् श्रुतज्ञानी यद्यपि कथमपि अशुद्ध गृह्णाति तथापि तद् केवलीपि' केवलज्ञान्यपि भुक्ते, इतरथा श्रुतज्ञानप्रमाण भवेत् तथाहि-एकस्य श्रुतज्ञानबलेन शुद्ध गवेषयितुमीशे न प्रत्ययान्तरेण ततो यदि केवली श्रुतज्ञानिना यथाऽऽहृत गवेषितमपि अशुद्धमिति कृत्वा न भुजीत तत श्रुतेऽनाश्वास स्यादिति, न कोऽपि श्रुत प्रमाण्यन अतिपदेत, श्रुतज्ञानस्य चाऽऽम्नाये सर्वत्रापि निर्दोषत्वेनाऽऽस्था, श्रुतज्ञानेन एकस्यानां क्रियाकलापस्य परिज्ञानाऽसंभवत्। पिण्डनिर्युक्तिवृत्तौ मलयगिरिपादानां १४७ पत्रे ॥

भाविज्ज अवत्थतिअं, पिंडत्थ १ पयत्थ २ रूवरहिअत्तं ३ । छउमत्थ ४ केवलित्तं ५, सिद्धत्तं चेव ६ तस्सत्थो ॥ १५७ ॥ न्हवणच्चगेहिं छउमत्थ १ वत्थपडिहारगेहिं केवलिअं २ । पलियं कुसग्गेहि य, जिणस्स भाविज्ज सिद्धत्तं ॥ १५८ ॥ सच्चित्तदव्वमुज्झण, १ मच्चित्तमणुज्झणं २ मणेगत्तं ३ । इगसाडि–उत्तरासंगं ४, अंजली ५ सिरसि जिणदिट्ठे ॥ १५९ ॥ इअ पंचविहाभिगमो, अहवा मुच्चंति रायचिन्हाई । खग्गं १ छत्तो २ वाणह ३, मउडं ४ चमरे ५ अ पंचमए ॥ १६० ॥ वंदंति जिणे दाहिण, दिसिट्ठिआ पुरुस वामदिसि नारी । नवकर जहन्न १ सट्ठिकर जिट्ठ २ मज्झुग्गहो सेसो ॥ १६१ ॥

[चैत्यवंदनभाष्ये गा० ११–१२–२०–२२ ॥]

नमु १ जेय अ २ अरिहं ३ लोग ४ सव्व ५ पुक्ख ६ तम ७ सिद्ध ८ जो देवा ९ । उज्जि १० चत्ता ११ वेआवच्चग १२ अहिगारपढमपया ॥ १६२ ॥ पढमहिगारे वंदे, भावजिणे वीयअंमि दव्वजिणे २ । इगचेइअ ठवणजिणे ३, तइय–चउत्थंमि नामजिणे ॥ १६३ ॥ तिहुअणठवणजिणे पुण, पंचमए विहरमाणजिण छट्ठे । सत्तमए सुअनाणं ७, अट्ठमए सव्वसिद्ध–थुई ८ ॥ १६४ ॥ तित्थाहिव वीरथुई, नवमे ९ दसमे य उज्जयंत थुई । अट्ठावयाइ इगदसि ११, सुदिट्ठि सुर समरणा चरमे १२ ॥ १६५ ॥

[चैत्यवन्दनभाष्ये गा० ४२–४५ ॥]

चउहाहारं तु नमो, रत्तिंपि मुणीण सेस तिअ चउहा । निसि १ पोरिसि २ पुरिमे ३ गासणाइ ४ सड्ढाण दु ति चउहा ॥ १६६ ॥

[प्रत्याख्यानभाष्ये ॥]

जंणवय[1] १ संमय २ ठवणा ३, नामे ४ रूवे ५ पडुच्चसच्चे अ ६ । ववहार ७ भाव ८ जोगे ९, दसमे ओवम्मसच्चे १० अ ॥ २६७ ॥

[प्रवचनसूत्रे प्रश्नव्याकरणसूत्रे च ॥]

वयणतिअं ३ लिंगतिअं ६, कालतिअं ९ तह परोक्ख १० पच्चक्खं ११ । उवणीयाइचउक्कं[2] १५, अज्झत्थं १६ चेव सोलसमं ॥ १६८ ॥

[प्रश्नव्याकरणवृत्तौ ११८ ॥]

दंसण (निरतिचारतया) १ वय २ सामाइय (सन्ध्यासु) ३, पोसह (पर्वदिने) ४ पडिमा[3] ५ अबंभ (रात्रावपि) ६ सचित्ते ७ । आरंभ ८ पेस ९ उद्दिट्ठवज्जए १० समणभूए य (खुरमुडो लोएण वा रयहरणं घेत्तूणं) ११ ॥ १६९ ॥ मासाई सत्तंता ७, पढमा ८ बिअ ९ तिय १० सत्त राइदिणा । अहराइ ११ एगराई १२, भिक्खुपडिमाण बारसगं ॥ १७० ॥ पडिसेहण संठाणे ५ वण्णे

१–'जण०' कोंकणादिषु उदकस्य पय १, 'सं०' समानेऽपि पङ्कसंभवे अरविन्दमेव पङ्कजं न कुवलयादि २, 'ठ०' स्थापनादि सत्यं जिनप्रतिमादिषु जिनव्यपदेश ३, 'ना०' कुलमवर्द्धयन्नपि कुलवर्द्धनः ४, 'रू०' भावतोऽश्रमणोऽपि तद्रूपधारी श्रमण· ५, 'प०' अनामिका कनिष्ठिका प्रतीत्य दीर्घा सैव मध्यमा प्रतीत्य ह्रस्वा ६, 'व०' गिरिगततृणादिषु दह्यमानेषु गिरिर्दह्यते ७, 'भा०' सत्यपि पञ्चवर्णत्वे शुक्लवर्णाधिक्यात् शुक्ला बलाकेति ८, 'जो०' दण्डयोगात् दंड इति ९, 'औपम्यसत्यं०' यथा समुद्रवत्तटागः १० ॥ २–'उपनीतगुण'–यथा–रूपवानयम् १, 'अपनीतं'–यथा–दु शीलोऽयम् २, 'उपनीतापनीतं'–यथा–रूपवानयं किन्तु दु शील इति ३, 'अपनीतोपनीतं'–यथा–दु शीलोऽयं किन्तु रूपवान् ४ । ३–अष्टमीचतुर्दशीषु एकरात्रिकी प्रतिमा, **उद्दिट्ठ कडं भुत्तंपि वज्जए किमु अ से समारंभो सो होइ उ खुरमुंडो, सिहलिंदा धारए कोवि ॥ १ ॥** सार्द्धपञ्चवर्षाणि लगति ११ प्रतिमावहने, अब्रह्मादिषु पञ्चसु पदेषु वर्जकशब्दो योजनीय ॥ माससंख्या भोजनपानयोर्दत्तय. सप्तसु, अष्टमीनवमीदशमीषु अपानकं चतुर्थं तप , एकादश्यां षष्ठं तपो द्वादश्या अष्टमं तप. । असणाण नियट्टभोई अन्नातो **प्राशुक**भोजी वा इत्यर्थ., मउलिकडो मुत्कलमच्छ इत्यर्थ· दिवसबंभयारी य राइं परिमाणकडो पडिमावज्जेसु दिवसेसु–प्रतिमावर्जितदिनेषु एवं ज्ञेय ॥ ४–आरंभ ८ पेस ९ स्वयमकुर्वन्नपि अन्यैः कारयेत् प्रेष्यैरपि न कारयेत् ॥

१० गध २ १२ रस ५ १७ फास ८ २५ वेए अ ३ २८। पग पण दु पणट्ठ तिहा, ३ इगतीस अकाय (अकायपणु) २९ ऽसग (असगपणु) ३० ऽरुहा (अजन्मपणु) ३१ ॥ १७१ ॥

[प्रश्नव्याकरणसूत्रे १४३ पृ]

नव रसणमि चत्तारि आउए पच आइमे अते। सेसे [1]दो दो भेआ, खीणऽभिलावेण इगतीस ॥ १७२ ॥ वेअण १ वेआवचे २ इरिअट्ठाए अ ३ सजमट्ठाए ४। तह पाणवत्तियाए ५ छट्ठ पुण धम्मचिंताए ६ ॥ नत्थि छुहाए सरिसा, वेयणा भुनेज्ज तप्पसमणट्ठा। छुहिओ वेयावचं, न तरइ काउ तओ भुने ॥ १ ॥ ईरिअ नऽवि मोहिज्जा, पेहाईअ च सजम काउ। थामो वा परिहायइ, गुणऽणुप्पेहासुइ अमत्तो ॥ २ ॥ १७३ ॥ जपि वत्थ व पाय वा, कवल पायपुछण। तपि सजमलज्जट्ठा, धारिति परिहरति अ ॥ १७४ ॥ न सो परिग्गहो वुत्तो, नायपुत्तेण ताइणा। मुच्छा परिग्गहो वुत्तो, इअ वुत्त महेसिणा ॥ १७५ ॥ सूपो १ दणे जवण्ण ३, [2]तिन्नि अ मसाइ ६ गोरसो ७ जूमो ८। भक्खा ९ गुलोवणिया १०, मूलफला हरिअग १२ डागो १३ ॥ १७६ ॥ होइ [3]रसोलूअ १४ सुद्धा, पाग १५ पाणीअ १६ पाणग चेव १७। अट्ठारसमो सागो १८, निहओ (निरुवहतो) [4]होइओ पिंडो ॥ १७७ ॥ इत्थसयादागतु, गतु च मुहुत्तग जहिं चिट्ठे। पथे वा वसतो, नइसतरणे पडिक्कमण ॥ १७८ ॥

[इति आवश्यकनिर्युक्तौ ५]

अनिआगो दारमणो, हरिसवसविसट्टकचुयकरालो। पूएइ गुरुसघ, साहम्मिअमाइ भत्तीए ॥ १७९ ॥ निअदव्वमपुव्वजिणिन्दभवणजिणबिंबवरपइट्ठासु। विअरइ पसत्थपोत्थय,-सुतित्थतित्थयरपूआसु ॥ १८० ॥

[इति श्रीमच्चक्रीणके ॥]

जिणाऽऽगाए कुगताण, नूण निव्वाणकारण। सुदरपि सुवुद्धीए, सघ भवनिसूयण ॥ १८१ ॥ जह सरणमुवगयाण, जीवाण निकित्तई सिरे जो उ। एव आयरिओ वि हु, उस्सुत्त पन्नवतो अ ॥ १८२ ॥ उस्सुत्तमासगाण, बोहीनासो अणतसंसारो। पाणच्चएवि धीरा, उस्सुत्त नेव भासति ॥ १८३ ॥ पयअक्खरंपि इक्क, जो न रोएइ सुत्तनिद्दिट्ठ। सेस रोयतोऽवि हु, मुत्तत्थ मिच्छदिट्ठीओ ॥ १८४ ॥ उस्सग्गो अवधाय, आयरमाणो विराहओ होइ। अववाए पुणपत्ते, उस्सग्गनिसेवओ भइओ ॥ १८५ ॥ सथेरणमि असुद्ध, दोण्हवि गिण्हतदितयाणऽहिअं। आयरदिट्ठतेण, त चेव हिअं अमयरणे ॥ १८६ ॥ तित्थगरा १ जिण २ चउदस ३, दस भिन्ने ४ सविग्ग ५ तह असविग्गे ६। साभोइअ ७ पय ८ दसण ९, पडिमाओ १० भावगामो अ ११ ॥ १८७ ॥

[एषा गाथा श्रीवृहत्कल्पे पृ ॥ ३४९।४७८ ॥]

१-ज्ञानावरणी अन्तरायेन्द्री चक्षुरचक्षुर्दर्शनावरणी शुभनामकर्म अशुभनामकर्म उच्चगोत्र नीचगोत्र एवं मेल ८ प्रकृतिभेदे ११। २-पञ्चवस्तुकेऽपि पिण्डनिर्युक्तायपि पृष्ठे १७६ गा ६६२-६६३-६६४ ॥ ३-'तिन्नि' उदकसप्तमभेदे, 'जूमो'ति मुग्दादिकद्रव्यसंस्कारिते, 'मक्ख०'ति गडादिभक्षणे, 'गुलोव' पिण्डा गुडादिना सह भक्षणीया गुलाना च 'मूलफलानि' एकमेव पदम् हरि० औत्पातिं हरितं 'डागो'ति वनस्पतिविशेषे ॥ ४-'रसोलू त्ति मद्यम्। 'पाण त्ति मद्य 'पानिम'ति द्राक्षं पाणग त्ति द्राक्षापानकादि, 'सागो त्ति एव निद्रव्यदनी, एते १८ भेदे भोजनविधि ॥ ५-अहारे संस्कृत मद्यं। ६-'दोदेइए १, प्रमाद्य कर्मणि, २ पडुच्चसंजए ३ निम्न दव्वसंजए ४, दुदवसंजमी ५, अप्पसंजमसंजमी ६ 'साऊ०' देवपरमन्त्र सिद्धो ७ १२ अव्रतक ८ 'इ०' कायोत्सर्गकरणी ९ 'प०' जिन बिम्बं १०, एतद्गाथान मध्ये मद्यस्य मद्यप्रकारेषु गणनात्। नन्दीदेहलीनां मद्यस्यं मुख पर अर्गलिकादीनां च मद्यस्यवत्। उक्तच-नेदमपि [illegible] दोषनिमित्तत्वात् स्त्रीणां वेश्यादि मद्यस्यवत्, इति वृहत्कल्पवृत्तौ ॥

लूआ[1] कोलिगजालग १, कोत्थलकारीअ २ उवरि गेहे अ । साडिंतमसाडिंते, लहुगा गुरुगा अभत्तीए ॥ १८८ ॥

[एषाऽपि गाथा श्रीबृहत्कल्पे पृ. ५२७ ॥]

आओ[2] १ जोवण २ वणिए ३, अगणि ४ कुडुंवी ५ कुकम्म ६ कुमरीए ७ । तेणे ८ मालागारे ९, उब्भामिग १० पंथिए ११ जंते १२ ॥ १८९ ॥ सव्वेहिंपि जिणेहिं, निज्जिअजिअरागदोसमोहेहिं । सत्ताणुकंपणट्ठा, दाणं न कहिंचि पडिसिद्धं ॥ १९० ॥

सेकिंतं खेत्तारिआ ? खेत्ता० अद्धछव्वीसविहा पन्नत्ता, तंजहा–

रायगिह–मगह १ चंपा अंगा २ तह तामलित्ति वंगा य ३ । कंचणपुरं कलिंगा ४, वाणारसि चेव कासी अ ५ ॥ १९१ ॥ साकेअं कोसला ६ गयपुरं च कुरु ७ सोरिअं कुसट्टा य ८ ॥ १९२ ॥ कंपिल्लं पंचाला ९, अहिछत्ता जंगला चेव १० ॥ १९२ ॥ वारवई सोरट्ठा ११, मिहिल विदेहा य १२ वच्छ कोसंवी १३ । नंदिपुरं संडिल्ला १४, भद्दिलपुरमेव मलया य १५ ॥ १९३ ॥ वइराड[3]मच्छ १६ वरूणा अच्छा १७ तह मत्तिआवइ दसण्णा १८ । सोत्तिअमई अ चेई १९, वीयभयं सिंधु सोवीरे २० ॥ १९४ ॥ महुराय सूरसेणे २१, पावा भंगीय २२ मासपुरि वट्टा २३ । सावत्थी-अ कुलाणे २४, कोडीवरिसं च लाडाय २५ ॥ १९५ ॥ सेअविआविअ नयरी, केअ[4]यअद्धं च आरिअं भणिअं । जत्थुप्पत्ति जिणाणं चक्कीणं रामकण्हाणं ॥ १९६ ॥ जह[5] पारओ तह गणी, जह मरुगा एगगच्छरासीओ । सुणगसरिसा पलंवा, मडुओ समं दगमफासुं ॥ १९७ ॥

अथ ध्यातुः स्वरूपं श्लोकद्वयेनाऽऽह–

निष्प्रकम्पं विधायाऽथ, दृढं पर्यङ्कमासनम् । नासाग्रदत्तसन्नेत्रः, किञ्चिदुन्मीलितेक्षणः ॥ १९८ ॥
विकल्प[6]वागुराजालादूरोत्सारितमानसः । संसारच्छेदनोत्साहो, योगीन्द्रो ध्यातुमर्हति ॥ १९९ ॥

अथ प्राणायाममाह–

अपानद्वारमार्गेण, निस्सरन्तं यथेच्छया । निरुध्योर्ध्वप्रचारार्त्तिं, प्रापयत्यनिलं मुनिः ॥ २०० ॥

१–असमार्ज्यमाणे चैत्ये भगवत्प्रतिमाया उपरिष्टात् यदि एतानि भवेयुस्तदा तानि साधुरपि चैत्यभक्त्या दूरीकुर्यात्तदा तस्य चत्वारि लघुप्रायश्चित्तानि आलोचनायामायान्ति, अथ नो दूरीकुर्यात्तानि तदा चत्वारि गुरुप्रायश्चित्तानि आयान्ति, तानि कानि ? इत्याह–लूता नाम कोलिकपुटकानि, कोलिकजालमानि तु कोलकाना तु लालातन्तुसताना कोत्थलकारी–भ्रमरी तस्या· सम्बन्धि गृहं कथ्यते ॥ २–'आओ' इति गाथा, व्याख्या–पौरुष्यनन्तरं प्रातर्यावत् साधूना वाढं वदतामेते द्वादश दोषा भवन्ति–शब्द श्रुत्वा लोको विबुध्यते, विबुद्ध सन् अप्काययन्त्राणि योजयन्ते, वाहनानि सज्जयन्ते, जलार्थं योषितो यान्ति १, 'जोवण' त्ति धान्यप्रकरः तदर्थं लोको याति, लाटदेशे 'जोवणं' धान्यनिकर कथ्यते २, 'वणिए' त्ति वणिजो विभातमिति कृत्वा व्रजन्ति ३, 'अगणि' त्ति लोहकरादिभि· शालादिषु अग्नि· प्रज्वाल्यते ४, 'कु०' कुटुम्बिनः स्वकर्म्मसु लगन्ति ५, कुत्सितं कर्म्म येषा ते कुकर्म्माणो मत्स्यिकादय ६, 'कु०' कुत्सिता मारा· कुमारा· सौकरिकादयस्तेषा विबोधो भवेत् ७, 'ते' चोराणां बोध· ८, 'मा' मालिकाना बोध· ९, 'उ०' उद्भ्रामिका पारदारिका विबुध्यन्ते १०, 'प०' पथिका पथि वर्त्तन्ते ११, 'जं०' यान्त्रिका घाणी-कोल्हू-घरट्ट-चक्रादियन्त्राणि वाहयन्ति १२, इति तर्हि कथं वदन्ति यथा वृद्धा अदन्ता लपनश्रियमश्नान्ति, अशब्दं तत्रापि वदेत् ॥ ३–वैराटदेश मत्स्यानगरी, अन्ये मत्स्यो देश· वैराटपुरम् १, वरणानगरी अच्छादेश , अन्ये वैपरीत्यमाहु ॥ ४–केयद्धदेशोऽर्द्धो ज्ञेय· आर्य , अर्द्धश्च अनार्य , तत्र श्वेताम्बिका आर्यदेशेऽस्ति, प्रज्ञापनाप्रथमपदे ॥ ५–'जह०' यथा पारगो वेदपारग अपरिणामक १, परिणामकब्राह्मण २, अविपरिणामक ३, एवं सर्वे चोरैर्मुषितामा रोदि न क्षुधाबाधिता· सजाता यथा मृतश्चा भक्षित , समृतकं जलं न पीतं, तथा गणयो महात्मान पलम्बभक्षणम् अप्राशुकजलपानं न कुर्व्वन्ति ॥ ६–अशुभा वा शुभा वापि विकल्पा यस्य चेतसि ॥ स त्वं बध्नाति अय·स्वर्णो बन्धनामेन कर्म्मणा ॥

अथ पूरकप्राणायाममाह-

द्वादशाङ्गुलपर्यन्त, समाकृष्य समीरणम्। पूरयत्यतियत्नेन, पूरकध्यानयोगत ॥ २०१ ॥ नासान्तनभसो ऽष्ठ्य हि द्व्य धि सरयाङ्गुलोत्तरा। तेजो-वायु-पृथिव्यम्बु ४ बहिर्गतेरुदाहृता ॥ २०२ ॥

अथ रेचकप्राणायाममाह-

निस्सार्यते ततो यत्नान्नाभिपद्मोदराच्छनैः। योगिना योगसामर्थ्यादू, रेचकारय प्रभञ्जन ॥ २०३ ॥

अथ कुम्भकध्यानमाह-

कुम्भवत् कुम्भक योगी, श्वसन नाभिपङ्कजे। कुम्भकध्यानयोगेन, सुस्थिर कुरुते क्षणम् ॥२०४॥

अथ पवनजयेन मनोजयमाह-

इत्येव गन्धवाहानामाऽकुञ्चनविनिर्गमौ। ससाध्य निश्चल धत्ते, चित्तमेकाग्रचिन्तने ॥ २०५ ॥ दुग्धाम्बुवत्समिलितौ सदैव, तुल्यक्रियौ मानसमारुतौ हि। यावन्मनस्तत्र मरुत्प्रवृत्तिर्यावन्मरुत्तत्र मन प्रवृत्ति ॥ २०६ ॥ तत्रैकनाशादपरस्य नाश, एकप्रवृत्तेरपरप्रवृत्ति। विध्वस्तयोरिन्द्रियवर्ग-शुद्धि,-स्तद्ध्वसना मोक्षपदस्य सिद्धि ॥२०५॥ निच्छयओ दुन्नेअ, को भावे कम्मि वट्टई समणो। ववहारओ अ वीरइ, जो पुव्वट्ठिओ चरित्तमि ॥ २०८ ॥

[इति श्रीआवश्यकनियुक्तौ भाष्यकारोऽप्याह (२६९)॥]

ववहारोऽवि हु बलव, ज छउमत्थ पि वदई अरिहा। जा होइ अणाभिन्नो, जाणतो धम्मय एअ ॥ २०९ ॥

गुणाहिए वदणय, छउमत्थो गुणागुणे अयाणतो। वदिज्जा व गुणहीण, गुणाहिअ वावि वावे ॥ २१० ॥

उत्तरमाह-

आलएण १ विहारेण २, ठाणा ३ चकमणेण य ४। सक्को सुविहिओ नाउ, भासा ५ वेणइएण य ॥ २११ ॥ मायर १ पियर २ वावि, जेट्ठग वावि भायर ३। किइकम्म न कारिज्जा, सवे रायणिए तहा ॥ २१२ ॥

[आवश्यकनियुक्तौ पृ० ५४० ॥]

१-वाऽणमण्ड्रप्रचारावसरेऽमृतमय वहिस्तात् ४ अङ्गुल, ६ अङ्गुल, ८ अङ्गुल, १२ अङ्गुल। २-यत्र मनस्तत्र पवनो यत्र पवनस्तत्र मनो वर्त्तते यदाह-'दुग्धे०' ति ॥ ३-निश्चयतो दुर्ज्ञेय को भावे कस्मिन् प्रशस्ते अप्रशस्ते वा वर्त्तते श्रमण इति भावश्चेह ज्येष्ठ तत आतिशयिन वन्दनकाभाव एव प्राप्त इत्यतो विधिमभिधित्सुराह-ववहारस्तु क्रियते वन्दन यतः पूर्वं स्थितश्चारित्रे य प्रथम प्रव्रजित सशुपलब्धातिचार इति गाथार्थ ॥ २०८ ॥ आह-सम्यक् तत्त्वतभावाऽपरिज्ञाने सति निर्मिलेतदेवमित्युच्यते व्यवहारप्रामाण्यात्तस्यापि च बलवत्त्वादाह भाष्यकार ॥ ४-ववहारोऽपि बलवानेव यद्यस्मात्कारणात् छद्मस्थमपि पूवरत्नाधिक गुर्वादिक वन्दते, अर्हन्नपि केवल्यपि, अपिशब्दोऽत्रापि सबध्यते किं सदा नेत्याह-जा होइ अणाभिन्नति यावत् भवति अनभिज्ञातो यथाऽय केवलीति किमिति वन्दते? इत्याह-जानन् धर्म्मतां एता ववहारव गतिशयरक्षणमिति गाथार्थ ॥ २०९ ॥ ५-इत्थ नोदकेनोक्ते सति व्यवहारनयमतमधिकृत्य गुणाधिकत्वपरिज्ञानकरणानि प्रतिपादयन्नाचार्य आह-आलए 'आलय वसति सुप्रमार्जितादिलक्षणा अथवा स्त्रीपशुपण्डकवर्जितेति तेनाऽऽलयेन नागुणवत एवविध सउ आलयो भवति विहारो मासकल्पादिकस्तेन विहारेण स्थानमूर्द्धस्थान चङ्क्रमण गमन चेत्येकवद्भावस्तै नमन्त आविरुद्धदेशायोत्सर्गकरणेन च युगमानावनिप्रलोकनपुरस्सराद्भुतगमने चेत्यर्थ शक्य सुविहितो नातु भाषा वैनयिकेन व विनय एव वनयिक समालोच्य भाषणेन आचार्यादिविनयकरणेन चेति भावना, नैतान्येवम्भूतानि प्रायशोऽसुविहितानाम भवन्तीति गाथार्थ ॥ २११ ॥ ६-'माय०' मातरं पितरं वापि ज्येष्ठ वा भ्रातरम् अपिशब्दात्मातामहपितामह्यादिपरिग्रह कृतिकर्म अभ्युत्थितवन्दनमित्यर्थ न कारयेत् सर्वान् रत्नाधिकांस्तथा पर्यायज्येष्ठानित्यथ। किमिति मात्रादीन् वन्दन कारयत लोकगर्होपजायते, तेषा च कदाचिद्विपरिणामो भवति आलोचनप्रत्याख्यानसूत्रार्थ तु कारयेत् सागारिकाभ्यश्च तु यतनया कारयेत्, एव प्रव्रज्याप्रतिपन्नानां विधि, गृहस्थानां तु कारयेदिति गाथार्थ ॥ २१२ ॥

जइ किंचि दप्पओ अणमप्पप्पं वावि सेसियं वत्थुं । पच्चक्खेज्जण दोसो, सयंभुरमणाइमत्थु व ॥ २१३ ॥ जो वा णिक्खमिओ मणो, पडिमं पुत्ताइसंतइनिमित्तं । पडिवज्जेज्जा तओ वा, करेज्ज तिविहंपि तिविहेणं ॥ २१४ ॥ तमाइजीवरहिए, भूमीभागे विसुद्धए । फासुएणं तु नीरेणं, इयरेणं गलिएण उ ॥ २१५ ॥

[श्राद्धदिनकृत्ये गाथा २३ ॥]

काऊणं विहिणा ण्हाणं सेअवत्थनियंसणो । मुहकोसं तु काऊणं गिहिविंवाणि पमज्जए ॥ २१६ ॥

[श्राद्धदिनकृत्ये गाथा २४ ।]

वण्णगंधोवमेहिं च, पुप्फेहिं पवरेहि य । नाणापयारवंवेहिं, कुज्जा पूअं विअक्खणो ॥ २१७ ॥

[श्राद्धदिनकृत्ये गाथा ६३ ।]

[1]काएण अत्थि जइ किंचि, कायव्वं जिणमन्दिरे । तओ सामाइअं मोत्तुं, करेज्ज करणिज्जयं ॥२१८॥

[श्राद्धदिनकृत्ये गाथा ७९ ।]

[1]जीवाण वोहिलाभो, सम्मदिट्ठीण होइ पिअकरणं । आणाजिणिंदभत्ती, तित्थस्स पभावणा चेव ॥ २१९ ॥

[श्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ ॥]

रिउसमयण्हायनारी, नरोवभोगेण गब्भसंभूई । वारसमुहुत्तमज्झे, जायइ उवरिं पुणो नेव ॥ २२० ॥ पणपन्नाइ परेणं, जोणी पमिलायए महिलियाणं । पणहत्तरीइ परओ, होइ अवीओ नरो पायं ॥ २२१ ॥ दुप्पडिलेहिअ दूसं, अच्चाणाई विवत्त गिण्हंति । घिप्पइ पुत्थयपणगं, कालिअनिज्जुत्ति कोसट्ठो ॥ २२२ ॥ जइ तेसिं जीवाणं, तत्थगयाणं तु सोणिअं हुज्जा । पीलिज्जंते धणिअं, गलिज्ज तं अक्खरे फुसिअं ॥ २२३ ॥ आमे घडे निहित्तं, जहा जलं तं घड विणासेइ । इअसिद्धंतरहस्सं, अप्पाहारं विणासेइ ॥ २२४ ॥

[आवश्यकेऽपि ॥]

[2]पुरिमंतिम अट्ठट्ठंतरेसु तित्थस्स नत्थि वुच्छेओ । मज्झिल्लएसु सत्तसु, इत्तिअकालं च १ वुच्छेओ ॥ २२५ ॥ चउभागो चउभागो, तिन्नि अ चउभाग पलिअचउभागो । तिन्नेव य चउभागा, चउत्थभागो अ चउभागो ॥ २२६ ॥ समओ जहन्नमंतरमुक्कोसेणं हवंति छम्मासा । आहारसरीराणं, उक्कोसेणं नवसहस्सा ॥ २२७ ॥ उस्सेइम १ संसेइम २, तंदुल ३ तिल ४ तुस ५ जवोदगा ६ ऽऽयामं ७ । सोवीरं ८ सुद्धविअडं, ९ अंवड १० अंवाडय ११ कविट्ठं १२ ॥२२८॥ माउलिंग १३ दक्ख । १४ दाडिम १५, खज्जुर १६ नालियर १७ कयर १८ वदरफलं १९ । आमलयं २० चिंचापाणगाइं च २१ पढमंगभणियाइं ॥ २२९ ॥ अंडयं[3] १ पोअय २ रसया ३, जराउ ४ संसे-

---

१–तीर्थस्य चतुर्विधस्य सङ्घस्य ॥ कालिकश्रुतस्य द्वादशाङ्गीरूपस्य दृष्टिवादस्तु सर्वान्तरेष्वपि व्यवच्छिन्न क्वचित्कियन्तमपि कालं व्यवच्छिन्नो दृष्टिवादा इति । २–अर्हद्धर्मवार्त्तापि तत्र नष्टेत्यर्थः । ३–**मेहावग्गहधारणादि परिहाणिं जाणिऊण कालियसुयट्ठा कालियसुअनिज्जुतिनिमित्तं वा पोत्थगं घिप्पइ । 'कोसो'त्ति समुदओ । निशीथे १२ उद्देशके ॥** ३–सुविधि ९ शीतल १०, १०।११[2] अन्तरे पल्योपमभा० १, १३।१४ अ० पल्यो० भा० ३ ९।१० अन्तरे पल्योपमस्य[3] ११।१२ अन्तरे पल्योपमस्य चतुर्थभा० ३ १४।१५[4] अ० पल्यो० भा० १ चतुर्थभाग. । १ एकम् १२।१३[5] अन्तरे पल्योपम भा० १ १५।१६[6] अ० पल्यो० भा० १ सर्वान्तरमान पल्योपम २ चतुर्थभागत्रयं च । ४–अण्डाज्जाता अण्डजाः पक्षिगृहकोकिलकादय· १, पोतादिव जायन्त इति पोतजा –ते च हस्तिवल्गुलीचर्म्मजलूकाप्रभृतय· २, रसाज्जाता रसजा –आरनाल-दधि-तीमनादिषु पायुकम्याकृतयोऽतिसूक्ष्मा भवन्ति ३, जरायुवेष्टिता जायन्त इति जरायुजाः गोमहिष्यऽजादिकमनुष्यादय· ४, सस्वेदाज्जाता इति सस्वेदजा मत्कुणयूकादय ५, समूर्छनाज्जाता समूर्छनजा. शालभपिपीलिकामक्षिकासाळूरादयः ६, उद्भेदाज्जन्म येषा ते उद्भेदजा. पतङ्गखञ्जरीटपारिप्लवादय ७, उपपाताज्जाताः उपपातजाः, उपपातेन वा भवा औपपातिका देवा नारकाश्च ८, इति **दशवैकालिकवृत्तौ ।**

अया ५ समुच्छिमया। उभिय ७ तहोऽनवाइअ ८, भेएण अट्ठहा जीवा ॥ २३० ॥ मिच्छत्तं १ वेअतिग, हासाईछक्कग च १० नायव्व। कोहाईण चउक्क १४, चउन्स अब्भितरा गठी ॥ २३१ ॥ निणकप्पिया य साहू, उक्कोसेण तु एगवसहीए। सत्त य हवति कहमवि, अहिआ कइआवि नो हुति ॥ २३२ ॥ जइ जग्गति सुविहिआ, करंति आवस्सय च अन्नत्थ। सिज्जायरो न होई, सुत्ते व कए व से होई ॥ २३३ ॥ अट्टेण तिरिक्खगई, रुद्दज्झाणेण गम्मए नरय। धम्मेण देवलोए, सिद्धिगई सुक्कज्झाणेण ॥ २३४ ॥ कामाणुरंजिय अट्ट १, रोद्द हिंसाणुरंजिय २। धम्माणुरंजिअ धम्म ३, सुक्कज्झाण निरंजण ॥ २३५ ॥ जइआ होही पुच्छा, तइआ एअस्स उत्तर दिज्जा। इक्कस्स निगोअस्स, अणंतभागो गओ सिद्धिं ॥ २३६ ॥ वय ५ समणधम्म १५ संजम १२, वेआवच्च ४२ च बंभ-गुत्तीओ ५१। नाणाइतिय ५४ तव ६६ कोहनिग्गहाई ७० चरणमेअं ॥ २३७ ॥ पिंडविसोही ४ समिई ५, भावण १२ पडिमा १२ इंदिय निरोहो ५। पडिलेहण २५ गुत्तीओ ३, अभिग्गहा ४ चेव करण तु ॥ २३८ ॥ तिगुणा तिरूव अट्ठिआ, तिरिआण इत्थिआ मुणेअव्वा। सत्तारीसगुणा पुण, मणुआण सुराण चत्तीसा ॥ २३९ ॥ असंडेण समाइन्न, ज कत्थइ कारणे असावज्ज। न निवारिअमन्नेहिं अ, बहुमणुमयमेअमायरिय ॥ २४० ॥ रुक्खाण जलाहारो [1]सकोअणिआमएण सकुचई। नियवन्नेहिं वेढइ, वल्ली रुक्खे परिगहेण ॥ २४१ ॥ इत्थिपरिरंभएण, *कुरुबकतरुणो फलति मेहुन्ने। वह कोहणस्स कदो, हुंकार मुअइ कोहेण ॥ २५२ ॥ माणे झरइ रुअंती, छायइ वल्ली फलाइ मायाए। लोभे निप्पलासा, खिवंति मूले निहाणुवरिं ॥ २४३ ॥ रयणीए सकोओ, कमलाण होइ लोगसन्नाए। ओहे चइत्तुमग्ग चडंति रुक्खेसु वल्लीओ ॥ २४४ ॥ एगिंदियजीवाणवि, इअ दस सन्ना जिणेहिं पन्नत्ता। नंदु हुंति मोह-सुह-दुह, वितिगिच्छा सोगधम्माइ ॥२४५॥ गीअत्थो अ विहारो, बीइओ गीअत्थमिसिओ भणिओ। एत्तो तइअविहारो, नाणुन्नाओ जिणवरेहिं ॥ २४६ ॥

[पञ्चवस्तुके ११८० पृ० १७३ ॥]

गीअं भण्णइ सुत्त, अत्थो पुण होइ तस्स वक्खाण। सुत्तेण य अत्थेण य, गीअत्थ त विआणाहि ॥ २४७ ॥ जो देइ उवस्सय जइवराण गुणसयसहस्सकलिआण। तेण दिन्ना वत्थन्नपाणसयणासणविगप्पा ॥२४८॥ (मिच्छे-१ सासण-२ मीस्से-३ अविरय-४ देसे-५ पमत्त ६ अपमत्ते ७।

१-यदि शय्यातरगृहे स्थित्वा जागरित्वा प्रामातिक प्रतिक्रमणं कुर्वन्ति तदाऽसौ शय्यातरः। अथैतच्छय्यायां सकलां रात्रिं जागरित्वा प्रामातिक प्रतिक्रमणमारभन्ते सुवन्ति तदा नैव शय्यातरो न भवति किन्तु यद्गृहे प्रतिक्रमणं कृतं स एव, अथ मूलशय्यायां रात्रौ सुप्त्वाऽन्यत्र प्रातः प्रतिक्रामन्ति तदा नैवोऽन्यत्र द्वावपि शय्यातरौ, यदा तु वसतिसङ्घाणतादिकारणवशेनैकत्रापि सार्धमवस्थितास्तदा यत्राचार्यः स्थितः स शय्यातरो नान्य ॥ २-निरनुष्ठानं चरणम्। ३-यावान्मेरुः। ४-'असंडेण०' रागद्वेषरहितेन यत्किञ्चिदाचार्यादिवर्ग प्रयोजनेन सता समाचीर्णम् अर्थात् यद्गृहस्थ गृहवस्त्रपात्रादिकं कुर्वाणं कुत्रचिद् द्रव्यक्षेत्रकालादौ कारणे पुष्टालम्बने असावद्यं प्रकृत्या मूलोत्तरगुणाराधनायां बाधकं न च नैव निवारितमन्यैर्गणधरैरेव तच्चाल्पवक्तिभिर्गीतार्थैः, अपि तु बहु यथा भवत्येवमनुमतमेतदार्षाणाम्। इति कल्पवृक्षो जेयः ३ ॥

५-यद्योजनिश्च-द्रव्यक्षेत्रादिभेदा अत्रैवषष्ठद्वारे योजनात्, पञ्चवस्तुके इयं १७६ गाथा, तत्र द्वितीयचरणे एवं-'ज कत्थइ कारणे असावज्ज' तत्र व्याख्या—क्वचित् प्रयोजनेन शय्या तदेव ॥

*-कुरबकतरुणां तु कमनीयप्रसूनिनी १ भुजङ्गावगूढेन २ पार्श्वितारक्तशाखा ३ दिव्य प्रसूतपत्रादि [illegible] ॥ यथा-श्रीमं दयाश्रिद्रुमैरुपगति, बकुल स्त्रीपुन्नृपसेवनम्, पद्मापनादशोकमल्लिकरुरवकै [illegible] मन्दारो ननैवमेवमृदुमधुरसेनाधमको बकवकपटुनो गीतज्ञमेरुर्विकृति पुरतो नर्तनात्कर्मधर ॥१॥

६-'बहु' एकेन्द्रियभेदेषु यद्वहुत्वं न भवति। ७-गीतार्थश्च विहारश्च तदभेदोपचारात्, द्वितीयो गीतार्थनिश्रितो विहार एव, अथवा विहारकृत्रीदृशविहार-सम्बन्धिनो ज्ञातुरेव जिनवरैः-भगवद्भिः ॥

नियट्टि ८ अनियट्टि ९ सुहुमु १० वसम ११ खीण १२ सजोगि १३ अजोगि गुणा १४ ॥) पावइ सुरनररिद्धी, सुकुलुप्पत्ती य भोगसामिद्धी। निव्थरइ भवमडगारी, सिज्जादाणेण साहूणं ॥२४९॥ संगमय १ कालसूरी २, कविला ३ अंगार ४ पालया ५ दोवि ६। नो जीव ७ गुट्ठमाहिल ८, उदाइनिव मारय ९ अभव्वा ॥२५०॥ अंडणट्ठिसयसहस्सा, सत्तावीसं भवे सहस्साइं। चत्ताकोडाकोडी वासाणं उसभजिण आउं ॥२५१॥ उस्सेह अंगुलेणं, अह उड्ढमुस्सेह सत्त रयणीओ। तिरिलोए पणधणुसय, सासयपडिमा पणिवयामि ॥२५२॥ गोहुम १ साली २ जवजव ३, जवाइ ४ धन्नाण कुट्ठगाईसु। खविआणं उक्कोसं, वरिसतिगं होइ सचित्तं॥ २५३ ॥ तिल १ मुग्ग २ मसूर ३ कलाय ४ मास ५ चवलग ६ कुलत्थ ७ तुवरीणं ८। तह वट्टचणग ९ वल्लाण १० वरिसपणगं सजीवत्तं ॥ २५४ ॥ अइसी १ लट्ठा२ कंगू ३, कोडीसग ४ सण ५ वरट्ट ६ सिद्धत्था ७। कुद्दव ८ रालग ९ मूलग, वीआणं १० सत्त वरिसाणं ॥२५५॥ अमित्तो मित्तरूवेण, कंठं घेत्तूण रोअई। मामित्तो सग्गइं जाइ, दोवि गच्छामु दुग्गइं ॥ २५६ ॥ उवएसा दिज्जंति, हत्थे नच्चाविऊण अन्नेसिं। जं अप्पणा न कीरइ, किमेस विक्काणुओ धम्मो ॥ २५७ ॥ सद्देण मिउ रूवेण पयंगओ महुअरो अ गंधेणं। आहारेण य मच्छो, वज्झइ फासेणऽवि गइंदो ॥२५८॥ कत्थवि जीवो वलिओ, कत्थवि कम्माइं हुंति वलिआइं। जीवस्स य कम्मस्स य पुव्वनिवद्धाइ वेराइं॥२५९॥ राई सरिसवमित्ताणि, परच्छिद्दाणि पाससे। अप्पणो विल्लमित्ताणि, पासंतोऽवि न पाससे ॥२६०॥ सीसं धुणियं चित्तं, चमक्किअं पुलकिअं च अंगेहिं। तहवि हु परगुणगहणे, खलस्स न हु निग्गया वाणी॥२६१॥ पंचेदिआ मणुस्सा, एगय[स]नर भुत्तनारिगब्भंमि। उक्कोसं नव लक्खा, जायंती एगवेलाए ॥ २६२ ॥ संघाइआण कज्जे, चुण्णिज्जा चक्कवट्टिसिन्नंपि। तीए लद्धीइ जुओ, लद्धि पुलाओ मुणेयव्वो ॥ २६३ ॥ उत्तमनर १ पंचुत्तर २ तायत्तीसा य ३ पुव्वधर ४ इंदा ५। केवलिदिक्खिअ ६, सासणदेवी ७ जक्खा य ८ नो अभव्व ॥ २६४ ॥ अरिहंत १ सिद्धि २ चेइय ३, तव ४ सुअ ५ गुरु ६ साहु ७ संघ ८ पडिणीओ। वंधइ दंसणमोहं, अणंतससारिओ जेणं ॥ २६५॥ जो जेण सुद्धधम्मंमि ठाविओ संजएण गिहिणा वा। सो चेव तस्स जायइ, धम्मगुरू धम्मदाणाओ ॥ २६६ ॥ आरंभे नत्थि दया, महिलासंगेण नासए वंभं। संकाए सम्मत्तं, पव्वज्जा [दव्व] अत्थगहणेणं ॥ २६७ ॥ गिहिवावारपरिस्सम–खिन्नाण नराण वीसमट्ठाणं। एगाण होइ रमणी, अण्णाण जिणिंदवरधम्मो ॥ २६८ ॥ तुल्लेवि उअरभरणे, मूढ अमूढाण पिच्छसु विवागं। एगाण नरयदुक्खं, अण्णेसिं सासयं सुक्खं ॥ २६९ ॥ जीवंति पुहविपडिआ, भयरवपडिआवि केवि जीवंति। जीवंति खग्गछिन्ना, चट्टु च्छिन्ना न जीवंति ॥ २७० ॥ आवायमित्तगुरुएहिं तह पेरंतलहुअभूएहिं। घंटानिनायसरिसेहिं लज्जिमो लोअपिम्मेहिं ॥ २७१ ॥ नलिणं मलिणमिणं, विरसमिणं गंधवज्जियमिणं च। मालइरत्तो भमरो, परिहरइ विआरिउं कुसुमे ॥ २७२ ॥ अइहासो १ अइतोसो २, अइदुज्जाण–माणुसेहिं संवासो। अइउव्भडो अ वेसो, पंचवि गुरुअस्स लहुअंति ॥ २७३ ॥ कालंमि अणाईए, जीवाणं विविहकम्मवसगाणं।

१–५९ लाख कोडाकोडी, २७ सहस्र कोडाकोडी, ४० कोडाकोडी, अङ्कतोऽपि यथा–५९२७०४०००००००००॥ ८४ वरसे १ पूर्वाङ्ग (१)' ८४ लाख पूर्वाङ्गे १ पूर्व (२)। ८४ लास पूर्वे १ त्रुटिताङ्ग (३)। एतल्उ आदिनाथ आउपु गाथोक्त ॥ २–शाश्वतजिनस्तवने वृत्तौ सूत्रेऽपि यथा–पडिमा पुण गुरुआओ, पणधणुसयलहुअसत्तहत्थाओ ॥ ३–**कलायः**–त्रिपुटाख्यधान्यविशेष. । ४–**वट्टचणकाः**–शिखारहिता वृत्ताकाराश्चणकविशेषा ॥ ५–**लट्ठा**–कुसुम्भपीत०, **कंगू**–तन्दुला ; कोद्रवविशेषः । **शणं** त्वप्रधानं वरट्टत्ति **'वरटी'** इति प्रसिद्धम्। ६–तस्य हि एतादृशी शक्तिर्यया चक्रवर्त्तिस्कन्धावारमपि यो गृह्णीयाद्विनाशयेद्वा न प्रायश्चित्तं प्राप्नुयात्, भाष्यवृत्तौ।

त नत्थि सविहाणं ससारे ज न सभवई ॥ २७४ ॥ अरिहतो असमत्थो, तारणे लोआण-दीह-समारे। मग्गे देसणकुसलो, तरंति जे मग्गि लग्गति ॥ २७५ ॥ दस पुव्वा वुच्छिन्ना मपुन्ना, सुरभवमि सपत्ते वइरमि महासत्ते, सघयण अद्धनाराय ॥ २७६ ॥ रिसहो १ रिसहस्स सुया ९९, भरहेण विवज्जिआ नवनवइ। अट्ठ य भरहस्स सुया, सिद्धा इक्कमि समयमि ॥ २७७ ॥ चासाण वीससहस्सा, नवसय तिअमास पचदिणपहरा। इक्का घडिआ दोपल, अक्खरगुणयाल जिणधम्मो ॥ २७८ ॥ अंद्धामलग[य]पमाणे, पुढविक्काए हवति जे जीवा। ते पारेवयमित्ता, जबुद्दीवे न मायति ॥ २७९ ॥ एगमि उन्गनिंदुमि, जे जीवा जिणवरेहिं पन्नत्ता। ते जइ सरिसवमित्ता, जबुद्दीवे न मायति ॥ २८० ॥ सोहम्ममि दिवड्ढा, अट्ठाइज्जा य हुति माहिंदे। पचेव सहस्सारे, छ अहुय सत्त लोगंते ॥ २८१ ॥ दो कोड्डाकोडीओ, पणसिय-लक्खा य हुति कोडीओ। इगुत्तर सहस-कोडी, चउसय कोडीओ नायव्वा ॥ २८२ ॥ अट्ठावीस कोडी, लक्खा सगवन्न चउदस सहस्सा। दोय सयापणसीया, चवति देवीओ इन्दस्स ॥ २८३ ॥ इह भरहे केवि जीवा, मिच्छदिट्ठी य भद्दया भावा। जे मरिऊण नरमे, वरिसे होहिंति केवलिणो ॥ २८४ ॥

वारसहि जोयणेहिं, सोअ परिगिण्हए सद्द। रूव गिण्हइ चक्खु, जोअणलक्खाओ साइरेगाओ ॥ गध रस च फास, जोअणनवगाउ सेसाइ ॥ २८५ ॥ पणसयसत्ततीसा, चउत्तीस सहस्स लक्ख इगवीसा पुक्खरदीवड्ढनरा, पुव्वेण अवरेण पिच्छति ॥ २८६ ॥

[पुष्पमालावृत्तौ ४३४ ॥]

कालतिय, वयणतिय लिंगतिय तह परोक्ख पच्चक्ख। उवणयऽवणयचउक्क, अज्झत्थ चेव सोलसम ॥ २८७ ॥

[इति श्रीबृहत्कल्पे प्रवचनसारे १४० द्वारेऽपि ३६४ पत्रे ॥]

उम्मग्गदेसणाए, चरण नासिंति जिणवरिंदाण। नाणदसणा खलु, न लब्भा तारिसा दट्ठु ॥ २८८ ॥ [आभिग्गहिय-अणभिग्गहिय-तह अभिनिवेसिय चेव। ससइय अणाभोग मिच्छत्त पचहा एव] अक्खडियचारित्तो वयगहणाओ य जो भवे तित्थ। तस्स सगासे दसण,-वयगहण तह य सोही य ॥ २८९ ॥ तरिअव्वा य पइन्ना, मरिअव्व वा समरए समत्थेण। असरिसजणउल्लावा, न हु सहिअव्वा कुलपसूएण ॥ २९० ॥ जबुद्दीवे चक्की, उक्कोस तीस चउ जहन्नेण। धायइपुक्खरदुगुणा, एमेव य केसवाईआ ॥ २९१ ॥ एगदिणे जे देवा, चवति तेसिं पि माणुसा थोवा। कत्तो मे मणुयभवो, इअ चिंताए सुरो दुहिओ ॥ २९२ ॥ जोइ १ वण २ पढमपुढवि नव नागाईओ जति चीआए। तईय असुरकुमारा, वेमाणिय जति सत्तसु वि ॥ २९३ ॥ ते उड्ढमुअ जाव, भवणवई

१-सणी नातिपुष्प वापि वृक्षमुदुर। २-अप्कायस्य सपपप्रमाणभणनेन पृथ्वीत सूक्ष्मत्वम्। ३-भगवत्या १४ शतके ८ उद्देशके सिद्धिशिलात उपरि अलोको योजनम् एक, तत्र इद योजन उत्सेधाङ्गुलनिष्पन्न ज्ञेय यतस्तस्य योजनस्योपरितनक्रोशस्य षष्ठभागे सिद्धावगाहना धनुस्त्रिभागयुक्त त्रयस्त्रिशदधिकधनु शतत्रयमानाभिहितरूपा उत्सेधाङ्गुलयोजनाश्रयणत एव युज्यत इति। ४-शब्द-मेघगर्जनादिरूपम् १ चक्षु सातिरेकयोजनस्थाद् रूप गृह्णाति विष्णुकुमारादेरिव स्वचरणपुरोवर्त्तिगर्त्तावस्थगतगोष्पादिदर्शनात्, इदमभास्वरपदार्थापेक्षया भास्वरपदार्थापेक्षया तु पणसये त्ति गाथोक्त पटुघ्राणादिशक्तेर्देवादिनूपुरादीनामिव गध तिक्तकटुकादिरस। ५-उपनय स्तुति अपनयो-निंदा तयो चतुष्कम्-उपनयापनयचतुष्कम्, 'रूपवती स्त्री इति उपनयवचनम् १ दु शीला' इति अपनयवचन २ रूपवती स्त्री किंतु दु शीला' इति उपनयापनयवचनम् ३ कुरूपा स्त्री किंतु सुशीला इति अपनयोपनय० ४, ६-अन्यचेतसि निधाय विप्रतारकबुद्ध्या अन्यत् विभणिषु पुनरपि सहसा यच्चेतसि तदेव वक्ति यत्तत् षोडशमध्यात्मवचनम्। ७-तत्सम्बन्धि स्वय विनष्टसम्यग्दर्शना तादृशा द्रष्टुमपि न कल्पते किं पुनस्तै सम सहवासादय।

जाव जंति सोहम्मे। जोइ वण पंडगवणं, असंखदीवोदहितिरियं तु ॥ २९४ ॥ [दो पढमकप्पपुढविं, दो दो दो वीय-तईय-चउत्थि । चउ उवरिम ओहीए, पासंति य पंचमिं पुढवि ॥१॥ छट्ठिं छग्गेविज्जा, सत्तमिमियरे अणुत्तरसुराओ । किंचूणलोगनालिं, असंखदीवोदहिं तिरियं ॥ २ ॥] मेल्हेइ सोहम्माओ, कोवि सुरो लोहगोलगं हिट्ठा । भारसहस्समयं सो, छम्मासेहिं च छदिणेहिं ॥ २९५ ॥ छप्पहरछघडि-आहिं, जावइयं इक्कमिज्ज तावइआ । [1]रज्जू तयद्धमणो, दीवसमुद्दंऽतिमो [2]जलही ॥ २९६ ॥ पणया-लीसं आगम,-समग्ग-गंथाण हुंति छल्लक्खा । पणयालीस सहस्सा, पंचसया चेव चउयाला ॥२९७॥ संविग्गसंजयाणं, दिज्जइ घिप्पइअ पढमभंगो य । संजइवग्गे दिज्जइ, नवि घिप्पइ कारणे वीओ ॥ २९८ ॥ गिहि १ अन्नतित्थिआणं २, नवि दिज्जइ घिप्पए अ नवरं तु । नवि दिज्जइ नवि घिप्पइ, [3]पासत्थाईसु सव्वेसु ॥ २९९ ॥ सुरलोअवाविमज्झे, मच्छाई नत्थि जलयरा जीवा । गेविज्जे नहु वावी, वाविअभावे जलं नत्थि ॥ ३०० ॥ चेइयदव्वं दुविहं, पूआ १ निम्मल्ल २ भेयओ तत्थ । आयाणाई दव्वं, पूआरित्थं मुणेअव्वं ॥ ३०१ ॥ अक्खयफलवलिवत्थाइ संतिअं जं पुणो दविणजायं । तं निम्मल्लं वुच्चइ, जिणगिहकम्ममंमि उवओगो ॥ ३०२ ॥ अह पुवि चिअ केणइ, हविज्ज पूआ कया सुविहेण । तंपि सविसेससोहं, जह होइ तहा तहा कुज्जा ॥३०३॥ निम्मल्लंपि न एवं, भण्णइ निम्मल्ल-लक्खणा भावा । भोगविणट्ठं दव्वं, निम्मल्लं विंति गीयत्था ॥३०४॥ इत्तो चेव जिणाणं, पुणरवि आरो-वणं कुणंतु जहा । वत्थाहरणाईण, जुगलिअ कुंडलिअमाईणं ॥ ३०५ ॥ कहमन्नह एगाए, कायाईणं जिणिंदपडिमाणं । विजयाई वन्नि अट्ठसयं लूहंताया समए ॥ ३०६ ॥ जे निच्चमप्पमत्ता, गंठिं वंधंति गंठिसहियंमि । अट्ठसयं लूहंता सग्गाऽपवग्गसुक्खं, तेहिं निवद्धं सगंठिमि ॥३०७॥ भणिऊण नमुक्कारं, निच्चं विम्हरण वज्जिया धन्ना । पारंति गंठि सहिअं गंठिसह कम्मकंठीहिं ॥ ३०८ ॥ पोरिसि १ चउत्थ २ छट्ठे ३, काउं कम्मं खवंति जं मुणिणो । तं नो नारयजीवा, वाससयसहस लक्खेहिं ॥ ३०९ ॥ सत्तरिसयमुक्कोसं, वीस जहन्नेण विहरमाणजिणा । समयखित्ते दस वा [4]जम्मं पइवीस-दसगं वा ॥ ३१० ॥ पायमिह क्रूरकम्मा, जीवा भवसिद्धियावि दाहिणए । नेरइअतिरिअमणुआ,-सुराइठाणेसु गच्छंति ॥ ३११ ॥ अट्ठ १ दुवालस २ सोलस ३, चउत्तिहारेहिं पउरमड्ढेहिं । दसहिं तिहारा वड्ढे, एगओ होइ उववासो ॥ ३१२ ॥ गिह १ जोइ २ भूसणंगा ३, भोअण ४ भायण ५ तहेव वत्थंगा ६ । चित्तरसा ७ [5]तुडिअंगा ८, कुसुमंगा ९ दीविअंगा य १० ॥ ३१३ ॥ [6]वहुरयण-विणिम्माया, भवणदुमा अट्ठभूमिआ दिव्वा । सयणासणसन्निहिआ, तेएण निदाहरविसरिसा ॥३१४॥ जोइदुमाणं उवरिं, ससिसूरा जत्थ वच्चमाणाऽवि । ताणं पभवोऽपहया, निअयंपि छविं विमुंचंति ॥ ३१५ ॥ वरहार कणयकुंडल,-मउडालंकारनेउराईणि । नियअंगभूसणाइं आहरणदुमेसु जायंति ॥ ३१६ ॥ अट्ठसयसज्जयजुओ, चउसट्ठी तह य वंजणविअप्पो । उप्पज्जइ आहारो, भोअणरुक्खेसु रसकलिओ ॥ ३१७ ॥ भिंगारथालवट्टय, कच्चोलयवद्धमाणमाईणं । कंचणरयणमयाइं, जायंति अ भायणंगेसु ॥ ३१८ ॥ खोमदुगुल्लयवाल्य,-चीणंसुअ पट्टमाडआइं च । वत्थाणि वहुविहाइं वत्थंगदुमा पमाणंति ॥ ३१९ ॥ कायंवरी पसन्ना, आसवजोगा तहेवऽणेग विहा । चित्तंगरसेसु

१-रज्जुर्भवेत्। २-स्वयम्भूरमणसमुद्र, प्रकारान्तरेण रज्जुप्रमाणमाह। ३-पार्श्वस्थादीना न दीयते नापि तेभ्यो गृह्यते। ४-महाविदेहेषु जघन्यत। ५-जन्म आश्रित्य महाविदेहेषु २०, भरतैरावतेषु १० स्यु। ६-त्रुटिताङ्गास्तु-[illegible] उपगीयन्ते। कुसुमाङ्गास्तु-विचित्रमरससुरभिपञ्चवर्णमाल्य-[illegible] भवन्ति। दीपिकाङ्गास्तु-यथा इह स्निग्धा प्रज्वलन्त्य. कनकमणिमय्यो दीपिका उद्योतं कुर्वाणा दृश्यन्ते [illegible] उद्योतेन सर्वमुद्योतयन्तिष्ठन्ति ॥ ७-विश्रसापरिणामेन।

सया, पाणयजोगा उ जायति ॥ ३२० ॥ फालो अचित्तो अह आविओ वा, चउरगुल वित्थडओ असधिम । विस्सामहेउ तु सरीरयस्स, दोसा अवट्ठभगया न एव ॥ ३२१ ॥ एक पाउरमाणे, रोमिअं उन्निअ च दुहुमासो । दुनि उ पाउरमाणे, अतो रोमी बहिं उन्नी ॥ ३२२ ॥ छप्पइअ पण गरक्खा, मूसा उज्झायणा य परिहरिआ । सीयत्ताण च कय, तेण रोम न बाहिरओ ॥ ३२३ ॥ पेढमचरिमा उ सिसिरे, गिम्हे अद्ध तु तासि वज्जेज्जा । पाय ठवे सिणेहातिरक्खणट्ठा पवेसे वा ॥३२४॥

[श्रावकविधौ पण्डितराजपरमार्हतधनपालेनोक्तम् ॥]

पचविहविसयसुक्ख, उवभुनइ परमिएसु दिवसेसु । तिव्वाभिलासविरओ, परिहरओ पचसु तिहीसु ॥ ३२५ ॥ जह दीवा दीवसय, पईवई सोवि दिप्पई दीवो । दीवसमा आयरिया, दिप्प च पर च दीवति ॥ ३२६ ॥ कयवयकम्मयभावो १, सीलत्व चेव तह य गुणवत्त २।३ । रिउमइखवहरण चिअ ४, गुरुसुस्सूसा य बोधव्वा ५ ॥ ३२७ ॥ पवयणकोसह पुण, ६ छट्ठ ठाण तु होइ नायव । छट्ठाणगुणेहिं जुओ, उक्कोसो सावगो होई ॥ ३२८ ॥

मैथुनप्रसक्तयोर्हि स्त्रीपुसयोरुत्कृष्टतोऽष्टादशलक्षजीवा विनश्यन्ति । यदुक्तम्-

मेहुणसन्नारूढो, नव लक्ख हणेई सुहुमजीवाण । केवलिणा पन्नत्त, सद्दहिअव पयत्तेण ॥ ३२९ ॥

इत्थीजोणीइ सभवति चेइदिया उ जे जीवा । एको व दो व तिण्णि व, लक्खपुहुत्त च उक्कोस ॥३३०॥

ससक्तायां योनौ एते द्वीन्द्रिया शुक्रशोणितसभवास्तु गर्भजपञ्चेन्द्रिया इमे-

पचिंदिया-मणुस्सा इगनरसमुत्तनारिगब्भमि । उक्कोस नवलक्खा, जायते एगवेलाए ॥ ३३१ ॥

नवलक्खाण मज्झे, जायइ इक्कस्स दुण्ह व समत्ती । सेसा पुण एमेव य, निलय वच्चति तत्थेव ॥३३२॥

समूर्च्छिमपञ्चेन्द्रियमनुष्या अपि असङ्ख्येयाश्चाहि-

असख्य इत्थीनरमेहुणाओ, मुच्चति पचिंदिअमाणुसाओ । नीसेस अगाण विभत्तिचगे, भणइ जिणो पन्नवणा उवगे ॥ ३३३ ॥ सट्ठुद्धरणनिमित्त, गीअत्थगवेसणा तु उक्कोस । जोअणसयाइ सत्त उ, घारस वरिसाइ कायव्वा ॥ ३३४ ॥ अगीअत्थो न विआणइ, सो ऊ चरणस्स देइ ऊणऽहिय । ता अप्पाण आलोअग च पाडेइ ससारे ॥ ३३५ ॥ ज जयइ अगीअत्थो, ज च अगीअत्थनिस्सिओ जयई । बट्टावेई गच्छ, अणतसमारिओ होई ॥ ३३६ ॥ श्रद्धालुता श्राति शृणोति शासन, धन वपेदाशु शृणोति दर्शनम् । कृतकृत्य पुण्यानि करोति सयम, त श्रावक प्राहुरमी विचक्षणा ॥ ३३७ ॥ तेरसकोडिसयाइ, चुलसीकोडीओ घारस य उक्खा । सगसीइ सहस दो सय, सवग्ग इक्कमगीए ॥ ३३८ ॥ १३८४१२८७०० एतावन्त ॥ सुन्नासुन्नो भीसो, तिविहो ससारचिट्ठणाकालो । तिरियाण सुन्नवज्जो, सेसाण होइ तिविहो वि ॥ ३३९ ॥ नाणस्स केवलीण, धम्मायरिअस्स सघसाहूण । माई अवन्नवाई, किब्बिसिअ भावण कुणई ॥ ३४० ॥

[इति श्रीभगवतीवृत्तौ प्रथम शतके द्वितीयोद्देशके ५० पत्रे ॥]

जलदोण १ मद्दभार २, समुहाइ समूसिओ उ जो णव उ ३ । माणु १ म्माण २ पमाण ३, तिविह खलु लक्खण एय ॥ ३४१ ॥

[श्रीभगवतीवृत्तौ द्वितीयशतके प्रथमोद्देशके ११९ पत्रे ॥]

१-विस्मृत-अन्त सन्धिरहित । २-एवविध पर्याप्तिकापर्याप्तो योगापर्याप्तो विश्रामहेतो शरीरस्य गृह्यते एवमवष्टम्भदोषा न स्यु । अथ च स्थविर १ ग्लान २ बालवृद्धाचार्याणां ३ कल्पते चान्येषाम् । ३-कप्पासिए० छप्पइआ न भवति इमरहा बहू भवति पणओ उल्लि अनो उन्निय पाउणिज्जमाण मठीमसा य कवली दुग्गधा विहिपरिभोगेण सावि उज्झयणया परिहरिया पडगब्भक्खलिइ सीयत्ताण कय भवइ, पुण्ण कारणेण लोमिय बाहिं न पसुरिज्जा । निशीथे ॥ ४-प्रथमचरमयोर्यामयोर्वस्त्रयित्वा उभयोरर्द्धे वस्त्रयित्वा उष्णे पात्र स्थापयेद् अवश्याय—महिका—हिमकणा रक्षार्थं मध्ये पात्र प्रवेशयेद् ॥ ओघनिर्युक्ति (१४५)

मस्तकशूचिविनाशे, तालस्य यथा ध्रुवो भवति नाशः। तद्वत्कर्म्मविनाशो, मोहनीयस्य क्षये नित्यं ॥ ३४२ ॥

[श्रीआचाराङ्गप्रथमश्रुतस्कन्धे।]

जे उ दाणं पसंसंति, वहमिच्छंति पाणिणं। जे उ णं पडिसेहिंति, वित्तिच्छेअं करिंति ते ॥३४३॥

[श्रीआचाराङ्गप्रथमश्रुतस्कन्धे षष्ठाध्ययने २३२ पत्रे।]

[1]जम्मा १ मिसेअ २ निक्खमण ३ चरण ४ नाणुप्पया य ५ निव्वाणे ६। दिअलोअभवण ७ मंदर ८, नंदीसर ९ भोमनगरेसु १० ॥ ३४४ ॥ अट्ठावय ११ उज्जिते १२ गयग्गपयए अ १३ धम्मचक्के अ १४। पास १५ रहावत्तनगं १६, चमरुप्पायं च वंदामि ॥ ३४५ ॥

[इदं गाथाद्वयं श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धप्राप्ते तृतीयचूलायां श्रीआचाराङ्गनिर्युक्तौ ३८५ पत्रे ॥]

[2]अलिअं न भासिअव्वं, अत्थि हु सच्चंपि जं न वत्तव्वं। सच्चंपि होइ अलिअं, जं परपीडाकरं वयणं ॥ ३४६ ॥

[इति श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे चतुर्थाध्ययने प्रथमोद्देशके वृत्तौ ३५६ पत्रे ॥]

सत्तरिसयमुक्कोसं १७०, इअरे दस १० समयखेत्तजिणमाणं। चोत्तीस पढमदीवे, अणंतरऽद्धे य ते दुगुणा ॥ ३४७ ॥

[इति आचाराङ्गवृत्तौ चतुर्थाध्ययने प्रथमोद्देशके १६२ पत्रे ॥]

यथाप्रकारा यावन्तः संसारावेशहेतवः [आश्रवाः]। तावन्तस्तद्विपर्यासा-न्निर्वाणसुखहेतवः ॥३४८॥

[आचाराङ्गवृत्तौ ४ अध्ययने २ उद्देशके १६४ पत्रे ॥]

कारणमेव तदन्त्यं, सूक्ष्मो नित्यश्च भवति परमाणुः। एकरसवर्णगन्धो, द्विस्पर्शः कार्यलिङ्गश्च ॥३४९॥

[इति श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ ॥]

जेसिमवड्ढो पुग्गल,-परिअट्टो सेसओ अ संसारे। ते सुक्कपक्खिया खलु, अहिए पुण कण्हपक्खाओ ॥ ३५० ॥ मूलं १ साह २ पसाहा ३, गुच्छ ४ फले ५ छिद पडिअभक्खणया ६। सव्वं १ माणुस २ पुरिसा ३, साउह[6] ४ झुज्झंत ५ धणहरणा ॥ ३५१ ॥ (?)

लिङ्गदानविधिमाह—

["पुव्वामुहो उ उत्तरमुहो व देज्जाऽहवा पडिच्छेज्जा। जाए जिणादओ वा, हवेज्ज जिणचेइयाइं वा ॥ १ ॥"]

[श्रीस्थानाङ्गे २ स्थाने १ उद्देशके वृत्तौ ५७ पत्रे ॥]

१-**जन्मभूमी १, अभिसेओ-जत्थ रायाभिसेओ वा २, निक्खमणो-जहिं निक्खंतो ३, चरणं-कुम्मारगामा अट्ठिअगामादि जत्थ हिंडंतो ४, नाणुप्पायभूमी ५, निव्वाणभूमी ६, भावे तस्स आगाढं दंसणं भवति। इति श्रीआचाराङ्गचूर्णौ।** २-गजाग्रपदे दशार्णकूटवर्त्तिनि तथा तक्षशिलाया धर्मचक्रे, तथा अहिच्छत्राया पार्श्वनाथस्य वरणेन्द्रमहिमास्थाने, एवं रथावर्त्ते पर्वते वैरस्वामिना यत्र पादपोपगमनं कृतं यत्र च श्रीमत् वर्द्धमानमाश्रित्य चमरेन्द्रेणोत्पतनं कृतम्॥ ३-**"से भिक्खू वा० जा य भासा सच्चा सुहुमा जा य भासा असच्चामोसा तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभूओवघाइयं अभिकंखं भासं भासिज्जा"** वृत्तिः-स भिक्षु या पुनरेवं जानीयात् तद्यथा-या च भाषा सत्या 'सूक्ष्मा'ति कुशाग्रीयया बुद्ध्या पर्यालोच्यमाना मृषाऽपि सत्या भवति, यथा सत्यपि मृगदर्शने 'लुब्धकादेरपलोप इति, उक्तञ्च-**'अलियं'** इत्यादि, **आचाराङ्गवृत्तौ।** ४-अर्द्धपुद्गलपरावर्त्त किञ्चिन्न्यून॰। ५-शुक्लो विशुद्धत्वात्पक्षोऽभ्युपगम शुक्लपक्षस्तेन चरन्तीति शुक्लपाक्षिका, शुक्लत्वं च क्रियावादित्वेन, इति **स्थानाङ्गवृत्तौ।** ६-**साउह**-आयुधसहित। ७-**पुव्व०**-पूर्वाभिमुख॰ १ उत्तराभिमुखो २ वा दद्यात् गुरु। अथवा प्रतीच्छेच्छिष्यो यस्या जिनादयो वा दिशिजिना मन पर्यायज्ञानिन अवधिसपन्नाश्चतुर्दशपूर्व्वधरा नवपूर्वधराश्च जिनचैत्यानि वा यस्या सा दिशि आसन्नानि तदभिमुखो दद्यादथवा प्रतीच्छेदिति गाथार्थः ॥ १ ॥ इति **पञ्चवस्तुकवृत्तौ २३ पत्रे** ॥

भूए अणाइकाले, केइ होहिंति गोअमा ! सूरी । जेसिं नामग्गहणे, नियमेण होइ पच्छित्त ॥३५२॥
एअ गच्छवयत्थ, दुप्पणिहाणतर तु जो सटे । त गोअम ! जाण गणिं, निच्छयओअणतससारिं ॥३५३॥
[इद गाथाद्वय श्रीमहानिशीथे पञ्चमाध्ययने ४२ पत्रे ॥]

सूईहिं अगिवन्नाहिं, सभिन्नस्स निरतर । जावइअ गोअमा ! दुक्ख, गब्भे अट्ठगुण तहा ॥३५४॥
गब्भाओ निप्फटतस्स, जोणीजतनिपीडणे । कोटिगुण तय दुक्ख, कोडाकोडिगुण पि वा ॥ ३५५ ॥
[श्रीमहानिशीथे पञ्चमाध्ययने ॥]

जह मगडक्खोनगो, खीरइ भरवहणकारणा नवर । तह गुणभरवहणत्थ, आहारो वभयारीण ॥३५६॥
[श्रीउत्तराध्ययने अष्टमाध्ययने वृत्तौ २९४ पत्रे ॥]

दो वासमहस्सठिई, देवाण होइ विसयपरिभोगो । पणसय पणसय हाणी, जोइसिअ भवण वण यराण ॥३५७॥ चउविहसघसमेय, मुणिगणधेअ वि पत्तजयसेअ । वीरजिणद नमिउ, थुणामि चउवीस-तिणसघ ॥३५८॥ सिरिपुडरीयगोयमपमुहा गणहारिणो महामुणिणो । चउदससयवावन्ना (१४५२), जयतु निच्च सुरिअहरणा ॥३५९॥ मुणिउमहसेणपमुहा-ऽडयालसहस्स लक्ख अडवीसा (२८४८०००)। वमी सुन्दिचदण चोआलल्क्खा छच्चसहस्सा (४४४६०००) ॥ ३६० ॥ चउरसयाछडहिया, सेयसाणदकामदेवा य । पणपन्नलक्खसहसातिपनया (५५५३४०६) सावया सरह ॥ ३६१ ॥ सुभदा सुलसा रेवई, एगा कोडी अयरलक्खा य । नवनवइसहसतिसया पन्नासा (१०१९९३५०) साविया सरह ॥ ३६२ ॥ सिरिसुहमजबुपमुहा, दुमहस्स चउत्तरा जुगपहाणा (२००४) । तत्तुल्ला मुणिवसहा, इगारलक्खा सहस्स सोला (११११६०२०) ॥ ३६३ ॥ जिणभत्तनिवा उ इगारलक्खा सोल सहस्स वीस हिया (११११६०२०) । एए पभायसमए, सरिअव्वा भवभावेण ॥ ३६४ ॥ एअ चउरिहसघ, गुणरयणमय सरेइ जो भव्वो । पइदियह तिकाल, सो पावे निज्जर गुरुअ ॥ ३६५ ॥ रिसहेससम पत्त, निरवज्ज इक्खुरससम दाण । सेअससमो भावो, हविज्जा जइ मग्गिअ हुज्जा ॥३६६॥ अरिहतसिद्धसूरी, उवझाया साहुसाहुणीओ अ । सावय साविअरूव, वदे सघ तिकालभव ॥३६७॥ इअ विमलगुणोह चत्तनीसेसदोह, विजिअपबलमोह मिन्नभावारिजोह । थुणइ तवमहग्घ जो सया सव्वसघ, लहइ अ सिव सिग्घ, छिन्नसपुन्नविग्घ ॥ ३६४ ॥

जिणकप्पिया य साहू, दुक्कोसेण तु एगवसहीए । सत्त य हवति कहमवि, अहिया कइयावि नो हुति ॥ ३६९ ॥
[प्रवचनसारोद्धारे गा ५३९ ४८१ पत्रे ॥]

आयरिय १ उवज्झाए २, तवस्सि ३ सेहे ४ गिलाण ५ साहुसु ६ । समणोन्न ७ सघ ८ कुल ९ गण १०, वेयावच्च हवइ दसहा ॥ ३७० ॥
[प्रवचनसारोद्धारे गा १६१ ॥]

मुहपोत्ति १ चोलपट्टो २, कप्पतिग ५ दो निसिज्ज ७ रयहरण ८ । सथारु ९ त्तरपट्टो १०, दस पेहाऽणुग्गए सूरे ॥ ३७१ ॥
[प्रवचनसारोद्धारे गा ५९१ ४८३ पत्रे ॥]

१-दोण्हं आसओ दव्व एगदव्वस्सिया गुणा । लक्खण पज्जवाण तु उभओ अस्सिया भवे ॥ १ ॥ श्रीउत्तराध्ययने २८। (५५७ पत्रे) २-उपातिक्कगा १५० भवनपतीनां १००० व्यन्तराणा ५० वर्षाणि परिभोग । ३-यद्यपि चैकस्मिं वर्मौ उत्कृष्टत सप्त जिनकल्पिक प्रतिवसति तथापि परस्परं न भाषन्ते धर्मवार्तामपिन ददति वीक्ष्यमपि चैकस्यमेक एव जिनकल्पिक प्रतिदिनमन्ति न पुन पर इति । ४-समणोन्न०-एकसमाचारीमा । साध्वादिचतुर्विधसघ-एकत्रीभावबहुगच्छसमुदाय । कुल-चन्द्रादि गणस्तु-एकाचार्यप्रणीत साधुसमूह । ५-कप्पतिग-द्वौ सौत्रौ एक चर्णिक । दो निसिज्जा-द्वे निषद्ये-रजोहरणस्य, एका सूत्रमयी अभ्यन्तरेनिषद्या, द्वितीया बाह्या पादप्रोञ्छनरूपा ।

पडिलेहणं कुणंतो, मिहो कहं कुणइ जणवयकहं वा । देइ व पच्चक्खाणं, वाएइ सयं पडिच्छइ वा ॥ ३७२ ॥ पुढवी आउक्काए तेऊ वाऊ, वणस्सइतसाणं । पडिलेहणापमत्तो, छण्हंपि विराहओ भणिओ ॥ ३७३ ॥

[प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ १५६ पत्रे ॥]

मणगुत्तिमाइआओ, गुत्तीओ तिन्नि हुंति नायव्वा । अकुसलनिवित्तिरूवा, कुसलपवित्तिस्सरूवा य ॥ ३७४ ॥

[प्रवचनसारोद्धारे गा. ५९५ १६७ पत्रे ॥]

लट्ठी १ तहा विलट्ठी २, दंडो य ३ विदंडओ य ४ नाली य ५ । भणियं दंडगपणगं, वक्खाणमिणं भवे तस्स ॥ ३७५ ॥ लट्ठी आयपमाणा १, विलट्ठि चउरंगुलेण परिहीणा । दंडो बाहुपमाणो ३, विदंडओ कक्खमित्तो उ ४ ॥ ३७६ ॥ लट्ठीए चउरंगुल समूसिया दंडपंचगे नाली ५ । नइपमुहजलुत्तारे, तीए थग्गिज्जए सलिलं ॥ ३७७ ॥ [1]वज्झइ विलट्ठीए जवणिआ विलट्ठीए कत्थइ दुवारं । घट्टिज्जए ओवस्सयतणयं तेणाइरक्खट्ठा ॥ ३७८ ॥ [2]उड्ढबद्धंमि उ दंडो ४, विदंडओ विप्पए वरिसयाले ५ । जं सो लहुओ निज्जइ, कप्पंतरिओ जलभएणं ॥ ३७९ ॥ [3]उवसमसेणिचउक्कं, जायइ जीवस्स आभवं नूनं । ता पुण दो एगभवे, खवगसेणी भवे एगा ॥ ३८० ॥

[प्रवचनसारोद्धारे गाथा ६६९-६७३-४८६ पत्रे ॥]

उच्चासणं समीहइ विणयं न करेइ गव्वमुव्वहइ । [4]वुड्ढो न दिक्खिअव्वो, जइ जाओ वासुदेवेणं ॥३८१॥

[प्रवचनसारोद्धारे गा. २२९ ॥]

मुज्झुअं पुण तिविहं, जहण्णयं १ मज्झिमं च २ उक्कोसं ३ । [5]जहण्णेणट्ठारसगं, सयसाहस्सं च उक्कोसं ॥ ३८२ ॥ चउदस १ दस य २ अभिण्णे, निअमा सम्मं तु सेसए भयणा । [6]मँइ ओहि विवज्जासे, होइ हु मिच्छं न सेसेसु ॥ ३८३ ॥

[बृहत्कल्पेऽपि-उ० ६]

[7]दुविहे गेलण्णम्मि २ अ, निमंतणे ३ दव्वदुल्लहे ४ असिवे ५ । ओमोदरिय ६ पओसे ७, भए ८ य गहणं अणुन्नण्णातं ॥ ३८४ ॥

[प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ बृहद्भाष्ये महानिशीथे ९ उद्देशकेऽपि ॥]

१-आभ्यां भेदाभ्यां वाग्गुप्ते सर्वथा वाग् निरोध १, सम्यग् भाषणं च आभ्या भेदाभ्यां वाग् गुप्ते २ रूपं प्रतिपादितं भवति, भाषासमितौ तु वाक्प्रवृत्तिरेवेति वाग्गुप्तिभाषासमित्योर्भेदः । २-**वज्झइ०**-भोजनसमये सागारिकादिरक्षायै । ३-**उड्ढ०**-भिक्षाश्रमणे प्रद्विष्टद्विपदचतुष्पदादिवारणार्थं वृद्धत्वेऽवष्टम्भार्थं च । ४-**उवसम०**-ते पुन उपशमश्रेण्यौ एकस्मिन् भवे उत्कर्षतो द्वे भवे । ५-**वुड्ढो०**-सप्ततिवर्षेभ्य परतो वर्षशतायुष्कापेक्षमिदम्, अन्यथा यस्मिन् काले उत्कृष्टमायुस्तद्दशधा विभज्याष्टमनवमदशमभागेषु वर्त्तमानस्य वृद्धत्वमवसेयम् । ६-**जहण्णेण०**-यस्याष्टादश रूप्यका नाणकविशेषा मूल्यं तज्जघन्यं वस्त्रम् एतादृशमूल्यमपि न ग्राह्यं, किन्तु अष्टादशरूप्यकेभ्योऽपि यदल्पमूल्यं तद् ग्राह्यमिति भावः । ७-**मइ०**-किञ्चिन्यूनपूर्वधरादौ भजना सम्यक्त्वं वा स्यान्मिथ्यात्वं वा स्यादित्यर्थ, मतेरवधेश्च विपर्यासे मत्यज्ञाने विभङ्गज्ञाने च मिथ्यात्वं भवति, शेषयोस्तु मन पर्यवज्ञान-केवलज्ञानयोर्मिथ्यात्वं न भवत्येव ॥ ८-**दुविहे०**-गाढतरे १ आगाढतरे च २ ग्लानत्वे शय्यातरपिण्डोऽपि ग्राह्य । गाढतरे त्रीन् वारान् आहिण्ड्यते यदि न लब्ध ग्लानप्रायोग्यं तदा शय्यातरपिण्डोऽपि ग्राह्य । आगाढतरे पुन शीघ्रमेव शय्यातरपिण्डो ग्राह्य । गृहिनिमन्त्रणे शय्यातरनिर्बन्धे सकृत् तं गृहीत्वा पुन प्रसङ्गो निवारणीय. ३ । दुर्लभे च क्षीरादिद्रव्ये आचार्यादीना प्रायोग्ये अन्यत्रालभ्यमाने तत्रैव गृह्णन्ति ४ । अशिवे दुष्टव्यन्तरोपद्रवादिके ५ । अवमौदार्ये च दुर्भिक्षेऽन्यत्र भिक्षायामलभ्यमानायाम् ६ । प० राजा प्रद्विष्टेन सर्वत्र भैक्ष्ये निवारिते प्रच्छन्न तद्गृहेऽपि गृह्णते ७ । अन्यत्र तस्करादिभये ८ तत्रापि स्वीकुर्वन्ति ।

सव्वेऽपि पढमजामे, दुण्णि य वसहाण आइमा जामा । तइओ होइ गुरूण, चउत्थ सव्वे गुरू सुअई ॥ ३८५ ॥ आलोअणापरिणओ, सम्म संपट्ठिओ गुरुसगासे । जइ अंतरावि काल, करिज्ज आराहओ तह वि ॥ ३८६ ॥

[श्रीउत्तराध्ययनवृत्तावपि ॥]

अद्धमसणस्स सव्व, जणस्स कुज्जा दवस्स दो भागो । वायपरिचारणट्ठा, छब्भाग ऊणग कुज्जा ॥ ३८७ ॥ सीए दवस्स एगो, भत्ते चत्तारि अहव दो पाणे । उसिणे दवस्स दुण्णा, तिण्णि वि सेसाओ भत्तस्स ॥ ३८८ ॥ कम्ममसरिज्जभव, सवेइ अणुसमयमेव आउत्तो । अन्नयरंमि वि जोए, सज्झायंमि विसेसेण ॥ ३८९ ॥

[श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ २३ अध्ययने १८ द्वारे ॥]

छट्ठट्ठमदसमदुवालसेहिं अवहुसुअस्स जा सोही । तत्तो बहुतरिअगुणा, हवई जिमिअस्स नाणिस्स ॥ ३९० ॥

[श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ ३१ अध्ययने ॥]

तंतादिवाद्वियुक्तेन, कर्त्तव्य नृत्यकोविदै । चत्वारो मुख्यगातारो, द्विगुणा समगायना ॥ ३९१ ॥ अष्टौ च गायिन्य प्रोक्ता २०, तालधारिचतुष्टयम् २४ । मार्दङ्गिकास्तु चत्वारो २८, वाशिकानां चतुष्टयम् ३२ ॥ ३९२ ॥ एव चोत्तमवृन्द स्यात्, कर्त्तव्य च सदा बुधै । मध्यम स्यात्तदर्द्धेन, तदर्द्धेन लघु स्मृतम् ॥ ३९३ ॥

[इति द्वात्रिंशद्विध नाटक लौकिकम् ॥]

उसहे भरहो १ अजिए सगरो २ मघव ३ सणकुमारो य ४ । धम्मस्स य संतिस्स य, जिणंतरे चक्कवट्टिदुग ॥ ३९४ ॥ संती ५ कुथू अ ६ अरो ७, अरिहंता चेव चक्कवट्टी अ । अरिमल्लीअंतरे पुण, हवइ सुभूमो ८ अ कोरव्वो ॥ ३९५ ॥ मुणिसुव्वए नमिम्मि य हुंति दुवे पउमनाह ९ हरिसेण १० । नमिनेमिसु जयनामो ११, अरिट्ठपासंतरे बंभो १२ ॥ ३९६ ॥ अट्ठेव गया मोक्ख, १ सुभूमो बंभो य २ सत्तमिं पुढविं । मघव १ सणकुमारो २, सणकुमार गया सग्ग ॥ ३९७ ॥ भीमनामो १ महाभीमो २, रुद्रनामा तृतीयक ३ । महारुद्रश्च ४ कालश्च ५, महाकाल ६ श्चतुर्मुख ७ । नरवक्त्र ८ कच्छुलाख्यो ९, चैते नारदा स्मृता ॥ ३९८ ॥ जत्थ न दीसंति गुरू, पच्चूसे उट्ठिऊण सुपसत्था । तत्थ वह जाणिज्जइ, जिणवयण अमिअसारिच्छ ॥ ३९९ ॥ न हणइ १ न हणावेइ २, हणंत नाणुजाणई ३ । न पयइ ४ न पयावेई ५, पयंत नाणुजाणई ७ ॥ ४०० ॥ न किणइ ७ न किणावेई ८ किणंत नाणुजाणई ९ । जो भिक्खू तस्स त होई, नवकोडीविसुद्धय ॥ ४०१ ॥ दर्शनानि षडेवाहु-र्जैन १ मीमांसक २ तथा । बौद्ध ३ नैयायिक ४ वैशेषिक ५ सांख्य-६ मिति क्रमात् ॥ ४०२ ॥ पच्चक्खाण १० मभिग्गह ४, सिक्खा ७ तव १२ पडिम ११ भावणा १२ सित्त १४ । धम्मो ४ पूया य तहा १७, गिहिउत्तरगुणइगुणनवई ८९(९१)[1] ॥४०३॥ जो अविरओ वि सघे, भत्तिं तिथुन्नइ सया काल । अविरइसम्मद्दिट्ठी, पभावगो सावगो सोऽवि ॥ ४०४ ॥ आउट्टियथूलहिंसाइ-मज्जमसाइ चायओ । जहण्णो सावओ वुत्तो, जो नमुक्कारधारओ ॥ ४०५ ॥ धम्मजुग्गगुणाइण्णो, छक्कमो धारसावओ । गिहत्थो असयायारो, सावओ होइ मज्झिमो ॥ ४०६ ॥

१-पढम०-जामति गीतार्थं प्रज्ञापनादिसूत्रगुणनेन नाप्नुवंति, तृतीये यामे गुरु रात्रिं जामति गुरुस्तु शेते, अन्यथा निश्चयतेन व्याख्यानादि कर्तुं न शक्नुवन्ति । २-भत्ते०-अतिशीते १ मध्यमे शीतकाले तु द्वौ पानीयस्य तु त्रयो भागा भक्तस्य २ मध्यम उष्णकाले द्वौ पानस्य त्रयो भक्तस्य ३, अत्युष्णे प्रबले त्रय पानीयस्य द्वौ भक्तस्य ।

उक्कोसेणं तु सड्ढो उ, सचित्ताहारवज्जओ । एगासणभोई य, बंभयारी तहेव य ॥ ४०७ ॥ अह न सक्केइ काउं, एगभु[भ]त्तं सया पुणो । दिवसस्स अट्ठमे भागे, तओ भुंजे सुसावओ ॥ ४०८ ॥ जिणभवणं १ जिणबिंबं २, जिणभत्तो राय ३ जिणमओ मंती ४ । साइसया आयरिया ५, पंचुज्जोआ जिणसमयंमि ॥ ४०९ ॥ आवीइ १ ओहि २ अंतिअ ३, वलायमरणं च ४ विसट्टमरणं च ५ । अतोसल्लं ६ तब्भव ७, वालं ८ तह पंडिअं ९ मीसं १० ॥ ४१० ॥ छउमत्थमरण ११ केवलि १२ विहाणसं १३ गिद्धपिट्ठमरणं च १४ । मरणं भत्त १५ (भत्तप्पच्चक्खाणं), इंगिणि १६, पाओवगमणं च १७ ॥ ४११ ॥ पण्णा १ ऽण्णाण २ परीसह, नाणावरणंमि हुंति दो चेव । इक्को अ अंतराए, अलाभपरीसहो चेव ॥ ४१२ ॥ अरई १ अचेल २ इत्थी ३, निसीहिआ ४ जायणा य ५ अक्कोसा ६ । सक्कारपुरक्कारे ७, चरित्तमोहंमि सत्तेव ॥ ४१३ ॥ दंसणमोहे दंसण,-परीसहो निअमया हवइ इक्को । सेसा परीसहा खलु, इक्कारस वेअणिज्जंमि ॥ ४१४ ॥ बावीसं बायरसंपराइ चउदस य सुहुमरागंमि । छउमत्थवीअरागे, चउदस इक्कारस जिणंमि ॥ ४१५ ॥ वीस उक्कोसपए, वट्टंति जहण्णओ अडक्कं च । सी–उसिण–चरिअ–निसीहिआ य जुगवं न वट्टंति ॥ ४१६ ॥ ईसीपब्भाराए, उवरिं खलु जोअणस्स जो कोसो । कोसस्स य छब्भाए, सिद्धाणोगाहणा भणिआ ॥ ४१७ ॥ तिण्णेव धणुसयाइं, धणुतित्तीसं च धणुतिभागो अ । इअ एसा उक्कोसा, सिद्धाणोगाहणा भणिया ॥४१८॥ सिज्झंति जत्तिया खलु, इहहिं ववहाररासिमज्झाओ । इंति अणाइवणस्सइ-मज्झाओ तत्तिआ चेव ॥ ४१९ ॥ चउहा अणंतजीवा, उवरिं उवरिं अणंतगुणिआओ । अभविअ १ सिद्धा २ भविआ ३, जाईभव्वा ४ चउत्थाओ ॥ ४२० ॥ जमालि १ तीसगुत्तो २, आसाढो ३ आसमित्त ४ गंगोअ ५ । छहगुमित्त ६ गुत्त ७ माहिल ८, अट्ठेव य निह्नवा भणिआ ॥ ४२१ ॥ सेणिअ १ सुपास २ पुट्टिल ३, संखो ४ सयगो ५ उदाइ ६ पेढालो ७ । सुलसा ८ रेवइजीवो ९, नव जीवा वद्धमाणस्स ॥४२२॥ गयकुंभि १ संखमज्झे २, मच्छमुहे ३ वंसि ४ वराहडाढासु ५ । सप्पसिरे ६ तह मेहे ७, सिप्पउरे ८ मुत्तिआ हुंति ॥ ३२३ ॥

" जहिं नत्थि सारणा वारणा य पडिचोअणा य गच्छम्मि । सो अ अगच्छो गच्छो मोत्तवो संजमत्थीहिं ॥ ४२४ ॥

[इति स्थानाङ्गवृत्तौ ॥]

उववाएण सायं १, नेरइओ देवकम्मुणा वावि । अज्झवसाणनिमित्तं ३, अहवा कम्माणुभावेणं ॥ ४२५ ॥

[इति जीवाभिगमसूत्रे, एवमेव श्रीवसुदेवहिण्डावपि ॥]

नेरइआणुप्पाओ, उक्कोसं पंचजोअणसयाइं । दुक्खेणभिद्दुआणं, वेअणसहसंपगाढाणं ॥ ४२६ ॥

[जीवाभिगमवृत्तौ ॥]

तेआकम्मगसरीरा, सुहुमसरीरा य जे अपज्जत्ता । जीवाण मुक्कमेत्ता, वच्चंति सहस्ससो भेअं ॥४२७॥

[जीवाभिगमे ॥]

१–मरण द्वेधा–सविचारम् अविचार च, सहविचारेण चेष्टया वर्त्तते यत्सविचार, तद्विपरीतमविचारम्, तत्र सविचार द्वेधा–भक्तप्रत्याख्यानम् इंगिनीमरणं च । इंगिनीमरण च विविना प्रपद्य शुद्धस्थण्डिलस्थ एकाक्येव कृतचतुर्विधाहारप्रत्याख्यान स्थण्डिलस्यान्त' छायात उष्णे उष्णावस्थाया स्वयं सक्रामति, तथा चाह—**इंगियमरणविहाणं, आपवज्जं तु वेयणं दाउं । संलेहणं च काउं, जहा समाही जहा कालं ॥ १ ॥ पच्चक्खन्ति आहारं, चउविहं नियम गुरुसगासे । इंगियदेसंमि तहा, चिट्ठंपि हु इंगियं कुणइ ॥ २ ॥ इंगितां**–तत्कालयोग्या चेष्टाम् । २–तिण्णेव०–३३३ धनुप, १ हाथ, ८ अङ्गुल सिद्धस्यावगाहनामान पञ्चगतधनुर्देहमान यदा त्रिभागोनं क्रियते तदा एतद्भवति त्रिभागमान १६६ धनुप, २ हाथ, अगुल १६ । ३–एतस्या व्याख्याने जघन्यत उत्पातो गव्यूतमात्रम्, एतच्च संप्रदायादवसीयते ॥

यथा लोह सुवर्णत्व, प्राप्नोत्यौषधयोगतः। आत्मध्यानात्तथैवात्मा, परमात्मत्वमश्नुते ॥ ४२८ ॥

[इति सद्दाचारवृत्तौ ॥]

दिसि-पवण-गाम-सूरिय-छायाएँ पमज्जिऊण तिक्खुत्तो। जस्सोग्गहोत्ति काऊण वोसिरे आयमेज्जा वा ॥ ४२९ ॥

उत्तरपुव्वा पुज्जा, जम्माएँ निसिअरा अभिवड्ढति। घाणाऽरिसा य पवणे, सूरिअगामे अवण्णो उ ॥ ४३० ॥

[इति श्रीओघनियुक्तिसूत्रे १२५-पत्रे पञ्चवस्तुक सूत्रे २५७ पत्रे ॥]

इदानीं 'छायाए'त्ति व्याख्यानयन्नाह-

ससेत्तगहणी पुण छायाए निग्गयाय वोसिरई। छायाऽसइ उण्हमि वि, वोसिरिअ मुहुत्तग चिट्ठे ४३१

[इति श्रीओघनिर्युक्ति सूत्रे १२५ पत्रे पञ्चवस्तुक सूत्रे २५७ पत्रे ॥]

चउव्विह अणता जीवा, उवरिं उवरिं अणतगुणणाए। अभविअ १ सिद्धा २ भविआ ३, जाई भविआ ४ चउत्था य ॥ ४३२ ॥ सिद्धा सिद्धिं पत्ता १, सेसा तिण्णेव सयललोगमि। किंतु अभव्वा १ जाईभव्वा २, न कयाइ सिज्झति ॥ ४३३ ॥

[इति गाथाद्वय जीवाभिगमे ॥]

अवलविऊण कज्ज, ज किंचिवि आयरति गीअत्था। थोवाऽवराहबहुगुण, सव्वेसिं त पमाणति ॥४३४॥

[इति सद्दाचारवृत्तौ ३९४ पत्रे ॥]

तम्हा सव्वपयत्तेण, जो नमुक्कारधारओ। सावओ सोऽवि दट्ठव्वो, जहा परमवधवो ॥ ४३५ ॥

[सद्दाचारवृत्तौ ३७१ पत्रे ॥]

जो जीवइ वरिससय, दिणे दिणे माणगमि एगमि। छप्पन्न हुति मूढा, चालीसा चेव सेईओ ॥ ४३६ ॥

[उपदेशरसाख्यग्रन्थे ३९४ पत्रे ॥]

वारावलादि[1]दु १-रयेन्दुवीर्या दिवाकर सकममाण उक्त २। ग्रहाश्च सर्वेऽपि बलेन भानो,-र्भवन्त्य ३-शस्ता अपि सुप्रशस्ता ॥ ४३७ ॥

[रत्नमालायाम् ॥]

बलक्षपक्षादिगते हिमांशौ, शुभे शुभ पक्षमुदाहरन्ति १। सितेतरादावशुभे शुभ च २, पक्षावनिष्टौ भवतोऽन्यथा तौ ॥ ४३८ ॥ राशौ राशौ द्वादशेन्दोरवस्था, प्रोक्ता कैश्चित्सूरिभि. प्रोपिताद्याः। यात्राजन्मोद्वाहकालेषु नून, सञ्ज्ञा तुल्य तत्फल चिन्तनीयम् ॥ ४३९ ॥

राशां नामानि-

१-'दिसि०'-उत्तरायां पूर्वायां च दिशि पृष्ट न दातव्य लोकविरोधात्, तथैव पवनग्रामसूर्याणा च पृष्ठ दत्वा न व्युत्सृजनीय लोकविरोधादेव तथा छायायां प्रमार्जयित्वा 'तिक्खुत्तो' वारत्रय निर्लेपन वा पानकेन एवमेव कुर्यात्। रात्रौ दक्षिणायां दिशा उत्तरायां दिशि देवा प्रयान्ति इति लोके श्रुति ॥ २-उत्तरपूर्वा च लोके पूज्या सूर्यग्रामयो पृष्टदानेऽवर्णवाद। ३ उंदिंगकप्पहणे कृमिसंसक्तोदर इत्यर्थ। यदा असौ साधुर्भवेत् तदा वृक्षच्छायायां निर्गतायां व्युत्सृजति। अथ छाया न भवति ततश्च व्युत्सृज्य मुहूर्तमात्र तिष्ठेत् येन ते कृमय स्वयमेव परिणमते ॥ ४-अवलम्ब्य-आश्रित्य कार्य यत्किञ्चिदाचरन्ति तेऽपि ते गीतार्था आगमविद् लोकपरापेक्ष बहुगुण मासकल्पविहारवत्यर्थेषां जिनमतानुसारिणां तत्प्रमाणमेव उत्सर्गापवादरूपत्वादागमस्येति भावार्थ ॥ ४३४ ॥ इति पञ्चवस्तुकवृत्तौ ॥ ५-धवलक्ष०-शुक्लप्रतिपद्। ६-सिते० कृष्णप्रतिपद्। ७-यदि शुक्लप्रतिपदि चन्द्रोऽशुभस्तदा स पक्षोऽप्यनिष्ट, अथ कृष्णप्रतिपदि यदि चन्द्र शुभस्तदा स पक्षोऽनिष्ट।

[1]प्रवास १ नष्टाख्य २ मृता ३ जयाख्या ४, हास्यं ५ रति ६ क्रीडित ७ सुप्त ८ भुक्तः ९। ज्वराह्वया १० कम्पित ११ [2]सुस्थिते च १२, द्विपट्कसंख्या हिमगोरऽवस्था ॥ ४४० ॥

श्रीरत्नमालायाम्-

सम्मत्तंमि अ लद्धे, पलिअपुहत्तेण सावओ हुज्जा। चरणोवसमखयाणं, सागरसंखंतरा होंति[1] ॥४४१॥

[पञ्चाशकवृत्तौ ॥]

जम्हा दंसणनाणा, संपुण्णफलं न दिंति पत्तेयं। चारित्तजुआ दिंती, विसेस एतेण चारित्तं ॥४४२॥

[इति संस्तारकवृत्तौ ॥]

सिअकमल १ कलस २ सत्थिअ ३, नंदावत्त ४ वरमल्ल ५ दामाणं ६। तेसिंपि मंगलाणं, संथारो मंगलं अहिअं ॥ ४४३ ॥

[इति संस्तारकप्रकीर्णके ५४ पत्रे ॥]

जं बद्धमसंखिज्जाहिं असुहं भवसयसहस्सकोडीहिं। एगसमएण विहणइ, संथारं आरुहंतो अ ॥४४४॥

[इति संस्तारक प्रकीर्णके गा० १०८ ६० पत्रे ॥]

[3]भावजिणप्पमुहाण वि, सव्वेसिं जइवि वंदणा तह वि। जिणचेइआणं पुरओ, कीरइ चिइवंदणा तेण ॥ ४४५ ॥ जिणबिंबाभावे पुण, ठवणागुरुसक्खिया वि कीरंती। चिइवंदणच्चिअ इमा, तत्थवि परमिट्ठि ठवणाओ ॥ ४४६ ॥ अहवा जत्थ व तत्थ व, पुरओ परिकप्पिऊण जिणबिम्बं। कीरइ बुहेहिं एसा, नेआ चिइवंदणा जम्हा ॥ ४४७ ॥

[इति गाथात्रयं बृहत्कल्पभाष्योक्तं श्रीसङ्घाचारवृत्तौ १३ पत्रे ॥]

[4]उस्सग्गओ नेव सुअं पमाणं, न वाऽपमाणं कुसला वयंति। अंधो य पंगुं वहते स चावि, कहेति दोण्हं पि हिआय पंथं ॥ ४४८ ॥

[बृहत्कल्पभाष्ये उ० २ ॥]

पंचण्ह मोहसण्णा १, हेऊ सन्ना वेंदिआईणं। सुरनारयगब्भुब्भव-जीवाणं कालिगी सण्णा ॥ ४४९ ॥ छउमत्थाणं सन्ना, सम्मद्दिट्ठीण होइ सुअणाणं। मइवावारविमुक्का, सण्णारहिआ य केवलिणो ॥ ४५० ॥ जत्तिअतुमित्ता वारा, तु वंधते मुंचते जत्तिआ वारा। जत्ति अक्खर लिहई, तत्तिअ लहुगा य आवज्जे ॥ ४५१ ॥

[बृहत्कल्पभाष्ये ॥ उ० ३]

१–अश्विन्यादीनीन्दुभुक्तानि भानि षष्टि (६०) हृतानि स्वभुक्तनाडीसंयुक्तं द्विघ्नं नन्द ९ हृत त्रिधा अशादि त्रिंशद्भागात्-रादयादि जायते चेष्टकालक। उदयादिष्टकालस्तु षड्गुणस्तत्र योजयेत्॥ २–यदा चन्द्रो मेषरागौ स्यात्तदा प्रवासाद्गणनीयं, यदा वृषराशौ तदा नष्टाद्गणनीयम्। एवं मिथुनादिराशिषु मृतादिभ्यो गणनीयम्। ३–यावत्या हि कर्मस्थिते· सम्यक्त्वं लभते तस्या पल्योपमपृथक्त्वे क्षीणे देशविरत श्रावको भवेत् तत· सप्तातेषु सागरेषु क्षीणेषु सर्वविरतिचरणं लभ्यते॥ ४–ननु भावार्हदादीनामप्यत्र वन्दना क्रियते तत्कथं चैत्यवन्दना? इत्युच्यते–सत्यं प्रायेणाऽस्याश्चैत्याग्रे करणात् तथा च बृहद्भाष्यं तथाहि भावेति। ५–'ठवणा जिणाण' इति पाठान्तरम्। ६–उत्सर्गत =सामान्येन श्रुतं=सूत्रं नैव प्रमाणं न वा अप्रमाणं किन्तु पूर्वापराऽविरुद्धवृद्धसप्रदायागतेन अर्थेन युक्तं प्रमाणम्, अन्यथा पुनरप्रमाणमित्येव कुशला·=तीर्थङ्करगणधरा वदन्ति, तथाहि–यथा किल कश्चिदन्धो देशान्तर गन्तुमना स्वयं मार्गमपश्यन् पगु गन्तुमशक्तं चक्षुष्मत्तया स्कन्धे निवेश्य वहति, स चापि पङ्गुर्द्वयोरपि=आत्मनस्तस्य हिताय=गर्त्ताप्रपाताद्युपद्रवरक्षणाय पन्थानं=मार्गम् तं कथयति एवं परमार्थेनाऽ-प्रबोधितं यदन्धस्थानीयं सूत्रं, तद यदा पङ्गुस्थानीयमर्थमात्मन उपरि कृतं वहति तदा सोऽप्यर्थ. सूत्रनिश्रया गच्छन् सम्य-क्त्वविषयविभागदर्शितया निष्प्रत्यपायं मुक्तिमार्गमुपदिशतीत्यत.=अर्थमव्यपेक्षमेव सूत्र प्रमाणमिति॥

वित्ती उ सुवण्णस्स, चारस अद्धं च सयमहस्साइ । तावइअ चिअ कोडी, पीईदाण तु चक्कीण ॥ ४५२ ॥ एत्त चेव पमाण, नवर रयय तु केसवा दिंति । मडलिआण सहस्सा, वित्ती पीई सयसहस्सा ॥ ४५३ ॥ भत्तिविभवाणुरूव, अन्ने वि अ दिंति इभमाईआ । सोऊण जिणागमण, निउत्तमनिओइएसु वा ॥ ४५४ ॥

[श्रीबृहत्कल्पभाष्ये गा० १२०७-९ ३७४ पत्रे ॥]

इक्केण सुद्ध अच्छ,-पिलेण इअरेहिं दोहिं उववासो । नवकारसहिअएहिं, पणयालीसेहिं उववासो ॥ ४५५ ॥

[योगविधौ ॥]

गच्छमि एस कप्पो, वासावासे तहेव उडुबद्धे । गाम-नगर-निगमेसु, अइसेसी ठावए सट्ठी ॥४५६॥ [1]किं कारण चमढणा, दवखलओ उग्गमो वि य न सुज्झे । गच्छमि नियय कज्ज, आयरिय १ गिलाण २ पाहुणए ३ ॥ ४५७ ॥

[श्रीबृहत्कल्प भाष्ये गा० १५८३-४ ॥]

रयणियर १ दिणयराण २, नक्खत्ताण ३ महग्गहाण च ४ । चारविसेसेण भवे, सुहदुक्खविही मणुस्साण ॥ ४५८ ॥

[जीवाभिगमसूत्रे ३३१ पत्रे वृत्तौ च सूरप्रज्ञप्तौ २-३ प्राभृते च ॥]

[2]पडिणीअ १ तेण २ सावय ३, उम्मामग ८ गोण ५ साण ६ अणप्पज्झे ७ । सीअ च दुरधिआस ८, दीहा ९ पक्खीव १० सागरिए ११ ॥ ४५९ ॥ [3]अहि १ सावय २ पत्थियसु ३, गुरुगा सेसेसु हुति चउलहुगा । तेणे गुरुगा, लहुगा आणाइ विराहणा दुविहा ॥ ४६० ॥

[बृहत्कल्पभाष्यवृत्तौ गा० २३५८-६० ६६८ पत्रे ॥]

दडकवाडे मयवरे अ सहरणया सरीरत्थे । मासाजोगनिरोहे, सेलेसी सिज्झणा चेव ॥ ४६१ ॥

[विचारग्रन्थे ॥]

[4]कारणसविग्गाण, आहारादीहिं तप्पए जो उ । नीआविच्चणुतप्पी, तप्पक्खिअ चण्णवाई अ ॥४६२॥

[व्यवहारभाष्ये ३ उद्देशके ॥]

१-'अइसेसी'ति, अतिशेषाणि स्निग्धमधुरद्रव्याणि यत्र प्राप्यन्ते तानि कुलानि अतिशायीनि 'सट्ठि'त्ति दानश्रद्धावन्ति एवविधानि कुलानि स्थापयेत् आचार्य । २-किमित्याह—'किं कारण' मित्यादि । कुलस्थापना क्रियते स्थापनाकुलेषु एकगीतार्थसंघाटक मुक्त्वा येनान्ये साधवो न प्रविशन्ति ॥ ४-आह-किं तत्कारण येन द्वारं पिधीयते ? उच्यते-'पडिणीये'-त्यादि, उद्घाटिते द्वारे प्रत्यनीक प्रविश्य हननमपद्रावण वा कुर्यात् १ स्तेना-शरीरस्तेना उपधिस्तेना वा प्रविशेयु २ एव श्वापदा सिंहव्याघ्रादय ३, उड्डामक-पारदारिका ४ गोवलीवर्दा ५ वा-अतीव ६ एते वा प्रविशेयु । 'अणप्पज्झेति-अनात्मवशा-शिक्षकचित्तादि स द्वारेऽपिहिते सति निर्गच्छेत् ७, शीतवा दुरधिसह हिमकणानुषक्त निपतेत् ८, दीर्घो वा-सर्पा ९, पक्षिणो वा वक्रकोतप्रभृतय विशेयु १०, सागारिको वा कश्चित्प्रतिश्रयमुद्घाटितद्वार दृष्ट्वा तत्र प्रविश्य शयीत वा विश्राम वा कुर्यात् ११ । ४-अहि० अहिषु १ श्वापदेषु २ प्रत्यर्थिषु ३ वा प्रत्यनीकेषु प्रत्येक चत्वारो गुरुगा, शेषेषु चतुर्ष्वपि सागारिकान्तेषु चतुर्गुरुक, स्तेनेषु गुरुक लघुकश्च भवति तत्र शरीरस्तेनेषु चतुर्गुरुक उपधिस्तेनेषु चतुर्लघुक । आज्ञादयश्च दोषा । विराधनाश्च सयम विराधना-आत्मविराधना द्विविधा तत्र सयमविराधना-स्तेनैरुपधावपहृत । तृणग्रहणमिसेवन वा कुर्वन्ति सागारिकादयो वा तत्साध्योगोत्कण्ठा प्रविश्य सन्तो निषदन शयनादि कुर्वाणा बहूना प्राणिनामुपमर्दन कुर्यु आत्मविराधना तु प्रत्यनीकादिभि परिक्लेश एव ॥ ५-कारण० कारणेषु=अशिवाऽवमौदर्यादिषु गुरुभिर्मनो सुखयत्नमाहारादिभिस्तर्पण कृतवान्, तथा य सविग्नाना नीचैर्गतिरैतन यस्य स तथा, किमुक्त भवति ? स तान् वन्दत न पुनर्दापयति तथा अकृत्य किमपि प्रतिसेव्य अनु-पश्चात् 'हा दुष्ट कृत हा दुष्ट कारित'-मित्यादिरूपेण तप्तिं सन्तापमनुभवतीत्येवशीलोऽनुतापी, तथा तथा सविग्नानां पक्षस्तत्पक्ष, तत्र भवस्तत्पाक्षिक सुख

विहवाणुसारओ पुण, सद्धेणं संजयाण दायव्वं । गुणविरहिआणमुचिअं, सगुणाण पुणो सुभत्तीए ॥ ४६३ ॥

[जीवानुशासनसूत्रे ६ अधिकारे २७ पत्रे ॥]

तित्थाइसेससंजय १, देवी वेमाणियाण २ समणीओ ३ । भवणवइवाणमंतर २, जोइसियाणं च देवीओ ॥ ४६४ ॥ भवणवई १ जोइसिया २, बोधव्वा वाणमंतरसुरा य ३ । वेमाणिआ य १ मणुया २, पयाहिणं जं च निस्साए ॥ ४६५ ॥ केवलिणो तिउण जिणं, तित्थपणामं च मग्गओ तस्स । मणमाईवि णमंता, वयंति सट्ठाण सट्ठाणं ॥ ४६६ ॥ इंतं महड्ढिअं पणिवयंति ठियमवि वयंति पणमंता । नवि जंतणा न विकहा, न परोप्परमच्छरो न भयं ॥ ४६७ ॥ विरओ जो पुण जाणं, कुणति १ अजाणं च अप्पमत्तो व २ । तत्थवि अज्झत्थसमा, संजायइ निज्जरा न चओ ॥ ४६८ ॥ अस्सायमाइआओ, जावि अ असुहा हवंति पगडीओ । निंवरससलवोव्व पए, न होंति ता असुहया तस्स ॥ ४६९ ॥

[इदं (४६४-४६९) गाथापट्कं श्रीबृहत्कल्पभाष्ये आवश्यकनिर्युक्तिवृत्तौ च २३२ पत्रे ॥]

इअ वीसं वावन्नं, च जिणहरे गिरिसिरेसु संथुणिमो । इंदाणरायहाणिसु, वत्तीसं सोलसयं वंदे ॥४७०॥

[नन्दीश्वरस्तोत्रे ॥]

चत्वारोऽञ्जनशैलगा दधिमुखोत्तंसश्रियः षोडश, द्वात्रिंशच्च निदेशतो रतिकरेष्वेवं द्विपञ्चाशतम् । इन्द्राणां वरराजधान्युपगता द्वात्रिंशतोऽमूश्चतु,-र्युक्ताशीतिमहं जिनेन्द्रनिलयान् वन्दे सु नन्दीश्वरे॥४७१॥

[नन्दीश्वरस्तोत्रवृत्तौ ॥]

एगारस अंगाइं, कालिअसुत्तं [वयंति] भणंति तत्तन्नू । दिट्ठीवाओ सवो, न होइ कालियसुअं निअमा ॥ ४७२ ॥ कालिअसुअस्स कालो, भणिअं अज्झयणगुणणविसयाइं । दिवसस्स पढम-पच्छिम-जामा एवं तिजामाए ॥ ४७३ ॥

[इदं गाथाद्वयं यतिदिनचर्यायां ८४ पृ० ॥]

एसा जिणाण आणा, खित्ताईआ य कम्मुणो भणिआ । उदयाइकारणं जं, तम्हा सवत्थ जइअवं ॥ ४७४ ॥

[श्रीसूर्यप्रज्ञप्तिसूत्रे पञ्चवस्तुके जीवाभिगमवृत्तौ ३३९ पत्रे च ॥]

प्रभासं १ ब्रह्महत्या च २, दरिद्रस्य च यद्धनम् ३ । गुरुपत्नी ४ देवद्रव्यं ५, स्वर्गस्थमपि पातयेत् ॥ ४७५ ॥

[इति श्राद्धविधौ ७७ पत्रे ॥]

विघ्नपाक्षिक इत्यर्थः, तथा वर्णवादी श्लाघाकारी विहितानाम् । तत किम् ? इत्याह—**"पावस्स उवचियस्स वि पडिसाडणे"**—इत्यादि, एवमनेन प्रकारेण सविघ्नतर्पणादिना अद्यापि पार्श्वस्थेन सतोपनीतं तथापि तस्य पापस्य परिगातनभावं करोति, इत्यादि **व्यवहारभाष्यवृत्तौ** ३ उद्देशके ॥ १-**विहवा०** विभवानुसारतो निज द्रव्यौचित्येन पुनः श्राद्धेन श्रावकेन संयतेभ्य साधुभ्यो दातव्यं देयं किमविशेषेण? इत्याह-गुणविरहितानां ज्ञानादिगुणशून्यानामुचितं योग्यं, सगुणानां पुनर्विशिष्टज्ञानादिवता सुभक्त्या आन्तरप्रीत्येति गाथार्थः ॥ २-**खित्ता०** शुभक्षेत्रे शुभा दिगमभिमुखीकृत्य शुभतिथिनक्षत्र-मुहूर्त्तादौ प्रव्राजनव्रतारोपणादि कर्त्तव्यं नान्यथा । अपि च क्षेत्राद्योऽपि कर्मणामुदयादिकारणं भगवद्भिरुक्ता., ततोऽशुभद्रव्य-क्षेत्रादिसामग्रीं प्राप्य कदाचिदशुभवेद्यानि कर्माणि विपाकं गत्वा उदयामासादयेयु, तदुदये च गृहीतव्रतभङ्गादिदोषप्रसङ्गः । शुभद्रव्यक्षेत्रादिसामग्यां तु प्रायो नाशुभकर्मविपाकसभव इति निर्विघ्नं सामायिकादिपालनं नियमादवश्यं छद्मस्थेन सर्व्वत्र शुभक्षेत्रादौ यतितव्यम् ॥ इति श्रीसूर्यप्रज्ञप्तिवृत्तौ ॥ ३ साधारणद्रव्यम्-इत्यर्थः ॥

[1]आयरिए गच्छमि अ, कुलगणसघे अ चेइअविणासे । [2]आलोइअपडिक्कतो, सुद्धो अ निज्जरा विउला ॥ ४७६ ॥

[श्रीबृहत्कल्पभाष्ये ३ खण्डे गा० २९६३-८३७ पत्रे ॥]

[3]मुल्ल विणा जिणाण, उवगरण चमरछत्तकलसाई । जो वावरेइ मूढो, निअकज्जे सो हवइ दुहिओ ॥ ४७७ ॥ नीअगोअ खवे कम्म, उच्चगोअ निबधई [ए] । सिढिल कम्मगठिं तु, वदणेण नरो करे ॥ ४७८ ॥

[इद गाथाद्वय श्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्राद्धविधिप्रकरणे ७९ पत्रे ॥]

गुरुवदणमवि तिविह, त फिट्टा १ छोभ २ वारसावत्त ३ । सिरिनमणाइसु पढम १, पुण्णखमासमणदुगि बीअ ॥ ४७९ ॥ तइअं तु वदणदुगे ३, नमिहो आइम सयलसघे । बीअ तु दसणेण य, पयट्ठिआण च तइअ तु ॥ ४८० ॥

[इद गाथाद्वय भाष्यसत्क श्राद्धविधिप्रकरणे ॥]

[4]अविसहणाऽतुरिअगई, अणाणुवत्ती अ अवि गुरूणपि । खणमित्तपीइरोसा, गिहिवच्छलया य सचइआ ॥ ४८१ ॥

[बृहत्कल्पभाष्ये ॥]

सपाइमरयरेणू, पमज्जणट्ठा वयति मुहपोत्तिं । नास मुह च वयइ, तीए वसहिं पमज्जतो ॥४८२॥

[इति पूजापञ्चाशके ॥]

[5]आयवण निस्सकड, पवतिहीसु च कारणे गमण । इअराभावे तस्सत्ति भाववुड्ढित्थमोसरण ॥४८३॥ पूरिंति समोसरण, अन्नासइ निस्सचेइएसु पि । इहरा लोगविरुद्ध, सद्धामगो असड्ढाण ॥ ४८४ ॥

[इति चैत्यवन्दनकुलकवृत्तौ ४९ पत्रे ॥]

[6]तित्थयरो चउनाणी, सुरमहिओ सिज्झियव्वे य धुवम्मि । अणिगूहिअबलविरिओ, सव्वत्थामेण उज्जमई ॥ ४८५ ॥

[इति तपागच्छीयश्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्रीआचारप्रदीपे ॥]

[7]पाणीहि च ससत्ता, पडिलेहा होइ केवलीण तु । ससत्तमसंसत्ता, छउमत्थाण तु पडिलेहा ॥४८६॥ [8]ससज्जइ धुवमेय, अपेहिअ तेण पुव्व पडिलेहा । पडिलेहिअमि ससज्जइत्ति ससत्तमेव जिणा ॥४८७॥

[श्रीओघनिर्युक्तौ १०५ पत्रे ॥]

१-आयरिए० आचार्यस्य वा गच्छस्य वा कुलस्य वा चैत्यस्य वा विनाशे उपस्थिते सति सहस्रयोधिप्रभृतिना स्वीर्य महापदवा तथा पराक्रमणैव यथा तेषामाचार्यादीनां विनाशो नोपजायते, स च तथा पराक्रममाणो यद्यपराधमापन्नस्तथापि आलोचितप्रतिक्रमण शुद्ध गुरुसमक्षमालोच्य मिथ्यादुष्कृतदानमात्रेणैवासौ शुद्ध इति भाव, कुत ? इत्याह—यद्यस्मात्करणाद्विपुला महती निर्जरा कर्मक्षयलक्षणा तस्य भवति पुण्यालम्बनमवलम्ब्य भगवदाज्ञया प्रवर्तमानत्वादिति ॥ २-मुल्ल० देवसम्बन्धि च इन्द्रीमेर्यादि गुरुसत्कमपि सङ्घस्यापि वाऽग्रे न वाचम् । केचित्त्वाहु -पुष्टालम्बने यदि देवद्रव्यं व्यापार्यते तदा पूर्वं बहुनिष्क्रयो देवस्य मोक्तव्यो यत -'मुल्ल०'मित्यादि । ३-अविसहणा० सर्वसाधूनामवर्णवादमाह—अहो अमी साधवोऽविषहणा न कस्यापि परामव सहन्त अपि तु स्वपक्षपरपक्षापमाने संजाते सति देशान्तरं गच्छन्ति । 'तुरियगई'ति अकारप्रश्लेषादत्वरितगतयः मायया लोकवञ्चनाय मन्दगामिन अननुवर्तिन प्रकृत्यैव निष्ठुरा गुरूणामपि महतामपि आस्तां सामान्यलोकस्य इत्यपिशब्दार्थं । द्वितीयोऽपि शब्द संभावनायां, सभाव्यन्ते एवविधा अपि साधव इति क्षणमात्रप्रीतिरोषा तदैव रुष्टास्तदैव च तुष्टा अनवस्थितचित्ता इत्यर्थं, गृहिवत्सल्लालपैर्धातुवचनैरात्मान गृहस्थस्य रोचयन्ति अतिसंचयित सुष्ठुवस्त्रकम्बल्यादिसंग्रहशील स्नेह बहुल इति भाव । इति बृहद्भाष्यवृत्तौ ॥ ४-अनयोष्टीकान्तरं-केवलिन प्रत्युपेक्षणां प्रतिपादयन्नाह-'आयवण०'मित्यादि । ५-'पाणीहि'प्राणिभि ससक्त यद्यस्य तद्विषया प्रत्युपेक्षणा भवति केवलिनां । संसक्तद्रव्यविषया १ असंसक्तद्रव्यविषया २ च उपस्थानां प्रत्युपेक्षणा भवति । ६-अन्येन वा प्रकारेण केवलिन प्रत्युपेक्षणां कुर्वन्तीति दर्शयन्नाह-'संजिअइ- संसज्जते प्राणिभि सह संसर्गमुपयान्ति'ध्रुवम्'-अवश्यमेतद् यत्तारि अप्रत्युपेक्षितं सत् तेन पूर्वमेव

भुंजइ अणंतरेणं, दुन्नि उ वेलाउ जो निओगेणं । सो पावे उववासा, अट्ठावीसं तु मासेणं ॥४८८॥
दसवरिससहस्साउं, भुंजइ जो अण्णदेवयाभत्तो। पलिओवमेकोडी पुण, होइ ठिई जिणवरतवेणं ॥४८९॥

[इदं गाथाद्वयं श्रीपद्मचरित्रे श्राद्धविधिकौमुद्यां श्रीरत्नशेखरसूरिणाऽपि उक्तं तथा ॥]

संघाडगस्स गुच्छो, अणेगजीवो उ होइ नायव्वो । पत्ता पत्तेअजीआ, दुन्नि अ जीवा फले भणिआ ॥ ४९० ॥

[श्रीप्रज्ञापनायां प्रथमे पदे, वनस्पतिसप्ततिकायां च ॥]

महु १ मक्खण २ संघाडग ३ गोरसजं विदल ४ जाणिअमणंतं ५ । अण्णायफल ६ वयंगण ७, पंचुंवरिमवि ८ न भुंजंति ॥ ४९१ ॥

[श्रीजिनवल्लभसूरिकृतश्राद्धकुलके श्रावकाणामभक्ष्यनियमाधिकारे श्रीचन्द्राचार्यकृतयोगविधावपि]

जं नाण १ दंसण २ चरित्त ३ भावओ तविवक्खभावाओ । भवभावओ य तारेइ, तेण तं भावओ तित्थं ॥ ४९२ ॥ दाहोवसमादिसु वा, जं तिसु थिय महवदंसणाईसुं । तो तित्थं संघो खिअ, उभयं च विसेसणविसेसं ॥ ४९३ ॥ अहवा सम्मद्दंसण-नाणचरित्ताइं तिन्नि जस्सऽत्था । तं तित्थं-पुव्वोदिअमिहमत्थो वत्थुपज्जाओ ॥ ४९४ ॥

[इदं गाथात्रयं श्रीस्थानाङ्गटीकायां प्रथमाध्ययने ३३ पत्रे ॥]

उवसामिगसेढिगयस्स होइ उवसामिअं तु सम्मत्तं । जो वा अकयतिपुंजो, अखविअमिच्छो लहइ सम्मं ॥ ४९५ ॥ खीणंमि उदिण्णंमि, अणुदिज्जंते असेसमिच्छत्ते । अंतोमुहुत्तकालं उवसमसम्मं लहइ जीवो ॥ ४९६ ॥

[इति श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ २ स्थाने ४८ पत्रे]

संकप्पो संरंभो १ परितावकरो भवे समारंभो । आरंभो उद्दवओ ३, सुद्धनयाणं तु सव्वेसिं ॥४९७॥

[स्थानाङ्गे ३ स्थाने १ उद्देशके वृत्तौ १०८ पत्रे ॥]

सुअनाणम्मि अभत्ती १ लोगविरुद्धं २ पमत्तछलणा य ३ । विज्जासाहणवेगुण्ण ४ धम्मया ५ एव मा कुणसु ॥ ४९८ ॥

[स्थानाङ्गवृत्तौ ४ स्थाने २ उद्देशके २१४ पत्रे ॥]

जिनाः–केवलिन. प्रत्युपेक्षणां कुर्वन्ति, यदा तत् पुनरेवं सविद्यते इदमिदानीं वस्त्रादिकं प्रत्युपेक्षितमपि उपभोगकाले संसज्यते तदा संसक्तमेव जिना –केवलिन. प्रत्युपेक्षन्ते न त्वनागतमेव पलिमन्थदोषादिति ॥ १–**भुंजइ०** भोजनताम्बूलजलव्यापारणादौ हि प्रत्यहं प्रत्यहं घटीद्वय–घटीद्वय–सभवे मासे एकोनत्रिंशद्घटीचतुष्टय भवेत्, अष्टाविंशतिरुपवासा, यदुक्त **पद्मचरित्रे–'भुंजइ०'** इत्यादि गाथाद्वयम्। २–भावतीर्थं सङ्घो यतो ज्ञानादिभावेन तद्विपक्षादज्ञानादितो १ भवाच्च २ भावभूतात्तारयतीत्याह– 'जंनाण०' इत्यादि । ३–त्रिषु वा क्रोधाग्निदाहोपशम १ लोभतृष्णानिरास २ कर्ममलापनय ३ लक्षणेषु ज्ञानादिलक्षणेषु वा अर्थेषु तिष्ठतीति त्रिस्थम्, आह–'दाहोव०' ४–त्रयो ज्ञानाद्योऽर्था वस्तूनि यस्य तद् अर्थम्, आह च 'सम्मं०' इत्यादि ५–इहोपशमिकीं श्रेणिमनुप्रविष्टस्यानन्तानुबन्धिना दर्शनमोहनीयत्रयस्य चोपशमादौपशमिकं भवति १ यो वा अनादिमिथ्यादृष्टिरकृतत्रिपुञ्जक एवाक्षीणमिथ्यादर्शनोऽक्षपक इत्यर्थ, सम्यक्त्व प्रतिपद्यते तस्यौपशमिकं भवतीति, ॥ आरम्भ· पृथिव्याद्युपमर्दनम् १ सरम्भ पृथिव्यादिविषये एव मन·सङ्लेश २, समारम्भस्तेषामेव सन्ताप ३ अथवा कृतत्रिपञ्चकः ॥ **अरिहन्त १ सिद्ध २ चेइय ३ सुए य ४ धम्मे य ५ साहुवग्गेय ६ आयरिय ७ उवज्झाए, ८ पवयणे ९ दंसणे विणओ ॥ १ ॥** इति दशविधो विनय २ । **वायण १ पुच्छणा २ चेव, तहेव परियट्टणा ३ अणुप्पेहा ४ धम्मकहा ५, सज्झाओ पंचहा भवे ॥ २ ॥** इति पञ्चविध स्वाध्याय. २ । **ऊणोदरियं पणहा, समासेण वियाहियं दव्वओ १ खित्त २ कालेणं ३ भावेणं ४ पज्जवेहि ५ य ॥ ३ ॥** इति ऊनोदरीयप्रकारः ६ । **उत्तरा०** । अकाले स्वाध्यायकरणे एतानि दूषणानि 'सुअनाणे'त्यादि—

खण्डिते १ सधिते २ छिन्ने, ३ रक्ते ४ रौद्रे च ५ वाससि । दान १ पूजा २ होम ३, स्वाध्यायो ४ विफल भवेत् ॥ ४९९ ॥

[श्री उमास्वातिवाचकविनिर्मितपूजाप्रकरणे १६ गाथा ॥]

आलोयण १ पडिकमणे २, मीस ३ विवेगे ४ तहा विउस्सग्गो ५ । तव ६ छेअ ७ मूल ८ अणवट्ठिया अ ९ पारचिए १० चेव ॥ ५०० ॥

[इति दशविधप्रायश्चित्त ॥]

पडिकमणे १ सज्झाए २, काउस्सग्गा ३ वराह ४ पाहुणए ५ । आलोअण ६ संवरणे ७, उत्तमट्ठे अ ८ वदणय ९ ॥ ५०१ ॥

[हेतुगर्भे श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ च ॥]

जाहेवि तह न घरे, ताहे निविट्ठेण पाउणे सोमे । तेण वि असथर तो, दो सोमि पाउणे ताहे ॥५०२॥

[तहवि असथर तो तइअं ओग्गि पाउणेइति ॥]

[श्रीओघनियुक्तौ भाष्ये, एव सन्देहदोलावलीसूत्रेऽपि ६९ पत्रे । तथाहि]

उस्सग्गनयेण सावगस्स परिहाणसाडगादवरं । कप्पइ पाउरणाई, न सेसमवधायओ तिन्नि ॥ ५०३ ॥ एव कयसामइआवि सावित्रा पढमनयमएणेह । कडिसाडग १ कचुय २ मुत्तरिज्ज ३ वत्थाणि धारेइ ॥ ५०४ ॥

[सन्देहदोलावल्यो गा० ४६-४७ ६८-६९ पत्रे, पुनस्तत्रैव गा० ४८ ॥]

धीअएण तिण्हुवरि, तिहिं उ वत्थेहिं पाउअगी उ । सामाइअवय पालइ, तिपय परिहरइ पडिकमणे ॥ ५०५ ॥ जो पुण सिलिआइविणा, मुहसुद्धिमित्थ काउमसमत्थो । सो कडुअकसायरस, सिलिअ गिण्हइ न से भगो ॥ ५०६ ॥

अ अन्नाणी कम्म, खवेइ बहुआहिं वासकोडीहिं । त नाणी तिहिं गुत्तो, खवेइ ऊसासमित्तेण ॥५०७॥

[श्रीसमवायाङ्गसूत्रे बृहत्कल्पभाष्ये गा० ११७० पञ्चवस्तुक सूत्रे २६२ पत्रे ॥]

ओसरणे १ जिणभवणे २, उच्छुवणे ३ खीरवक्खवणखडे ४ । गभीरसाणुणाए, एमाइपसत्थखित्तमि ॥ ५०८ ॥

[पञ्चवस्तुसूत्रे गा० १०९ ॥]

सो हु तवो कायव्वो, जेण मणोऽमगल न चिंतेई । जेण न इंदिअहाणी, जेण य जोगा न हायति ॥ ५०९ ॥

१-जाहे० यावत् सामायिकस्य उत्तर अवरण एव तिष्ठति तदानीं तस्य यतीभूतत्वात् । अपवादस्तु को यदाह श्रीगणिधरपादैरखिल त्रीणि उत्तरीयाणि प्रावरितु कल्पन्ते नाधिकानि तान्यपि कारणप्रतिषेधितानि मतिमूर्छादित्वात्, यतीनां च त्रीणयपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणसूत्रम् 'ओघ' यत एव प्रावरणपरिभोग अपवादिकोऽत एवासौ परिधानादन्यद्वस्त्रं शीतत्राणत्वादिकारणत प्रतिषेवितुक्रम एव सामायिकग्रहणक्षणे प्रावरण संदिशयति नान्यथा यथा उष्णकालादौ ॥ २-कृत सामायिकमात्रियया वस्त्रमुत्सृजत, अपवादे तु यदूर्ध्वं परं प्रतिक्रमणे आत्मादिकवस्त्रत्रयं परिहरति ॥ ३-'अ अन्नाणी०' यदज्ञानी कर्म क्षपयत्यसंयमाख्यकोटीभिर्वर्षकोटीभिस्तज्ज्ञानी त्रिगुप्तिगुप्त सन् गुप्तिभिः क्षपयत्युच्छ्वासमात्रेणेति गाथार्थ ॥५०७॥ पञ्चवस्तुकवृत्तौ श्रीहरिभद्रसूरिकृतायाम् । ५-कस्मिन् क्षेत्रादौ प्रस्तुत्या दातव्या ? इत्येतदाह 'ओसरणे०' समवसरणे भगवदभ्यागत क्षेत्रे वृत्ते तद्भावो वा १ जिनभवने=अर्हदायतने २ 'इक्षुवने' प्रतीते ३ क्षीरवृक्षवनखण्डे= अश्वत्थादि वृक्षसमूहे ४ गम्भीरशब्दानुनादे महाभोगप्रतिपादकवति ५ एवमादौ प्रशस्तक्षेत्रे, आदिग्रहणात् प्रदक्षिणावर्तजलपरिग्रह इति गाथार्थ ॥ ५०८ ॥ ६-'सो हु-' तदित्थ कर्तव्यमशनादि येन मनोऽमङ्गलम्=असुन्दरं न चिन्तयति शुभध्यानपरायणत्वात्कर्मोदयस्य तथा येन नन्दिषेणनिरुद्धद्वारे प्रत्युपेक्षणाद्यभावात् येन नव योगा चक्रवालसमाचार्यन्तर्गता व्यापारा न हीयन्ते इति गाथार्थ ॥ ५०९ ॥

न[1] य किंचि अणुन्नायं, पडिसिद्धं वावि जिणवरिंदेहिं । तित्थगराणं आणा, कज्जे सव्वेण होअव्वं ॥ ५१० ॥

[श्रीपञ्चवस्तुकसूत्रे २५१ पत्रे ॥]

जो हुज्ज उ असमत्थो १, वालो २ वुड्ढो व ३ रोगिओ वावि । सो आवस्सयजुत्तो, अच्छिज्जा निज्जरापेही ॥ ५११ ॥

सम्मत्तंमि उ लद्धे, पलिअपुहुत्तेण सावगो हुज्जा [होइ] । चरणोवसमखयाणं, सागरसंखंतरा होई ॥ ५१२ ॥

[पंचवस्तुकसूत्रे २५८-२७५ पत्रे प्रवचनसारोद्धारेऽपि ॥]

जे दंसणवावन्ना, लिंगग्गहणं करिंति सामण्णे । तेसिं पि अ उववाओ, उक्कोसो जाव गेविज्जे ॥५१३॥

[पञ्चवस्तुकसूत्रे २८० पत्रे ॥]

उद्दिट्ठकडं भुंजइ १, छक्कायपमद्दणो २ घरं कुणइ ३ । पच्चक्खं च जलगए, जो पियइ ४ कहण्णु सो साहू ॥ ५१४ ॥

[पञ्चवस्तुकसूत्रे १२०२ गाथा २८६ पत्रे ॥]

सुबइ य वयररिसिणा, कारवणंपि हु अणुट्ठिअमिमस्स । वायगगंथेसु तहा, एअगया देसणा चेव ॥ ५१५ ॥

[पञ्चवस्तुकसूत्रे गाथा १२२७ २८७ पत्रे ॥]

एअगुणविप्पमुक्को, जो देइ गणं पवत्तिणिपयं वा । जोऽवि पडिच्छइ नवरं, सो पावइ आणमाईणि ॥ ५१६ ॥

वूढो गणहरसद्दो, गोअमपमुहेहिं पुरिससीहेहिं । जो तं ठवइ अपत्ते, जाणंतो सो महापावो ॥ ५१७ ॥ कालोचिअगुणरहिओ, जो अ ठवावेइ तह निविट्ठंपि । णो अणुपालइ सम्मं, विसुद्धभावो ससत्तीए ॥ ५१८ ॥ एव पवत्तिणिसद्दो, जो वूढो अज्जचंदणाईहिं । जो तं ठवइ अपत्ते, जाणंतो सो महापावो ॥ ५१९ ॥

[पञ्चवस्तुकसूत्रे गा० १३१८ तः गा० १३२१ २९० पत्रे ॥]

आवस्सि १ णिसीहि २ मिच्छा ३, पुच्छण ४ मुवसंपयंमि गिहिएसु ५। अण्णा सामायारी, न होइ से सेसिआ पंच ॥ ५२० ॥ आवस्सिअं १ निसीहिअ २ मोत्तुं उवसंपयं च गिहिएसु ३। सेसा सामायारी, न होइ जिणकप्पिए सत्त ॥ ५२१ ॥

[पञ्चव० गा० १४२३-१४२४ २९४ पत्रे ॥]

आयारवत्थु तइअं, जहण्णयं होइ नवमपुव्वस्स । तहियं कालण्णाणं, दस उक्कोसेण भिण्णाइं ॥ ५२२ ॥ पढमिल्लुयसंघयणा, धिईए पुण वज्जकुड्डसामाणा । पडिवज्जंति इमं खलु, कप्पं सेसाओ ण उ कयाइ ॥ ५२३ ॥

[पञ्चवस्तुकसूत्रे गाथा १४२९-१४३० २९४ पत्रे ॥]

१-नैव किञ्चिदनुज्ञातम् एकान्तेन प्रतिषिद्धं वापि जिनवरेन्द्रैर्भगवद्भि किन्तु तीर्थङ्कराणामाज्ञेयम् यदुत कार्ये सत्येन भवितव्यं न मातृस्थानतो यत्किञ्चिदवलम्बनीयमिति गाथार्थ ॥ ५१० ॥ २-सहननद्वारमाश्रित्याह—'पढ०' प्रथमेल्लुकसंहनना = ऋषभनाराचसहनना इत्यर्थ । धृत्या पुनर्वज्रकुड्यसमाना प्रधानवृत्तय इति भाव, प्रतिपद्यन्ते एनं खलु कल्पमधिकृतं जिनकल्पं, शेषा न तु कदाचित्तदन्यसहनिन इति गाथार्थ. ॥ ५२३ ॥ पञ्चवस्तुकवृत्तौ ॥

मास निवसइ खित्ते, छव्वीहीओ अ कुणइ तत्थवि अ । एगेगमडइ कम्माइवज्जणत्थ पइदिण तु ॥५२४॥ (प गा १४५८) ॥ [२]एगाए वसहीए, उक्कोसेण वसति सत्त जणा। अवरोप्परसमास, वज्जिता क्हवि जोएण ॥५२५॥ (प गा १४७८) ॥ [३]वीहीए एक्काए, एक्को ञिअ पइदिण अडइ एसो । अण्णे भणति भयणा, सा य ण जुत्तिक्खमा णेआ ॥ ५२६ ॥ (प गा १४७९) ॥ विसेंघाइ १ रसायण २ मगलत्थ ३ विणए ४ पयाहिणावत्ते ५। गुरुए ६ अडज्झ ७ डकुत्थे ८, अट्ठ सुवण्णे गुणा हुति ॥ ५२७ ॥ (प गा ११९२) ॥ [४]ईअ मोहविस घायइ १, सिवोवएसा रसायण होइ २ । गुणओ अ मगलत्थ ३ कुणइ ४ विणीओ ५ अ जोगत्ति ॥५२८॥ (प गा ११९३) ॥ [५]मग्गाणुसारि पयाहिण ७, गभीरो गुरुअओ तहा होइ । कोहग्गिणा अडज्झो, अकुत्थ सइ सीलभावेण ॥ ५२९ ॥ (प गा ११९४) ॥ जिणा वीरसरूवाणि, थेरा चोद्दसरूविणो। अज्जाण पणवीस तु, अओ उड्ढ उवग्गहो ॥५३०॥ (प गा ७७१) ॥ [६]पत्त १ पत्ताबधो २, पायट्ठवण च ३ पायकेसरिया ४। पडलाइँ ५ रयत्ताण ६, गोच्छओ ७ पायनिज्जोगो च ॥५३१॥ (प गा ७७२)॥ तिण्णेव य पच्छागा ३, रयहरण चेव होइ मुहपोत्ती । एसो दुवालसविहो, उवही जिणकप्पियाण तु ॥५३२॥ (प गा ७७३) ॥ विअतिअचउक्कपणग, नवदस एक्कारसेव बारसग । एए अट्ठ विगप्पा, उवहिमि उ हुति जिणकप्पे ॥ ५३३ ॥ (प गा ७७५)॥ एए चेव दुवालस, मत्तग अइरेग चोलपट्टो अ । एसो चोद्दसविहो, उवही पुण थेर कप्पमि ॥ ५३४ ॥ (प गा ७७९) ॥ एए चेव उ तेरस, अभिन्नरूवा हवति विण्णेआ । उवहिविसेसा नियमा, चोद्दसमे कमढए चेव १४ ॥५३५॥ (प गा ७८१) ॥ उग्गहऽ १५ णतगपट्टो १६, अद्धोरुअ १७ चलणिआ १८ य बोधव्वा । अब्भितर १९ बाहिनिअसणी य २० तह कुचुए चेव २१ ॥ ५३६ ॥ (प गा ७८२)॥ ओकच्छिअ २२ वेकच्छिय २३ सघाडी २४ चेव सघकरणी २५ अ । ओहोवहिम्मि एए, अज्जाण पण्णवीस तु ॥५३७॥ (प गा ७८३) ॥ तिन्नि विहत्थी चउरंगुल च भाणस्स मज्झिम पमाण । एत्तो हीण जहन्न, अइरेगयर तु उक्कोस ॥५३८॥ (प गा ७९२)॥ इणमन्न तु पमाण, निअगाहाराओ होइ निप्फन्न । कालप्पमाणसिद्ध, उदरप्पमाणेण य वयति ॥५३९॥ (प गा ७९३)॥ पत्ताबधपमाण, भाणपमाणेण होइ कायव्व । जह गठिम्मि कयमी, कोणा चउरगुला

१–मासकल्पद्वारावयवार्थमाह–'मास०' मासं निवसति क्षेत्रे एक, षड्वीथी करोति गृहपङ्क्तिरूपा परिकल्प्य तत्रापि वीथीकदम्बके एकैकमटति वीथीं कर्मादिवर्जनार्थम् अनियद्धतया प्रतिदिनमिति गाथार्थं ॥ ५२४ ॥ २–'एगाए०' एकस्यां वसतौ बाह्याया उत्कृष्टतो वसन्ति सप्त जना, कथमित्याह–परस्परं संभाषण वर्जयन्त सन्त कथमपि योगेनेति गाथार्थं ॥ ५२५ ॥ ३–'वीहीए०' वीथ्यां त्वेकस्यामेक एव प्रतिदिनमटति एष जिनकल्पिक, अन्ये भणन्ति–भजना, सा च न युक्तिक्षमा ज्ञेयाऽत्र वस्तुनीति गाथार्थं ॥ ५२६ ॥ ४–'वीस०' सुवर्णगुणानाह—विषघाति सुवर्णम् १, तथा रसायन–वय स्तम्भनम् २, 'मङ्गलार्थं मङ्गलप्रयोजनम् ३, विनीत–कटकादियोग्यतया ४, प्रदक्षि णावर्त अग्नितप्त प्रकृत्या ५, गुरु सारतया ६, अदाह्य सारतयैव ७, अकुथनीयमल एव ८, एवमष्टौ सुवर्ण गुणा भवन्ति असाधारण इति गाथार्थं ॥ ५२७ ॥ ५–दार्ष्टान्तिकमधिकृत्याह–"इहमो०" इति मोहविष घातयति केषांचित् शिवोपदेशत् १, तथा रसायन भवति० अत एव परिणतान् मुख्य २ गुणतश्च मङ्गलार्थं करोति प्रकृत्या विनीतश्च योग्य इति ज्ञात्वा एष गाथार्थं ॥ ५२८ ॥ ६–'मग्गा०' मार्गानुसारित्व सदत्र प्रदक्षिणावर्तता गम्भीरश्चेतसा गुरुतया भवति क्रोधाग्निना अदाह्यो ज्ञेय, अकुथनीय सदोचितेन शीलभावेनेति गाथार्थं ॥ ५२९ ॥ ७–पात्रादीनि उपधिमुपभुञ्जते इति वाक्यशेष, एव 'स्थविरा' पात्रादि १४ उपधिरूपवन्त आर्याणा संयतीनां पञ्चविंशतिरेव अत ऊर्ध्वम् औपग्रहिक उपधिः ॥ आद्या अधिकृत्याह—८–"पत्त' गाहा "पत्ता०" ९–पात्रबन्धप्रमाण किम्? इत्याह–भाजनप्रमाणेन करणभूतेन भवति कर्तव्यम्। किंविशिष्टम्? इत्याह–यावद् ग्रन्थौ कृते सति कोणौ चतुरङ्गुलौ भवत त्रिकालविषयत्वात्सूत्रस्यापवादिकमिद सदा प्रत्यभावात् इति गाथार्थं ॥ ५४० ॥

होंति ॥ ५४० ॥ (पं. गा. ७९८) ॥ [1]पत्तगठवणं १ तह गोच्छओ अ२ पायपडिलेहिणी ३ चेव। तिण्हंपि ऊ पमाणं, विहत्थि चउरंगुलं चेव ॥ ५४१ ॥ (पं. गा. ७९९) ॥ [2]जेहि सविया न दीसइ, अंतरिओ तारिसा भवे पडला। तिण्णि व पंच व सत्त वा, कयलीपत्तोवमा सुहुमा (लहुया) ॥५४२॥ (पं. गा. ८०३) ॥ [3]गिम्हासु तिन्नि पडला, चउरो हेमंत पंच वासासु। उक्कोसगा एए एत्तो पुणमज्झिमे वोच्छं ॥५४३॥ (पं. गा. ८०५) ॥ अड्ढाइज्जा हत्था दीहा वत्तीसअंगुला रुंदा। विइअं परिग्गहाओ, ससरीराओ उ निप्फन्नं ॥ ५४४ ॥ (पं. गा. ८०६) ॥ माणं तु रयत्ताणे, भाणपमाणेण होइ निप्फन्नं। पायाहिणं करिंतं, मज्झे चउरंगुलं कमइ ॥ ५४५ ॥ (पं. गा. ८०८) ॥ कप्पा आयपमाणा, अड्ढाइज्जा उ आयया हत्था। दो चेव सुत्तिआ, उन्निओ तइओ मुणेअव्वो ॥ ५४६ ॥ (पं. गा. ८१२) ॥ वत्तीसंगुलदीहं, चउवीसं अंगुलाइ दंडो से। सेस दसा पडिपुन्नं, रयहरणं होइ माणेणं ॥ ५४७ ॥ (पं. गा. ८१४) ॥ चउरंगुलं विहत्थी, एअं मुहणंतगस्स उ पमाणं। वीओ वि अ आएसो, मुहप्पमाणाउ निप्फन्नं ॥ ५४८ ॥ (पं. गा. ८१६) ॥ जो मागहओ पत्थो, सविसेसयरं तु मत्तगपमाणं। दोसुवि दव्वग्गहणं, वासावासे अ अहिगारो ॥५४९॥ (पं. गा. ८१८) ॥ दुगुणो चउग्गुणो वा, हत्थो चउरस्स चोलपट्टो उ। थेरजुवाणाणऽट्ठा, सण्हे थुल्लंमि अ विभासा ॥ ५५० ॥ (पं. गा. ८२१) ॥ कमढपमाणं उदरप्पमाणओ संजईण विण्णेअं। सइगहणं पुण तस्सा, लहुसगदोसा इमासिं तु ॥ ५५१ ॥ (पं. गा. ८२४) ॥ दोन्नि तिहत्थायामा, भिक्खट्ठा एक्क एक्क उच्चारे। ओसरणे चउहत्था, निसण्ण-पच्छायणे मसिणा ॥ ५५२ ॥ (पं. गा. ८३१) ॥ पीढग–निसिज्ज–दंडग; पमज्जणी घट्टए डगलमाई। पिप्पलग सूइ नहरणि, सोहणगदुगं जहण्णो उ ॥ ५५३ ॥ (पं. गा. ८३४) ॥

[एता. त्रिंशद्गाथाः ३० श्रीपञ्चवस्तुके ॥]

ओअण १ वंजण २ पाणग ३, आयामु ४ सिणोदगं ५ च कुम्मासा ६। डगलग ७ सरक्ख ८ सूई ९, पिप्पलमाई १० उ उवओगो ॥ ५५० ॥

[श्रीपिण्डनिर्युक्तौ गाथा ३७–१७ पत्रे ॥]

जह कारणं तु तंतू, पडस्स तेसिं च हुंति पम्हाइं। नाणाइतिगस्सेवं, आहारो मोक्ख नेमस्स ॥५५१॥

[इति पिण्डनिर्युक्तौ गा० ७०–२८ पत्रे ॥]

निच्छयनयस्स चरणायविघाए नाणदंसणवहोऽवि। ववहारस्स उ चरणे, हयंमि भयणा उ सेसाणं५५२

[पिण्डनिर्युक्तौ १०५–४२ पत्रे ॥]

आणाए चिअ चरणं, तब्भंगे जाण किं न भग्गंति ?। आणं च अइक्कंतो, कस्सा एसा कुणइ सेसं ॥ ५५३ ॥ जो जहवायं न कुणइ, मिच्छदिट्ठी तओ हु को अन्नो। वड्ढेइ अ मिच्छत्तं, परस्स संकं जणेमाणो ॥ ५५४ ॥

[इति गाथाद्वयं 'निच्छय०'गाथा वृत्तिगतं ६९ पत्रे ॥]

१–पात्रस्थापनम् ऊर्णमयं, तथा गोच्छकश्च पात्रप्रतिलेखनी चैव मुहपोत्ती, एतेषा त्रयाणामपि प्रमाणं प्रस्तुतं वितस्तिश्चतुरङ्गुलं चैव षोडशाङ्गुलानीति ॥५४१॥ २–'जेहि०' यै सविता आदित्यो न दृश्यते अन्तरित सामान्येन तादृशानि भवन्ति स्वरूपेण पटलानि तानि च त्रीणि वा पञ्च वा सप्त वा, कालापेक्षया कदलीगर्भोपमानि मसृणश्लक्ष्णानि लघूनि बहुलकानीति गाथार्थ ॥५४२॥ ३–'गिम्हासु०' सामान्येन तादृशा भवन्ति स्वरूपेण पटलानि तानि च त्रीणि वा, ग्रीष्मेषु सर्वेष्वेव त्रीणि पटलानि भवन्ति कालस्यालन्तरूक्षत्वाद् द्रुतं पृथिवीरज प्रभृतिपरिणते, तेन पटलभेदायोगादिति, चत्वारि पटलानि हेमन्ते कालस्य स्निग्धत्वान् विमर्देन पृथिवीरज प्रभृतिपरिणते, तेन पटलभेदसभवादिति, पञ्च वर्षासु सर्वास्वेव पटलानि भवन्ति कालस्यालन्तस्निग्धत्वान् अतिचिरेण रज प्रभृतिपरिणते, तेन पटलभेदयोगादिति, 'उत्कृष्टान्येतानि' तत् स्वरूपापेक्षया चैतेषोत्कृष्टत्वपरिग्रहः, अत्यन्तशोभनानि पटलान्येव भवन्ति अतः पुन अत ऊर्द्धं मध्यमानि स्वरूपेण पटलानि यावन्ति भवन्ति तावन्ति वक्ष्य इति गाथार्थः ॥ ५४३ ॥

इंधण-धूमे गवे, अवयवमाइहिं सुहुमपूईउ सुदरमेय पूई चोयग भणिए गुरू भणइ जेसिं तु एस पूई, सोही नवि विज्जए तेसिं ॥ ५५५ ॥ (पिं० २५८) इंधणअगणीअवयव, धूमो वप्फो अ अन्नगधो अ। सद्द फुसति लोअ, भन्नइ सद्द तओ पूई ॥ ५५६ ॥ (पिं० ५९) हत्थसय खलु देसो, आरेण होइ देसदेसो य। आइन्नमि उ तिगिहा, ते चिअ उवओगपुव्वगा ॥ ५५७ ॥ जा जय माणस्स भवे, विराहणा सुत्तविहिसमग्गस्स। सा होइ निज्जरफला, अज्झत्थविसोहिजुत्तस्स ॥५५८॥

[पिण्डनियुक्तौ गा० ११०-१७१८५ पत्रे ॥]

निरया उ नरभवम्मि अ, देवो होऊण पचमे कप्पे। तत्तो चुओ समाणो, वारसमो अमम तित्थयरो ॥ ५४९ ॥

[इति रत्नसञ्चये ॥]

वाइ अ १ खमासमणे २, दिवायरे ३ वायग ४ त्ति णगद्दा। पुव्वगयमि अ सुत्ते, एए ४ सद्दा पवट्टति ॥ ५६० ॥

आसाढजुण्हपक्खे १, भद्दवए २ कत्तिए य ३ पोसे य ४। फग्गुण ५ वइसाहेसु य ६, नायव्वा ओमरत्ताउ ॥ ५६१ ॥

[श्रीउत्तराध्ययने २६ अध्ययने १५ गाथा ॥]

निस्सग्गु १ वएसरुई २, आणारुइ ३ सुत्त ४ बीयरुइमेव ५। अभिगम ६ वित्थारुइ ७, किरिआ ८ सखेव ९ धम्मरुई १० ॥ ६६२ ॥

[श्रीउत्तराध्ययने २८ अध्ययने १६-१७ गाथा ५६३ पत्रे ॥]

नत्थि चरित्त सम्मत्तविहूण दसणे उ भइअव्व। सम्मत्तचरित्ताइ जुगव पुव्व व सम्मत्त ॥ ५६३ ॥

नादसणिस्स नाण, नाणेण विणा न होइ चरणगुणा। अगुणिस्स नत्थि मोक्खो, नत्थि अमो क्खस्स निव्वाण ॥ ५६४ ॥

[श्रीउत्तराध्ययने २८ अध्ययने २९-३० गाथा ५६६ पत्रे ॥]

अवरण्हे सिद्धिगया, सभव १ पउमाभ २ सुविहि ३ वसुपुज्जा ४। सेसा-उसभाईआ ८ सेय-सता य पुव्वण्हे ॥ ५६५ ॥ धम्म १ अर २ नमी ३ वीरा ४, अवरत्ते पुव्वरत्तए सेसा ॥

[इति सिद्धप्राभृते ॥]

वेरीसईसूजगडे, रूवाहिएसु सुरेसु अ। जे भिक्खू जयइ निच्च, से न अच्छइ मडले ॥ ५६६ ॥

[श्रीउत्तराध्ययन ३१ अध्ययने १६ गाथा ६१२ पत्रे ॥]

पवक्षघुवृत्तौ यथा-

भवण १ वण २ जोइ ३ वेमाणिआ य दस अट्ठ पच एगविहा। इइ चउवीस देवा, वेई पुण विंति अरिहता ॥ ५६७ ॥ पुढवि १ दग २ अगणि ३ मारुअ ४, वणस्सइ ५ वि ६ ति ७ चउ पणिदिअ ९ अजीवा १०। पहो ११ पेह १२ पमज्जण १३, परिठवण १४ मणो १५ वई १६ काए १७ ॥ ५६८ ॥

[श्रीउत्तराध्ययने ३१ गाथा लघुवृत्तौ १७ असयमभेदा ॥]

चन्दारतिसोवाण, मज्झे मणिपीढय जिणतणुच। दो धणुसयपिहु दीह, सद्धदुकोसेहि धरणि-अला ॥ ५६९ ॥

[श्रीउपदेशसप्ततिग्रन्थे २३ उपदेशे ॥]

वत्सदेशेऽस्ति कौशाम्ब्या, शतानीकसहोदरी। कर्मतो बालविधवा, जयन्ती परमार्हती ॥ ५७० ॥

[श्रीउत्तराध्ययने कमलसयमीवृत्तौ ॥]

भारण्डपक्षिणः ख्यातास्त्रिपदा मर्त्यभाषिणः । द्विजीवा द्विमुखा एकोदरा भिन्नफलैषिणः ॥ ५७१ ॥

[प्रतिक्रमणवृत्तौ तपाकृतायाम् ॥]

थायरपुढवी १ जल २ जलण ३ पवण ४ पत्तेअवण ५ निगोएसु ६ । सत्तरिकोडाकोडी, अयराणं नाह ! भमिओहं ॥ ५७२ ॥

[कायस्थितिसूत्रे ९ गाथा ॥]

पुढवी १ आउ २ वणस्सई ३, गब्भयपज्जत्तसंखजीवेसु ५ । सग्गचुआणं वासो, सेसा पडिसेहिआ ठाणा ॥ ५७३ ॥ मद्य १ मांसाशनं २ रात्रिभोजनं ३ कन्दभक्षणम् ४ । ये कुर्वन्ति वृथा तेषां, तीर्थयात्रा १ जप २ स्तपः ३ ॥ ५७४ ॥ वृथा चैकादशी प्रोक्ता ४, वृथा जागरणं हरेः ५ । वृथा च पौष्करी यात्रा ६, वृथा चान्द्रायणं तपः ७ ॥ ५७५ ॥ यस्मिन् गेहे सदाऽत्यर्थं, मूलकः पच्यते जनैः । श्मशानतुल्यं तद्वेश्म, पितृभिः परिवर्जितम् ॥ ५७६ ॥ मूलकेन समं चान्नं, यस्तु भुञ्जेन्नरोऽधमः । तस्य शुद्धिर्न विद्येत, चान्द्रायणशतैरपि ॥ ५७७ ॥ मूलकं भक्षयित्वा यः, कुरुते विष्णुपूजनम् । व्यर्थं तद्वैष्णवं पुण्यं, कृतं वर्षशतेन च ॥ ५७८ ॥

[इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्वणि मूलकपरिहारः ॥]

यस्तु वृन्ताक १ कालिङ्ग २ मूलका ३ ऽलाबु ४ भक्षकः । अन्तकाले स मूढात्मा, न स्मरिष्यति मां प्रति ॥ ५७९ ॥ भुक्तं हालाहलं तेन, कृतं वाऽभक्ष्यभक्षणम् । येन क्रव्यादनं देवि !, कृतं मूलकभक्षणम् ॥ ५८० ॥ नीलीं च वापयेद्यस्तु, मूलकं यस्तु भक्षयेत् । वृन्ताकभक्षणादेव, नरो यात्येव रौरवम् ॥ ५८१ ॥ पलाण्डु १ गृञ्जनं २ चैव, रसोनं ३ सूरणं ४ तथा । मत्स्यं मांसं च नाभीयात्, मूलकं तु विशेषतः ॥ ५८२ ॥

[मानवीस्मृतौ वृन्ताकादीनां परिहारः ॥]

मृते स्वजनमात्रेऽपि, सूतकं जायते किल । अस्तंगते दिवानाथे, भोजनं क्रियते कथम् ॥ ५८३ ॥ उदकमपि न पातव्यं, रात्रावत्र युधिष्ठिर ! । तपस्विना विशेषेण, गृहिणा तु विवेकिना ॥ ५८४ ॥

[पद्मपुराणे ॥]

रात्रौ ये सर्वदाऽऽहारं, वर्जयन्ति सुमेधसः । पक्षोपवासस्य फलं, ध्रुवं मासेन जायते ॥ ५८५ ॥ चतुर्मासे तु संप्राप्ते, रात्रिभोज्यं करोति यः । तस्य शुद्धिर्न विद्येत, चान्द्रायणशतैरपि ॥५८६॥ स्नानाद्यं वर्ज्यते यत्र, तथा वह्नेश्च तर्पणम् । देवपूजा तपो दानं, भुज्यते तत्र किं निशि ॥ ५८७ ॥

[इति महाभारते रात्रिभोजनपरिहारः ॥]

सप्तग्रामेषु यत्पापं अग्निना भस्मसात्कृते । तस्य तद्भवति पापं, मधुबिन्दुप्रभक्षणे ॥ ५८८ ॥ यो ददाति मधु श्राद्धो, मोहितो धर्मलिप्सया । स याति नरकं घोरं, खादकैः सह लम्पटैः ॥ ५८९ ॥ मेदमूत्रपुरीषाद्यैः, रसाद्यैर्वर्जितं मधु । छर्दिलालामुखस्रावै,-रभक्ष्यं ब्राह्मणैर्मधु ॥ ५९० ॥

[इति महाभारते मधुभक्षणपरिहारः ॥]

नवसमएहिं जहन्नं तु, मुहुत्तं एगएगवुड्ढीए । एगसमएण ऊणं, उक्किट्ठं जाव दोघडिअं ॥ ५९१ ॥

[विचारसत्तरीग्रन्थस्यावचूर्णौ श्रीमहेन्द्रसूरिविरचितायाम् ॥]

रत्तो १ दुट्ठो २ मूढो ३, पुव्विं वुग्गाहिओ अ चत्तारि । एए धम्मा अणरिहा, अरिहो पुण होइ मज्झत्थो ॥ ५९२ ॥

[तपारत्नशेखरसूरिकृतश्राद्धविधिप्रकरणे ॥]

[ददस्वान्नं नराधिप–। आशु प्रीतिकरं लोके किं दत्तेनापरेण ते ॥] अन्नं वै प्राणिनां प्राणाः, अन्नमोजः सुखौषधे । तस्मादन्नसमं दानं, न भूतं न भविष्यति ॥ ५९३ ॥ मिथ्यादृष्टिसहस्रेषु, वरमेको ह्यणुव्रती ।

क्षुद्रभिन्नहरेषु, घनेऽन्त्यो लघ्वन्त्यौ ॥ ५९७ ॥ महाभिन्नहरेषु, घनेऽन्त्यो द्वि गरिष्ठः । गरिष्ठेन लघ्वन्त्ये, न भूयो न भविष्यति ॥ ५९५ ॥ क्षुद्रभिन्ने कोऽपि गुणः, समाधारवर्गितो नवम् । मनोवचनकायैः, हृदि ध्येयस्तुरं भवेत् ॥ ५९६ ॥ एकैकस्मिन् पदे दृष्टे, क्षुद्रभागिरि प्रति । भवकोटिसहस्रेषु, पापैरन्यः प्रमुच्यते ॥ ५९७ ॥ अधिकारेऽस्मिन् पापै-भवकोटिभिरेति । तुल्ये हरांशसंख्ये, घनेनाप्तु क्षिपेद्धते ॥ ५९८ ॥ इत्था पापप्रहाणानि, दत्वा प्रत्युत्तराणि च । इह सीमंधरस्वामि, शिष्योऽपि दिव अगात् ॥ ५९९ ॥ पञ्चोत्तमगतेश्चापि, ध्यानस्यास्यभिधाम् । तुल्ये हरे लवं, सान्तोपनतोन्मितम् ॥ ६०० ॥ क्षुद्रभागे स्थिते दृष्टे, दुर्गतिद्वितयं क्षिपेत् । सागरान् स्वस्य तु, पूर्वाद्यान्त्रिपानवः ॥ ६०१ ॥ सर्वोत्तम १ पात्र २ भोजन ३-वास्त्र ४ पात्रोग ५ भेषज ६ शिष्य ७ । क्षुद्र ८ क्षार ९ जूर्म १०, यत्र निगमरिरंसवे ॥ ६०२ ॥ सर्वी १ मधाम्बरेभ २, पशिरि ३ पुलाव ४ मन्दत्व ५ च । चन्द्रगुप्ति ६ आहारग ७ च ८ च ९ च क्षेप सोदयं ॥ ६०३ ॥ पुलाग १ पागग २ पने ३, जूर ४ रसी अ ५ गुलिग ६ चक्षे अ ७ । क्षार ८ जुगे ९ परमान्न १०, इम दिहया अनुक्रमे ॥ ६०४ ॥ मुपेणाः केवलिनेता, विंशा मूलफलान्नाम् । सत्यमालगहरेण,-अनुपा राजमाउनोग् ॥ ६०५ ॥ १ ॥ षोडशैक १ षष्ठाद्येक २ मेकत्रय पुलाव ३ गः । दशारनाव ४ शाल्यन्न, भाग पैकनवत्यन्नम् ॥ ६०६ ॥ ७ ॥

इति भक्तपरिज्ञाधिकारे ।

अरो गणाम्बुराग १, रसवस्त्र छंद मदनरी २ । सागर निगदतो ३, गणवसवि निगमवार-म्भो ४ ॥ ६०६ ॥

अथ कायोत्सर्गाधिकारम् ।

शिवा वपुरेतावत्, वक्तव्यानि मेरिमन्। विधत्तेऽथ धीरे संलेखनोऽग्रिमपुरे ॥६०७॥

अथ संलेखनाधिकारः ।

अभिधृति १ रमाधृति २,-सूचना ३ रक्षमा ४ क्षुधा ५ । कवर्यं ६ पानक च ७, गते ता इन्द्रः स्वर्गा ॥ ६०८ ॥ स्थिरं आरिष्टपुरुष-वर्गाः १ धीरा गु सुकुलपुत्राः २ । मेयं षोडश-संख्यं ३, वासरान् परिपेलवं ॥ ६०९ ॥

इति संलेखनाधिकारः ।

अहमस्मि गु, वस्तुरि ईक्षणिद्विमंदिर । नाभिवाक्षुरत्, मेरिदलाद्यर्वरि मोदी ॥ ६१० ॥ ८ दिव शिष्यवर्गा, मेरिदलवरं वलेल विशेषं । या होमक्षुत्परगुरा, सर्वशिष्यं गु क्षुरता ॥ ६११ ॥ संवत्सरे शिवा, इहा व्याधेन होमवरं । ३ गेरि ईक्षणिदमे, वलाभो वरदर्शनाल्ये ॥ ६१२ ॥ वसा १ वरिवस्यो २, अन्ने ३ शिष्या ४ गवत्व ५ । वर्षरं अनुक्रमा वरिष्ठ ल्यरि मेरिरं ॥ ६१३ ॥ शिवोत्तर १ गणा या २, अरिवस्यावलि ३ अर्पन्त वर्षे । अरं शिवा वाचेन, ईक्षणिद्वया गु सेन्धु ॥ ६१४ ॥ ८वर्षीय गणस्य, वस्त्र ईक्षणिदोत्तमवस्त्रा । देशो गुरु रं, वस्त्रा वस्त्रावि गु ॥ ६१५ ॥ अनुक्रमवस्त्रेषु, वस्त्र गुरु व वस्त्रा वस्त्र । इह वस्त्र गुरुवस्त्र, वस्त्रगुरु व वस्त्र ॥ ६१६ ॥ वस्त्रवस्त्रा १ वस्त्रा शिवस्त्र २ वर वस्त्रा ३ वस्त्रो ४ । गुरुवर ५ शिवगु गुरुवावि वस्त्रा वस्त्र ६ व ॥ ६१७ ॥ वस्त्रा व व वस्त्रि, वस्त्रवस्त्रा ८ वस्त्रवस्त्रा । गुरुवस्त्रवि १, गुरु वस्त्रवस्त्रगुरु १० व ॥ ६१८ ॥

श्रीभद्रबाहुस्वामिकृता दशानिर्युक्तयस्तत्प्रतिपादकमिदं गाथाद्वयं ज्ञेयम्।

वीरु १ सहाण २ पमाओ, अंतमुहुत्तं १ तहेव अहोरत्तं २। उवसग्गा पासस्स य १ वीरस्स २ य न उण सेसाणं ॥ ६१९ ॥

इति प्रमादकाल उपसर्गाश्च।

आरिअमणारिएसुं, पढमस्स य १ नेमि २ पास ३ चरिमाणं ४। सेसाण २० आरिएसुं, छउमत्थत्ते विहारो अ ॥ ६२० ॥

इति विहारभूमिः।

सुमइस्स निच्चभत्तं १, मल्ली २ पासाण २ अट्ठमो आसी। वसुपुज्जस्स चउत्थं, वयंमि सेसाण छट्ठतवो ॥ ६२१ ॥

इति २४ जिनव्रततप.।

वसुपुज्जो छसयजुओ १, मल्ली २ पासो ३ नरतिस्सयसहिआ। चउसहस्सजुओ उसहो ४, इग वीरो ५ सेस १९ सहस्सजुआ ॥ ६२२ ॥

इति २४ जिनव्रतपरिवारः।

सुमई १ सिअंस २ मल्ली ३,–नेमी ४ पासाण ५ दिक्ख पुव्वण्हे। सेसाण १९ पच्छिमण्हे, जायं च चउत्थमणनाणं ॥ ६२३ ॥

इति २४ जिनानां व्रतज्ञानं च।

सक्को अ लक्खमोल्लं, सुरदूसं ठवइ सव्वजिणखंधे। वीरस्स वरिसमहिअं, सया वि सेसाण तस्स ठिई ॥ ६२४ ॥

इति २४ जिनदेवदूष्यं तस्य कालश्च।

अट्ठमभत्तंमि कए, नाणुंसह १ मल्लि २ नेमि ३ पासाणं ४। वसुपुज्जस्स चउत्थे ५, सेसाणं १९ छट्ठभत्ततवे ॥ ६२५ ॥

इति २४ जिनज्ञानतपः।

उसहस्स दससहस्सा १, विमलस्स य छच्च २ सत्त अणंतस्स ३। सतिस्स नवसयाइं ४, मल्लि ५ सुपासाण ६ पंचसया ॥ ६२६ ॥ पउमस्स तिसयअडहिय ७, नेमिजिणंदस्स पणसयछत्तीसा ८। धम्मस्स अडहिअसयं ९, छसयाइं वासुपुज्जस्स १० ॥ ६२७ ॥ पासस्स तित्तीसु मुणि ११, वीरस्स य नत्थि १ सहससेसाणं १२। अडतीससहसचउस्सय, पणसीई सव्वपरिवारे ॥ ६२८ ॥

इति २४ जिनमोक्षपरिवारः।

देसिअ १ राइअ २ पक्खिअ ३, चउमासिअ ४ संवच्छरीअ ५ नामाओ। दुण्हं पण पडिकमणा, मज्झिमगाणं २२ तु दो पढमा ॥ ६२९ ॥ साहूण सिद्धिगमणं, असंख १ अड २ चउ ३ ति ४ संख ५ पुरिसा जा। संजायमुसह १ नेमी २ पासं ३ अंतिम ४ सेस ५ मुक्खाओ ॥ ६३० ॥

इति २४ जिनानां युगान्तकरभूमिः।

तेसिं चिअ नाणाओ, मुणीण गयकम्मयाणं सिद्धिगओ। अंतमुहुत्ते दु २ ति ३ चउ ४, वरिसेसुं इगदिणाईसु ॥ ६३१ ॥

इति २४ जिनानां पर्यायान्तकरभूमिः।

सड्ढदुवालसकोडी, सुवण्णवुट्ठी अ होइ उक्कोसा। लक्खा सड्ढदुवालस, जहण्णिआ होइ वसुहारा ॥ ६३२ ॥

इति वसुधाराप्रमाणम्।

जह पढमि अ अममत्तो, होइ सरीरम्मि दिवसभोगेण । तो उत्तरयालपि हु, पूरिज्जा असढभावो उ ॥ ६२३ ॥

इति आलयाम्बधिकारे ।

आरुहणे ओरुहणे, निमिअण गोणाइ च गाम्हा । सुम्माहारट्ठेदे, उवसमेणच परिणामो ॥६३४॥ पढिक्कमओ लिहिणो वि हु, मगवेला पचवेल इअरम्मि । पूलासु तिसझासु अ, होइ निवेला जहन्नेण ॥ ६३५ ॥ वत्तीस थिर कवला आहारो कुक्षिपूरओ भणिओ । पुरिसस्स महिलियाए, अट्ठावीस भवे कवला ॥ ६३६ ॥ कवलाण य परिमाण, कुक्कुडअडगपमाणमेत्त तु । जो वा अविगिअवयणो, वयणम्मि छुहेज्ज वीसत्थो ॥ ६३७ ॥ सुत्तत्थविऊ लक्खण–जुत्तो गच्छस्स मेढिभूओ अ । गणतत्ति-विप्पमुक्को, अत्थ वायेइ आयरिओ ॥ ६३८ ॥ सम्मत्तनाणदसण–जुत्तो सुत्तत्थतदुभयविहिन्नू । आयरिअट्ठाणत्तोगो, सुत्त वाए उवज्झाओ ॥ ६३९ ॥

[सबोधप्रकरणे गा० १८६–२५ पत्रे ॥]

वयसत्तमनोगेसु, जो जोग्गो तत्थ त पयट्टेइ । अन्नदु च निवत्तेई, गणतत्तिहो पवित्तीओ ॥६४०॥

[सबोधप्रकरणे गा० १९१–२५ पत्रे ॥]

थिरकरणा पुण थेरो, पवित्ति व पारिणमु अत्थेसु । जो जत्थ सीअई जई, सतबलो त थिर कुणइ ॥ ६४१ ॥

[सबोधप्रकरणे गा० १८९–२५ पत्रे]

नियधम्मो दढधम्मो, सविग्गो उज्जुओ अ तेअस्सी । सगहकुसलो सुत्तत्थविऊ गणाहियट्ठाई ॥६४२॥ सट्ठाणणा पहाणण, गेत्तोवहि, मग्गणासु अभिसाई । सुत्तत्थतदुभयविऊ, गणवच्छो एरिसो होई ॥६४३॥

[संबोधप्रकरणे गा० १९४–२६ पत्रे ॥]

सत्तरिआरण पायअणतगुणिअं च एकभूअस्स । भूअस्स असखगुण, पाय इक्कस्स पाणस्स ॥ ६४४ ॥ बेदिअ तेंदिअ चउरिंदी तह य चेव पचिंदी । लक्खसहस्स तह सय–गुण च पाय मुणेयव्व ॥ ६४५ ॥ ओसन्निअ च दिव्व, मणवयकाएण करणजोगेण । अणुमोअणकारावण–करणेणट्ठारसा धम्म ॥ ६४६ ॥ दो पयपला मधुपल, दहिअस्सद्धादय तिरिअवीस । दसगडगुलपलाइ, एमॉ रसालू तिवइजोगो ॥ ६४७ ॥ अन्नाण मासिआण च, अणाढचारित्तदोसभायाओ । ओमरणमि न गमण, दिवसतिजामे तिसि वहता ॥ ६४८ ॥ पिंटट्ठाइं मुरहिं जलघडयदिवसुमुनीहारिं । पयरति समतेण, दसद्धयम्म गुमुरयास ॥ ६४९ ॥

संबोधप्रकरणे आगमगाथयमिति प्रोक्तमस्ति [९९ पत्रे] ।

चिरयदणा तिभेआ, जहन्निआ १ मज्झिमा य २ उक्कोसा ३ । इक्किकावि तिभेआ, जहन्नमज्झिमिअक्कोसा ॥ ६५० ॥ पगामुपारेण, चिरयदणया जहन्नयत्तहा । बहु नमुक्कारेहिं अ, नेआ उ जहण्णमज्झिमिआ ॥ ६५१ ॥ सविअ मज्झयवत्ता, जहण्णउक्कोसिआ मुणेअव्वा ३ । नमुक्कारार चिय

१–'आरुहणे०' इत्यादि [illegible] यदा [illegible] तदा [illegible] ॥

दंडग–इगथुई मज्झिमजहण्णा ४ ॥ ६५२ ॥ मंगल सक्कत्थय चिअदंडकथुईहि मज्झिममज्झिमिया ५। मज्झिमउक्कोसा पुणे, सचिअसिलोगतिन्निथुईहिं ॥ ६५३ ॥ उक्कोसजहण्णा पुण, सचिअसक्कत्थयाइ संजुत्ता । जा थुइजुअलदुगेणं, दुगुणिअ चिइदंडयाइ पुणो ॥ ६५४ ॥ उक्कोसमज्झिमा सा ८, उक्कोसुक्कोसिआ य पुण नेआ । पणिवायपणगपणिहाण–तिअगथुत्ताइसंपुण्णा ९ ॥ ६५५ ॥ एसा नवप्पयारा, आइण्णा वंदणा जिणमयंमि । कालोचिअकारीणं, अणग्गाहाणं सुहा सव्वा ॥ ६५६ ॥ उक्कोसा तिविहा वि हु, कायव्वा सत्तिओ उभयकालं । सेसा पुण छब्भेआ, चेइअपरिवाडिमाईसु ॥६५७॥

एता अष्टौ गाथा बृहन्नाप्यस्य संवाचारवृत्तौ [१७६ पत्रे] उक्तरूपतया लिखिताः सन्ति ।

मइनाणं १ सुअनाणं २, ओही ३ मणनाण ४ केवलन्नाणं ५ । पढमदुनाण परोक्खा, नाणतिगं जीवपच्चक्खं ॥ ६५८ ॥ सामण्णेण छ दव्वा, मइसुअनाणी अ दो वि जाणंति । ओहीनाणी पुग्गल–दव्वं जाणेइ नो अन्नं ॥६५९॥ मणपज्जवनाणी पुण, मणचिंतिअपज्जवे वि आणेइ । केवलनाणि छद्दव्वा, चाणइ पासइ सपज्जाया ॥ ६६० ॥ उग्गह १ ईह २ अवाओ ३, अ धारणा ४ एव हुंति चत्तारि । मइनाणे एआइं, भेआ वत्थू समासेणं ॥६६१॥ उग्गह इक्कं समयं ईहावाओ ३ महुत्तमेगं (मद्धं–मन्तं इति पाठान्तरम्) तु । कालमसंखं संखं, च धारणा होइ नायव्वा ॥६६२॥ पंचहि वि इंदिएहिं, मणसा अत्थुग्गहो मुणेअव्वो । चक्खिंदिअमणरहिअं, वंजणमीहाइअं छद्धा ॥६६३॥ उप्पत्तिआ १ वेणयिआ २, कम्मइआ ३ पारिणामिआ ४ । बुद्धी चउव्विहा वुत्ता, पंचमा नोवलब्भई ॥६६४॥ मइनाणस्स य भेआ, उग्गहमाई चउव्विहं तं तु । इंदिअनोइंदिपुढो, नवरं वंजणचउब्भेअं ॥ ६६५ ॥ छ चउक्का चउवीसं, वंजणचउक्केण अट्ठवीसं तु । सुअनिस्सिअं तु एअं, बुद्धिचउक्केण वत्तीसं ॥ ६६६ ॥ बहुविह खिप्प अणिसिअं, संदिद्धधुवाण सेअराणं च । बारसगुणट्ठवीसा, चउबुद्धिजुआ तिसयचाला ॥६६७॥

[एवं मइनाणं सम्मत्तं ॥ १ ॥]

अक्खर १ सण्णी २ सम्मं ३, साईअं ४ खलु सपज्जवसिअं ५ च । गमिअं ६ अंगपविट्ठं ७, सत्तवि एए सपडिवक्खा ॥ ६६८ ॥ अक्खरसुअमिह तिविहं, घडसरिसो सण्णिअक्खरो होई । वंजणभासासद्दो, लद्धक्खरमत्थपडिवोहो ॥ ६६९ ॥ ऊससिअं नीससिअं, निच्छूढं खासिअं च छीयं च । निस्सिंघियमणुसारं, अणक्खरं छेलिआईअं ॥ ६७० ॥ सण्णा मणविन्नाणं, जेसिं सा अत्थि ते उ सण्णित्ति । मणविण्णाणविमुक्का, असण्णिणो मंडुकाईआ ॥ ६७१ ॥ हेऊवाउवएसा, जह कीडिअ दीहकालउवएसा । तक्कालकरणचिंता, सम्मजुए दिट्ठिवाया य ॥ ६७२ ॥ मिच्छा सम्मे पत्ते, साइ सुअं होइ सम्मदिट्ठिस्स । अभविअजीवे अ पुणो, अणाइअं सुअं अनाणं तु ॥ ६७३ ॥ पज्जवसाणेण जुअं, केवलिनाणस्स होइ सुअनाणं । सुअमण्णाणमभव्वे, अपज्जवसिअं मुणेअव्वं ॥ ६७४ ॥ अंगपविट्ठं गमिअं, सुगमं पडिवक्खसंजुअं सम्मं । इअ चउदसभेअजुअं, सुअनाणं विवरीअं नेअं ॥ ६७५ ॥

[॥ एवं सुअनाणं सम्मत्तं ॥ २ ॥]

अणुगामि अणणुगामी, अवट्ठिअमणवट्ठिअं च विन्नेअं । तह हीअमाणयं वड्ढमाणयं वोहि चउ-भेअं ॥ ६७६ ॥ तप्पागारे पल्लग–पडहझल्लरिमुअंगपुप्फज्झये । तिरिअमणुएसु ओही, नाणाविह-संठिओ भणिओ ॥ ६७७ ॥

नेरइअ भवण वणयर–जोइसकप्पालयाणमोहिस्स । गेविज्जऽणुत्तराण य, हुंतागारा जहासंखं ॥६७८॥ अहवा बहुप्पयारं, असंखलोअप्पएसपरिमाणं । लोगगयरूविदव्वा–णं तत्ताओ अणंतविहे ॥ ६७९ ॥

[॥ एवं ओहीनाणं सम्मत्तं ॥ ३ ॥]

रिउमइविउलमईहि अ, मणपज्जवनाणवन्नण समए। अड्ढाइअगुल्लूण, पढम धीअं तु नरखेत्त ॥६८०॥

[॥ एव मणपज्जवनाण सम्मत्त ॥ ४ ॥]

केवल १ मिग २ मसहाय ३, असॉहारण ४ मणत ५ मपरिसेस ६ च । केवलसद्दस्स इमे, अत्था छच्चेव नायव्वा ॥ ६८१ ॥ आइतिनाण तुरिआ, मणनाण छट्ठया उ खीणत । केवलमतदुगमी, मिस्से मिस्स तु आइतिग ॥ ६८२ ॥ पचण्ह नाणाण, वक्खाणसिण समासओ भणिअ । छद्दीसागाहाहिं, रइअं हरिभद्दसूरीहिं ॥ ६८३ ॥

[॥ इति ज्ञानपञ्चकविवरणप्रकरण श्रीहरिभद्रसूरिकृतम् ॥]

ससारहेतुभूताया , य क्षय कर्मसन्तते । निर्जरा सा पुनर्द्वेधा, सकामाकामभेदत ॥ ६८४ ॥ श्रमणेषु सकामा स्यादकामा शेषजन्तुषु । पाक स्वत उपायाच्च, कर्मणा स्याद् यथाऽऽम्रवत् ॥ ६८५ ॥ कर्मणा न क्षयो भूयादित्याशयवता सताम् । वितन्वता तपस्यादि, सकामा शमिना मता ॥ ६८६ ॥ एकेन्द्रियादिजन्तूना, सज्ज्ञानरहितात्मनाम् । शीतोष्णवृष्टिदहनच्छेदभेदादिभि सदा ॥ ६८७ ॥ कष्ट वेदयमानाना, य शाट कर्मणा भवेत् । अकामनिर्जरामेना—मामनन्ति मनीषिण ॥ ६८८ ॥ तप प्रभृतिभिर्वृद्धिं, व्रजन्ति निर्जरा यत । ममत्व कर्म ससार, ह्यात्ता भावयेत्तत ॥ ६८९ ॥

इद गाथापट्क श्रीप्रवचनसारोद्धारे ६८ कारणद्वारे (पत्र १५९) तत्रापि तृतीये भावनाख्ये अवान्तरद्वारे, वृत्तौ तु एव तथाहि-'अथ निर्जरा भावना' इति ।

पासत्थाइविहोहिअ केइ जिया वयइ कारावइ जिणमदिरु तम्मयभाविअइ त किर निरसाचेइओ अववाई ण भणिओ तिहिं पयतिहिहिं कीरइ वदणु कारणिओ ॥ ६९० ॥ (३३ गाथा) ॥ धम्मिउ धम्मुकज्जु साहतउ, परु मारइ कीरइ जुज्झवउ । तु वि तसु धम्मु अत्थि न हु नासइ, परमपइ निवसइ सो सासइ ॥ ६९१ ॥ जइ किर फुल्लइ लब्भइ मुल्लिण तो वाडिअ न करहि सहु मूविण । थावर घरछट्टइ न करावहि, जिणघणु सगहु करि न वद्धारहि ॥ ६९२ ॥ जइ किर कु वि भरतु घरछट्टइ, देइ त लिज्जहि लहणावट्टइ । अह कु वि भत्तिहि देइ त लिज्जहि, तब्भाडयधणि जिण पूइज्जइ ॥६९३॥ हास रिइ हुइ वि वज्जिज्जहिं, सहु पुरिसेहि वि केलि न किज्जहिं । रत्तिहिं जुवइपवेसु निवारहिं, न्हवणु नदि न पइट्ठ करावहिं ॥ ६९४ ॥

[इद पद्यपञ्चक (२६-२८-२९-३८) श्रीतिलकसूरिकृतोपदेशरसायनग्रन्थस्य ४२ पत्रे । तस्य व्याख्या तु पृथगुल्लिखितविशेषनामप्रादर्शेया ॥]

एत्तोधिअ पडिसेहो, दढ अजोगाण वन्निओ समए । एअस्स पाइणोऽविअ, धीअति विहि एस ऽइसइणा ॥ ६९५ ॥

[इति श्रीहरिभद्रसूरिकृतपञ्चवस्तुके गा० ५११-२६१ पत्रे । चारित्रभङ्गेऽपि चारित्रदान ह्यभाव ॥]

पच्चओ मोसद्व, जइणा दाणाओं पडिनिअत्तेण । तुच्छगजाइअदाणे, वधो इहरा पदोसाई ॥६९६॥

[पञ्चवस्तुके गा० ३९१, ६४ पत्रे ॥]

एएसि पयपमाण, अट्ठ समाउत्ति वीअरागेहिं । भणिअ जहन्नय खलु, उक्कोस अणवगल्लोत्ति ॥ ६९७ ॥ वदहो परिभवसित्त, न चरणभावोऽविपायमेएसिं । आहवभावकहग, सुव सुण होइ नायव ॥ ६९८ ॥

एष पूर्वपक्षः, उत्तरमाह—

भण्णइ खुड्डगभावो, कम्मखओवसमभावपभवेणं । चरणेण किं विरुज्झइ, जेणमजोगत्ति-सग्गॉहो ॥ ६९९ ॥

एतदेव स्पष्टयति—

तक्कम्मखओवसमो, चित्तनिबंधणसमुब्भवो भणिओ । न उ वयनिबंधणो च्चिय, तम्हा एआणम-विरोहो ॥ ७०० ॥

इत्थं चैतदङ्गीकर्त्तव्यमिति दर्शयति—

गयजोव्वणावि पुरुसा, वालुव्व समायरंति कम्माणि । दोग्गइनिबंधणाइं, जोव्वणवंताऽवि ण य केवि ॥ ७०१ ॥

[इदं गाथापञ्चकमपि पञ्चवस्तुकसूत्रस्य गा० ५०, ५१, ५६–५९–१०–१३ पत्रे ॥]

अन्नाष्टवर्षेभ्योऽर्वागपि दानं प्रोक्तम्—

चउद्दसिं १ पण्णरसिं च २, वज्जेज्जा अट्ठमिं च ३ नवमिं ४ च । छट्ठिं च ५ चउत्थिं ६ बारसिं च सेसासु दिज्जाहि ॥ ७०२ ॥

एतासु तिथिषु दीक्षा न देया—

तिसु उत्तरासु तह रोहिणीसु कुज्जा उ सेहनिक्खमणं । गणिवायए अणुण्णा, महव्वयाणं च आरुहणा ॥ ७०३ ॥

एतेषु नक्षत्रेषु दीक्षादिदानं कार्यम् । वर्जनीयनक्षत्राण्याह—

संझागयं १ रविगयं २, विड्डेरं ३ सग्गहं ४ विलंबिं च ५ । राहुगयं ६ गहभिन्नं च ७, वज्जए सत्त नक्खत्ते ॥ ७०४ ॥

[पञ्चवस्तुके गा० १११–३, २० पत्रे ॥]

एतानि सप्त नक्षत्राणि दीक्षायां वर्जनीयानि । एतेषामर्थो यथा—

अत्थमणे संझागयं १, रविगयं जहिं ठिओ उ आइच्चो २ । विड्डेरमवदारिअ ३, सग्गह कूरग्ग-हठिअं ४ तु ॥ ७०५ ॥ आइच्चपिट्ठओ जं, विलंबि ५ राहुगयं तु जहिं गहणं ६ । मज्झेणं जस्स गहो, गच्छइ तं होइ गहभिन्नं ॥ ७०६ ॥

एतेषां फलं यथा—

संझागयंमि कलहो १, आइच्चगए अ होइ निव्वाणि २ । विड्डरे परविजओ ३, सग्गहम्मि अ विग्गहो होइ ४ ॥ ७०७ ॥ दोसो अभंगयत्तं, होइ कुभत्तं विलंबिनक्खत्ते ५ । राहुगयंमि अ मरणं ६, गहभिन्ने सोणिउग्गालो ७ ॥ ७०८ ॥

[पञ्चवस्तुकटीका २० पत्रे ॥]
[इति दीक्षाविषये गाथा. ॥]

चिइवंदण रयहरणं, अट्ठा सामाइयस्स उस्सग्गो । सामाइतिगकड्ढण, पयाहिणं चेव तिक्खुत्तो ॥ ७०९ ॥ गुरुवो वामगपासे, सेहं ठाविंतु अह वए दिंति । इक्किक्कं तिक्खुत्तो, इमेण ताणमुव-वउत्ता ॥ ७१० ॥

[इदं गाथाद्वयं पञ्चवस्तुके (२२ पत्रे) वारत्रयं सामायिकोच्चारप्रतिपादकम् ॥]

सचित्त १ दव २ विगई ३, वाणहि ४ तंबोल ५ वत्थ ६ कुसुमेसु ७ । वाहण ८ सयण ९ विलेवण १०, बंभ ११ दिसि १२ न्हाण १३ भत्तेसु १४ ॥ ७११ ॥

[एतस्या विवरणं विशेषसङ्ग्रहे ८५ द्वारे ॥]

चतुस्त्रिंशत्तय प्रोक्त-मतुर्जंपैश्च अङ्गुलम्। चतुर्भिरङ्गुलैर्मुष्टि-मतुर्मुष्टिमित वर ॥ ७१२ ॥ चतुर्हस्तैश्च दण्डः स्यान्, क्रोशस्त्रैर्द्विसहस्रके। चतुर्भि क्रोशकैश्चाथ, योजन परिकीर्त्तितम् ॥ ७१३ ॥ शतयोजनो देश स्याच्छतदेश तु मण्डलम्। शतमण्डल खण्ड स्यात्रवखण्डा पमुधरा ॥ ७१४ ॥

[इति गाथात्रय गणिते ॥]

अवरद्धारिपडुगं,-परिहारपरायणः। कामक्रोधलोभमान,-मदहर्षा अमी मता ॥ ७१५ ॥ पुव्वभवे सो देच्छइ, इक्क दो तिन्नि जाव नवम वा। उवरिं तस्स अविमओ, समायओ जाइसरणम ॥ ७१६ ॥

[इन्द्रायंदृष्टउपोगविधौ ॥]

चन्दम यामानि तया, निरोग उप्पाडियस्स नाणस्स। तो पडुरयाण दिट्ठी, सावत्थीए समुप्पन्ना ॥ ७१७ ॥ जेट्ठा मुद्दसणजमालिणोऽज सायति तेंदुगुज्जाणे। पचसया य सहस्स, उवेण जमालि मोत्तूण ॥ ७१८ ॥

[इति प्रथमो जमालिनिह्नवः ॥ १ ॥]

सोलस यामानि तया, निरोग उप्पाडियस्स नाणस्स। जीवपएसियदिट्ठी, उसभपुरीए समुप्पन्ना ॥ ७१९ ॥ रायगिहे गुणसिलए, वसु चोद्दसपुव्वि तीसगुत्ताओ। आमलकप्पा णयरी, मित्तसिरी भूइपिंडाई ॥ ७२० ॥

[इति द्वितीयस्तिष्यगुप्तनिह्नवः ॥ २ ॥]

वीस दो यासमया, वइआ सिद्धिं गयस्स वीरस्स। अवत्तयाण दिट्ठी, सेयवियाए समुप्पन्ना ॥ ७२१ ॥ सेअवि पोलासाढे, जोगे तदिवसहिअयसूले अ। सोहम्मि नलिणिगुम्मे, रायगिहे चुदिअ पढमदे ॥ ७२२ ॥

[इति आषाढाषार्यशिष्यगणस्तृतीयो निह्नवः ॥ ३ ॥]

तीसा दो यासमया, वइआ सिद्धिं गयस्स वीरस्स। सामुच्छेइअदिट्ठी, मिहिलपुरीए समुप्पन्ना ॥ ७२३ ॥ मिहिलाए डुंबिलरे, महगिरिकोडिण्ण आसमित्ते अ। नेउणियाणुप्पवाए, रायगिहे खंडरक्खा य ॥ ७२४ ॥

[इति अश्वमित्रअनुपौ निह्नवः ॥ ४ ॥]

चउतीसा दो यासमया, वइआ सिद्धिं गयस्स वीरस्स। दो किरिआ दिट्ठी, उल्लुगतीरे समुप्पन्ना ॥ ७२५ ॥ महरेहणजय उलुग, महगिरिधणगुत्त अज्जगंगे अ। किरिआ दो रायगिहे, महातवो तीरनिम्माए ॥ ७२६ ॥

[इति गङ्गकनिह्नवः पञ्चमः ॥ ५ ॥]

चउसया चोआला, वइआ सिद्धिं गयस्स वीरस्स। पुरिमतरंजिआए, छेरासियदिट्ठि उप्पन्ना ॥ ७२७ ॥ पुरिमतरंजि नुपगुह, मल्लगिरि सिरिगुत्त रोहगुत्ते अ। परिवायपोट्टसाले, पोसालपरि-हरणा चउ ॥ ७२८ ॥

[इति षडुलुकनाम्नो षडो निह्नवः ॥ ६ ॥]

चउसया सुन्नीया, वइआ सिद्धिं गयस्स वीरस्स। [अबद्धिक] अबद्धिआण दिट्ठी, दसपुरनगरे समुप्पन्ना ॥ ७२९ ॥ दसपुरे नगरमुत्तरे, अज्जरक्खिअपुसमित्तिआभिग्ग य। गोट्ठामाहिल नवमगढो

सु पुच्छा य विंझस्स ॥ ७३० ॥ पुट्ठो जहा अवद्धो, कंचुइणं कंचुओ समन्नेइ । एवं पुट्ठमवद्धं, जीवं कम्मं समन्नेह [इ] ॥ ७३१ ॥

[इति गोष्ठामाहिलः सप्तमो निह्नवः ॥ ७ ॥]

छवास सयाइं नवुत्तराहिं सिद्धिं गयस्स वीरस्स । तो वोडिआण दिट्ठी, रहवीरपुरे समुप्पन्ना ॥७३२॥

[इति दिगम्बरमतप्रवर्त्तकः सहस्रमछनामा सर्वविसंवादी अष्टमो निह्नवः ॥ ८ ॥ आ. चू. पृ. ४२७]

एताः षोडश गाथाः श्रीआवश्यकचूर्णितो लिखिताः सन्ति । आसां व्याख्या सम्बन्धसहिता मत्कृतविशेषसङ्ग्रहतो ज्ञेया ॥

हत्वा नृपं पतिमवेक्ष्य भुजङ्गदष्टं, देशान्तरे विधिवशाद्गणिकाऽस्मि जाता । पुत्रस्य संगमधिगम्य चितां प्रविष्टा, शोचामि गोपगृहिणी कथमद्य तक्रम् ॥ ७३३ ॥

आहाकम्मपरिणओ, फासुअभोईवि बंधओ होइ । सुद्धं गवेसमाणो, आहाकम्मेवि सो सुद्धो ॥ ७३४ ॥

[इति पिण्डनिर्युक्तौ २०७ गाथेयम् ७४ पत्रे ॥]

जह जह पएसिणी जाणुगंमि पालित्तओ भमाडेइ । तह तह सीसे वियणा, पणस्सइ मुरुंडरायस्स ॥ ७३५ ॥

[इति पिण्डनिर्युक्तौ ४९८ गाथासम्बन्धः श्रीमलयगिरिकृतवृत्तौ पृ० १४२]

मिक्खं पविट्ठेण मएऽज्ज दिट्ठं, पमयामुहं कमलविलासनेत्तं । वक्खित्तचित्तेण न सुट्ठु नायं, सकुंडलं वा वयणं नवत्ति ॥ ७३६ ॥ फलोदएणं मि गिहे पविट्ठो, तत्थासणत्था पमया मि दिट्ठा । वक्खित्तचित्तेण न सुट्ठु नायं, सकुंडलं वा वयणं नवत्ति ॥ ७३७ ॥ मालाविहारंमि मएऽज्ज दिट्ठा उवासिया कंचणभूसियंगी । वक्खित्तचित्तेण न सुट्ठु नायं, सकुंडलं वा वयणं नवत्ति ॥ ७३८ ॥ खंतस्स दंतस्स जिइंदियस्स, अज्झप्पओगे गयमाणसस्स । किं मज्झ एएण विचिंतिएणं, सकुंडलं वा वयणं नवत्ति ॥ ७३९ ॥ उल्लो सुक्को अ दो छूढा, गोलया मट्टिआमया । दोऽवि आवडिआ [कुड्डे] भित्ते, जो उल्लो तत्थ [सोऽत्थ] लग्गई ॥ ७४० ॥ एवं लग्गंति दुम्मेहा, जे नरा कामलालसा । विरत्ता उ न लग्गंति, जहा से सुक्कगोलए ॥ ७४१ ॥

[आचाराङ्गनिर्युक्तौ चतुर्थाध्ययने द्वितीयोद्देशकप्रान्ते १७० पत्रे गाथापञ्चकम् ॥]

नेसप्पे १ पंडुयए २, पिंगलए ३ सव्वरयण ४ महपउमे ५ । काले अ ६ महाकाले ७, माणवग ८ महानिहीं संखे ९ ॥ ७४२ ॥

[इति नवनिधिनामानि ॥]

चक्कट्ठपइट्ठाणा, अट्ठुस्सेहा य नव य विक्खंभे । बारस दीहा मंजूससंठिआ जण्हवीए मुहे ॥ ७४३ ॥

[इति याम्यः सकाशान्नव निधानानि निस्सरन्ति तासां मञ्जूषाणां मानम् ॥]

वेरुलिअमणिकवाडा, कणयमया विविहरयणसंपुण्णा । ससिसूर चक्कलक्खण अणुसमवयणो ववत्तीया ॥ ७४४ ॥

[इति मञ्जूषास्वरूपम् प्रवचने ५०६ ॥]

[अंतमुहुत्तं, जहन्निओ किट्ठिओ असंखिज्जं । सेवंति विसयसेवा, नायव्वा सव्वदेवाणं ॥ १ ॥ एवं देवाणु खलु, उज्जअ हाणी उ जइवि संभवइ । तइआओ रूवसंपय, अखंखगुणयाओ देवाणं ॥ २ ॥ वक्खोए वेमाणिय, कंठे तह होइ जोइसाणं तु । भुइमा भवणयराणं, सीसट्ठाणेसु भुवणाई ॥ ३ ॥ सामन्ना य तायत्तीसा य, पारियारक्खलोअपाला य । अणीयपइन्नभिओगा, किव्विसियं

दस भवण वेमाणी ॥ ४ ॥ सरेण मवणवासी, वितरदेवा य पटहसद्देण । उट्ठति ससमता, जोइ-सिया सिंहनादेण ॥ ५ ॥ कप्पाहि वासि चलिया, घटानाएण वोहिया सता । सद्धासमुदएण, इति इह माणुस लिच्च ॥ ६ ॥

पुक्खलवइ-विजए, पुव्वविदेहमि पुडरगिरिए । कुयु अरहतरंमि य, जाओ सीमधरो भयव ॥ १ ॥ मुणिसुव्वयजिण नमिजिण अतरज्ज च इत्त निक्खतो । सिरिउदयदेव पेढालअतरे पावई मुक्ख ॥ २ ॥

(इति सीमन्धरस्य जन्मनो मोक्षस्य च काल)

आदौ मयैवाऽयमदीपि नून, तन्नो दहेन्मामवहीलितोऽपि । इति भ्रमादङ्गुलिपवणाऽपि, सृष्टयेत नो दीप इवाऽवनीप ॥ ७४५ ॥ कम्म १ मम्म २ जन्म ३, तिन्नि वि एयाइ मा भणि-ज्जासु । मम्माइसु विद्धो पुण, मारिज्ज सय मरिज्जा वा ॥ ७४६ ॥ चक्खुजुअ चउरिंदिसु, त विअ वारस पंचिंदि तसकाए । जोए वेए सुक्काए भवसन्नीसु आहारे ॥ ७४७ ॥ सन्तोऽप्य-सन्तोऽपि परस्य दोषा, नोक्ता श्रुता वा गुणमावहन्ति । वैराणि वस्तु परिवर्द्धयन्ति, श्रोतुश्च तन्वन्ति परा कुबुद्धिम् ॥ ७४८ ॥ याचको १ वञ्चको २ व्याधि ३, मज्ञत्व ४ मर्मभाषक ५ । योगिनामप्यमी पञ्च, प्रायेणोद्वेगकारका ॥ ७४९ ॥ कणवि अन्नस्सुवयारजाए, कुणति जे पशु-वयारजुग्म । न तेण तुल्लो विमलोवि चदो, न चेव भाणू नहि देवराया ॥ ७५० ॥ स्वामि-भक्तो १ महोत्साह २, कृतज्ञो ३ धार्म्मिक ४ शुचि ५ । अकर्कशः ६ कुलीनश्च ७, शास्त्रज्ञ ८ सत्यभाषक, ९ ॥ ७५१ ॥ विनीत १० स्थूललक्षश्चा ११ ऽव्यसनी १२ वृद्धसेवक १३ । अशुद्र १४ सत्त्वसपन्न १५, प्राज्ञ १६ शूरो १७ ऽचिरक्रिय १८ ॥ ७५२ ॥ पूर्वं परीक्षितः सर्वोपधासु १९ निजदेशज २० । राजार्थ-स्वार्थ-लोकार्थ-कारको २१ निःस्पृह २२ शमी २३ ॥ ७५३ ॥ अमोघवचन २४ कल्पः २५, पालिताशेषदर्शन २६ । पात्रौचित्येन सर्वत्र, नियोजितपदक्रम २७ ॥ ७५४ ॥ आन्वीक्षिकीत्रयीवार्त्ता-दण्डनीतिकृतश्रम २८ । क्रमागतो २९ ऽक्षिपुत्रो ३०, भवेन्मन्त्री न पापर ॥ ७५५ ॥

इति श्रीकुमारपालचरित्रे उदयनमन्त्रिस्थापने ३० गुणा ॥

विना गुरुभ्यो गुणनीरधिभ्यो, जानाति धर्म्मं न विचक्षणोऽपि । आकर्णदीर्घोज्वललोचनोऽपि, दीप विना पश्यति नाऽन्धकारे ॥ ७५६ ॥ नाऽहं स्वर्गफलोपभोगतृपितो, नाभ्यर्थितस्त्व मया, सन्तुष्टस्तृणभक्षणेन सतत, साधो ! न युक्त तव । स्वर्गे यान्ति यदि त्वया विनिहता, यज्ञे ध्रुव प्राणिनो, यज्ञं किं न करोपि मातृपितृभि , पुत्रैस्तथा बान्धवै ॥ ७५७ ॥ कामराग १ स्नेहरागा २,-वीपत्करनिवारणो । दृष्टिरागस्तु पापीयान्, दुरुच्छेद सतामपि ॥ ७५८ ॥ नवीनजिनगेहस्य, विधानें यत्फल भवेत् । तस्मादष्टगुण पुण्य, जीर्णोद्धारेण जायते ॥ ७५९ ॥ सन्मृत्तिका १ ऽमल-जिलवल २ रूप्य ३ दाद ४, सौवण ५ रत्न ६ मणि ७ चन्दन ८ बालबिम्बम् । कुर्वन्ति जैनमिह ये स्वधनानुरूप, ते प्राप्नुवन्ति नृसुरेषु महासुखानि ॥ ७६० ॥ पृथ्वीनाथसुता सुलक्षचरिता जजी-विता मुण्डिता, दुष्कामा रुदती विधाय पदयोरन्तर्गता देहलीम् । पुत्मापान् प्रहरद्वयव्यपगमे शूर्पस्य कोणे क्षिप्तान्, दधात्यारणक वदा भगवत सोऽय महाभिग्रह ॥ ७६१ ॥ सम्यक्त्वधारी १ पथि पादचारी २, सचित्तवारी ३ वरशीलधारी ४ । मूत्रापकारी ५ मुकुली सदैकाऽऽहारी ६ विप्रुडां विदधाति यात्राम् ॥ ७६२ ॥ दशशृङ्गासम पत्री, दशपक्षिसमो ध्वज । दशध्वजसमा वेश्या, दशवश्यसमो नृप ॥ ७६३ ॥ वेश्या रागवती सदा यदनुगा पद्मी रसैर्मोचन, शुभ्र

धाम मनोहरं वपुरहो नव्यो वयःसङ्गमः । कालोऽयं जलदागमस्तदपि यः कामं जिगायाऽऽदरात्, तं वन्दे युवतीप्रबोधकुशलं श्रीस्थूलभद्रं मुनिम् ॥ ७६४ ॥ हस्तात्प्रस्खलितं १ क्षितौ निपतितं २ लग्नं तथा पादयोः ३, यन्मूर्द्धोर्द्ध्वगतं ४ धृतं कुवसने ५ नाभेरधो यद्धृतम् । स्पृष्टं दुष्टजनैः ७ वर्णैरभिहतं ८ यद्यूषितं कीटकैः, त्याज्यं तत्कुसुमं १ फलं २ दलमपि ३ श्राद्धैर्जिनार्चाक्षणे ॥ ७६५ ॥ आदौ मज्जनचारु चीरतिलकं नेत्राञ्जनं कुण्डलं, नासामौक्तिकपुष्पहारकुण्डलं झङ्कारकं नूपुरम् । अङ्गे चन्दनलेपकञ्चुकमणी क्षुद्रावली घण्टिका, ताम्बूलं करकङ्कणं चतुरता शृङ्गारकाः षोडश ॥ ७६६ ॥ स्नानं १ कुन्तलधूपनं च २ कवरीगुम्फः ३ करे वीटकं ४, चीरं ५ चन्दनलेप ६ कञ्चुक ७ रदोद्योता ८ ञ्जना ९ ऽलक्तकम् १० । ताम्बूलं ११ तिलकं १२ च पत्रलतिका १३ कर्पूरपूर १४ स्तथा, पुष्पाणां मुकुटो १५ नखेषु रचना १६ शृङ्गारकाः षोडश ॥ ७६७ ॥

प्रकारान्तरम्—

क्षौरं १ मज्जन २ वस्त्र ३ शीर्षतिलकं ४ गात्रे विलेपार्चनं ५, कर्णे कुण्डल ६ मुद्रिका च ७ मुकुटं ८ पादौ च चर्मोज्जितौ ९ । हस्ते खड्ग १० पटाम्बरं ११ कटिछुरी १२ विद्याविनोदो १३ मुखे, ताम्बूलं १४ करकङ्कणं १५ चतुरता १६ शृङ्गारकाः षोडश ॥ ७६८ ॥ कन्यागोशङ्खभेरी-दधिफलकुसुमं पावको दीप्यमानो, नागेन्द्रोऽश्वो रथो वा नृपतिरभिमुखः पूर्णकुम्भो द्विजो वा । वेश्या स्त्री सान्द्रमांसं जलचरयुगलं सिद्धमन्नं [यतिर्वा] शतायुः, प्रस्थाने प्रस्थितानां यदि भवति ध्रुवं सिद्धिरेवं नराणाम् ॥ ७६९ ॥ भेरीमृदङ्गमृगमर्दलशङ्खवीणा, वेदध्वनिः सधवमङ्गलगीतघोषा । पुत्रान्विता च युवतिः सुरभिः सवत्सा, धौताम्बरश्च रजकोऽभिमुखः प्रशस्तः ॥ ७७० ॥ वार्त्ताकृत् १ पल्लवग्राही २, निद्रालु ३ रतिचञ्चलः ४ । अनुत्थितसमुत्थायी ५, व्याख्यानाऽनर्हपञ्चकम् ॥ ७७१ ॥ न चौर-ग्राह्यं न च राजग्राह्यं, प्रयाणकाले न च भारवाह्यम् । एतद्धनं सर्वधनप्रधानं, विद्याधनं सत्पुरुषा वहन्ति ॥ ७७२ ॥ अमन्त्रमक्षरं नास्ति, नास्ति मूलमनौषधम् । अनाथा [निर्धना] पृथिवी नास्ति, आम्नायाः खलु दुर्लभाः ॥ ७७३ ॥ असारस्य पदार्थस्य, प्रायेणाऽऽडम्बरो महान् । नहि स्वर्णे ध्वनिस्तादृग्, यादृक् कांस्ये निरीक्ष्यते ॥ ७७४ ॥ कार्याणि बहुमित्राणि, दुर्बलानि बलानि च । वने बद्धो महानागो, मूषकैः परिमोचितः ॥ ७७५ ॥ बहुभिर्न विरोद्धव्यं, दुर्जयो हि महाजनः । स्फुरन्तमपि नागेन्द्रं, भक्षयन्ति पिपीलिकाः ॥ ७७६ ॥ शक्यो वारयितुं जलेन हुतभुक् छत्रेण सूर्यातपो,—नागेन्द्रो निशिताङ्कुशेन समदो दण्डेन गोगर्दभौ । व्याधिर्भेषजसङ्ग्रहैश्च विविधैर्मन्त्रप्रयोगैर्विषं, सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रविहितं मूर्खस्य नास्त्यौषधम् ॥ ७७७ ॥ रे लोलोल्बणकल्लोल !, धिक् ते सागर ! गर्जितम् । यस्य तीरे तृषाक्रान्तः, पान्थः पृच्छति कूपिकाम् ॥ ७७८ ॥ वाचको लभते लक्षं, लेखः कोटिं विशेषयेत् । दृष्टे कोटिशतं मूल्यं, निर्मूल्यः श्रेष्ठसङ्गमः ॥ ७७९ ॥ सुअसायरो अपारो, आउं थोवं जिया य दुम्मेहा । तं किंपि सिक्खियव्वं, जं कज्जकरं च थोवं च ॥ ७८० ॥ वासश्चर्मविभूषणं शवशिरो भस्माङ्गरागः सदा, गौरेकः स च सङ्गरेष्वकुशलः सम्पत्तिरेतादृशी । ईशं स्वं परिहृत्य याति जलधिं, रत्नाकरं जाह्नवी, कष्टं निर्धनकस्य जीवितमहो ! दारैरपि त्यज्यते ॥ ७८१ ॥ धर्मो यत्र धनं तत्र, समराशितया स्थिरम् । यत्राऽधर्मो न तत्रेदं, न च पञ्चमयोगतः ॥ ७८२ ॥ पुण्यादेव समीहितार्थघटना नो पौरुषात्प्राणिनां, यद्भानोर्भ्रमतोऽपि नाऽम्बरतले स्यादष्टमः सैन्धवः । स्वस्थानात्पदमात्रमप्यचलतो विन्ध्यस्य चाऽनेकधा, जायन्ते मधुपालिपालितयशःश्रीलम्भिनः कुम्भिनः ॥ ७८३ ॥ अस्माकं बदरी चक्रे, युष्माकं बदरी गृहे । बादरायणसयोगाद्, यूयं यूयं वयं वयम् ॥ ७८४ ॥ पतिः १ श्वशुरता २ ज्येष्ठे, पतिर्देवरताऽनुजे । पाण्डवैः सह पाञ्चाल्या,—स्त्रितयं

त्रितय त्रिषु ॥ ७८५ ॥ पञ्चानामपि नो भर्त्ता, न सा प्रकृति मानवी । मा वृकोदरपादेन, एतादशचनूपतिम् ॥ ७८६ ॥

[इति कृष्णस्य भीम प्रत्युक्ति ॥]

कृत प्राय राज्य जलधिवलये भूनिनिलये, सुख भुक्त कैश्चिन्महुवि नृपतिभिर्जन्म विदितम् । चर प्राणैर्नीत मरणमधुना वीरशयने, शिवा श्वा काको वा स्पृशतु यदि वा पाण्डुतनय ॥ ७८७ ॥

[इति दुर्योधनस्य भीम प्रत्युक्ति ॥]

मूर्खस्तपस्वी राजेन्द्रो विद्वाश्च वृषलीपति । उभौ तौ तिष्ठतो द्वारे, कस्य दान प्रदीयते ॥ ७८८ ॥

[इति युधिष्ठिर प्रति भीमोक्ति ॥]

सुखासेव्य तपो भीम, विद्या कष्टदुरासदा । विद्वास पूजयिष्यामि, तपसा किं प्रयोजनम् ? ॥७८९॥

[भीम प्रति युधिष्ठिरोक्ति ॥]

श्वानचर्मगता गङ्गा, क्षीर मद्यघटस्थितम् । [कु] अपात्रे पतिता विद्या, किं करोति युधिष्ठिर ! ॥७९०॥

[युधिष्ठिर प्रति अर्जुनोक्ति ॥]

न विद्यया केवलया, तपसाऽपि च पात्रता । यत्र स्यातामिमे चोभे, तद्धि पात्र प्रचक्ष्यते ॥ ७९१ ॥

[युधिष्ठिरादीन् प्रति द्वैपायनोक्तिर्महाभारते ॥]

दारिद्र्यानलसन्ताप , श्रान्त सन्तोपवारिणा । याचकाशाविघातान्त--र्दाह केनोपशाम्यतु ॥ ७९२ ॥ यान्तु यान्तु गत प्राणा,--अर्थिनि व्यर्थता गते । पश्चादपि हि गन्तव्य क सार्थ पुनरीदृशः ॥ ७९३ ॥

[माघवाक्यम्]

बाह्यारिभ्योऽपि तद्युक्त,--मन्तरङ्गारयोऽधिका । जीयन्ते शत्रवो बाह्या,--अन्तरङ्गाश्च शाश्वत ॥ ७९४ ॥ भेरीतर्जरकर्णाश्च, वय प्रासादवासिन । न चैते पक्षिणो राजन् !, ये यान्ति करताडनात् ॥ ७९५ ॥ दारिद्र्य नृपति स नो निरपतिस्तस्य प्रसादादभूद्, भैक्ष भोजनमशुक्र दशदिश सद्मानि देवालया । महद्विद्वेषिणि दग्धसगतिरिति त्वय्याश्रिते क्षुण्यता, मद्वृत्या विनियोजितास्त्वर-यत्नेनाऽत्र न का गति ॥ ७९६ ॥ समा षष्टिर्द्विघ्ना मनुजकरिणा पञ्चकनिशा (१२० च दिन५), हयाना द्वात्रिंशत् ३२, खरकरभयो पञ्चकवृति २५ । द्विरूपा सैवायुर्वृषमहिषयो १२, द्वादश शुन , स्मृत छागादीना दश च परम पञ्चिरधिकम् ॥ ७९७ ॥ पश्य लक्ष्मण ! धन्यायां, धक परमधार्मिक । शनै शनै पद धत्ते, जीवाना वधशङ्कया ॥ ७९८ ॥ वैर १ वैश्वानर २ व्याधि--वाद ४ व्यसन ५ लक्षणा । महानर्थाय जायन्ते, वकारा पञ्च वर्धिता ॥ ७९९ ॥ शून्यसप्ताङ्कहस्ताश्च,--घट्रेदुवसुवहव (३८११२९७०) । एतत्सङ्ख्याङ्कनिर्दिष्टो,--धनभार प्रकीर्त्तित ॥ ८०० ॥ चत्वार पुष्पिता भारा, अष्टौ च फलपुष्पिता । वल्यो भारपट्ट च, वासुदेवप्रकीर्त्तितम् ॥ ८०१ ॥

अष्टादश भारा पुनरनेन प्रकारेणाऽपि—

कल्पवृक्ष १ पारिजात २ मन्दार ३ हरिचन्दन ४ सन्तान ५ वट ६ पिप्पल ७ पिंपर ८ उदुम्बर ९ निर्गुंज १० बीजभोज्य ११ पृक्ष १२ फलभोज्य १३ मूलभोज्य १४ सर्वभोज्य १५-१६ काष्ठभोज्य १७ पत्रभोज्य १८ इति ॥ ८०२ ॥ ये लेखयन्ति जिनशासनपुस्तकानि,

व्याख्यानयन्ति च पठन्ति च पाठयन्ति। शृण्वन्ति रक्षणविधौ च समादियन्ते, ते मर्त्यदेवशिवशर्म नरा लभन्ते ॥ ८०३ ॥ दीपो ज्ञानमयो यस्य, वर्त्तिर्यस्य तपोमयी। ज्वलते शीलतैलेन, न तमस्तस्य तिष्ठति ॥ ८०४ ॥ बालस्त्रीमन्दमूर्खाणां, नृणां चारित्रकाङ्क्षिणाम्। अनुग्रहार्थं तत्त्वज्ञैः सिद्धान्तः प्राकृतः कृतः ॥ ८०५ ॥ मायासीलह माणुसां, किमुसां किमु पत्तिज्ज ण जाइ। नीलकंठ महुर उलवइ, सविस भुजंगम खाइ ॥ ८०६ ॥ शिरसा धार्यमाणोऽपि, सोमः सोमेन शम्भुना। तथापि कृशतां धत्ते, कष्टं खलु पराश्रयः ॥ ८०७ ॥ अलिअं जंपेइ जणो, पुत्तो जं होइ तायसारिच्छो। अत्थमिए रविबिंबे, खणमिक्कं किं तवउसणी ॥ ८०८ ॥ जम्मंतीए सोगो वड्ढंतीए च वड्ढए चिंता। परिणीआए दंडो, जुवइपिया दुक्खिओ निच्चं ॥ ८०९ ॥ न विना मधुमासेन अन्तरं पिककाकयोः। वसन्ते च पुनः प्राप्ते, काकः काकः पिकः पिकः ॥ ८१० ॥ यवागूजरणे जाड्यं, मोदकानां तु का कथा। वचनेऽपि दरिद्रत्वं, धनाशा तत्र कीदृशी ॥ ८११ ॥ वायुना यत्र नीयन्ते, कुञ्जराः पष्टिहायनाः। गावस्तत्र न गण्यन्ते, मशकस्य च का कथा ॥ ८१२ ॥ अतिपरिचयादवज्ञा, भवति विशिष्टेऽपि वस्तुनि प्रायः। लोकः प्रयागवासी, कूपे स्नानं समाचरति ॥ ८१३ ॥ अपसरणमेव युक्तं, मौनं वा तत्र राजहंसस्य। कटु रटति निकटवर्त्ती, वाचालष्टिट्टिभो यत्र ॥ ८१४ ॥ रे बालकोकिल करीरमरुस्थलीषु, किं दुर्विदग्ध! मधुरध्वनिमातनोषि। अन्यः स कोऽपि सहकारतरुप्रदेशो, यस्मिन् जयन्ति तव विभ्रमभाषितानि ॥ ८१५ ॥ अस्मान् विचित्रवपुषश्चिरपृष्टलग्नान्, कस्माद्विमुञ्चसि विभो! यदि वा विमुञ्चेः। हा हेति केकिवर! हानिरियं तवैव, भूपालमूर्द्धनि पुनर्भविता स्थितिर्नः ॥ ८१६ ॥ शैत्यं नाम गुणस्तवैव तदनु स्वाभाविकी स्वच्छता, किं ब्रूमः शुचितां व्रजन्ति सुधियः स्पर्शेन यस्याऽपरे। किं चाऽतः परमस्ति ते स्तुतिपदं यज्जीवितं देहिनां, त्वं चेन्नीचपदेन गच्छसि पयः कस्त्वां निरोद्धुं क्षमः ॥ ८१७ ॥ सत्यं चेत्तपसा च किं? शुचि मनो यद्यस्ति तीर्थे न किं?, सद्विद्या यदि किं धनैः? सुमहिमा यद्यस्ति किं मण्डनैः?। लोभश्चेदगुणेन किं? पिशुनता यद्यस्ति किं पातकैः?, सौजन्यं यदि किं निजै? रपयशो यद्यस्ति किं मृत्युना? ॥ ८१८ ॥ अग्नि १ रापः २ स्त्रियो ३ मूर्खाः ४, सर्पो ५ राजकुलानि ६ षट्। नित्यं यत्नेन सेव्यन्ते, सद्यः प्राणहराणि षट् ॥ ८१९ ॥ आयुषो १ राजवित्तस्य २, पिशुनस्य ३ धनस्य च ४। खलस्नेहस्य ५ देहस्य ६, नाऽस्ति कालो विकुर्वतः ॥ ८२० ॥ त्रयः स्थानं न मुञ्चन्ति, काकाः १ कापुरुषा २ मृगाः ३। अपमाने त्रयो यान्ति, सिंहाः १ सत्पुरुषा २ गजाः ३ ॥ ८२१ ॥ राजा १ कुलवधू २ विप्रा ३, नियोगि ४ मन्त्रिण ५ स्तथा। स्थानभ्रष्टा न शोभन्ते, दन्ताः ६ केशा ७ नखा ८ नराः ९ ॥ ८२२ ॥ उपाध्याय १ श्च वैद्यश्च २, प्रतिभू ३ र्भुक्तनायिका ४। सूतिका ५ दूतिका ६ चैव, सिद्धे कार्ये तृणोपमाः ॥ ८२३ ॥ चित्रकृत् १ काव्यकर्त्ता च २, कुवैद्यः ३ कुनरेश्वरः ४। चत्वारो नरकं यान्ति, पञ्चमो ग्रामकूटकः ॥ ८२४ ॥ आयुः १ कर्म्म च २ वित्तं च ३, विद्या ४ निधनमेव च ५। पञ्चैतानि हि सृज्यन्ते, गर्भस्थस्यैव देहिनः ॥ ८२५ ॥ पष्टिर्वामनके दोषा, अशीतिर्मधुपिङ्गले। शतं च टुंटमुंटेषु, काणे संख्या न विद्यते ॥ ८२६ ॥ हस्ते नरकपालं ते, मदिरामांसभक्षिणि। भानुः पृच्छति मातङ्गि!, किं तोयं दक्षिणे करे? ॥ ८२७ ॥

[इति भानुवाक्यम् ॥]

चण्डाली प्राह—

मित्रद्रोही १ कृतघ्नश्च २, स्तेयी ३ विश्वासघातकः ४। कदाचिच्चलितो मार्गे, तेनेयं क्षिप्यते छटा ॥ ८२८ ॥